

Caiete Silvane

Revistă de cultură

82

Marginalitatea fericită

Poeme de

Gabriel Chifu
Gheorghe
Mocuța
Echim Vancea
Carmena
Ciumărnean
Adalbert Gyuris

Cronici și eseuri de

Carmen
Ardelean
Viorel Mureșan
Imelda Chința
Gheorghe Moga
Ștefan Doru
Dăncuș
Ileana Petrean
Păușan
Andrei Rus

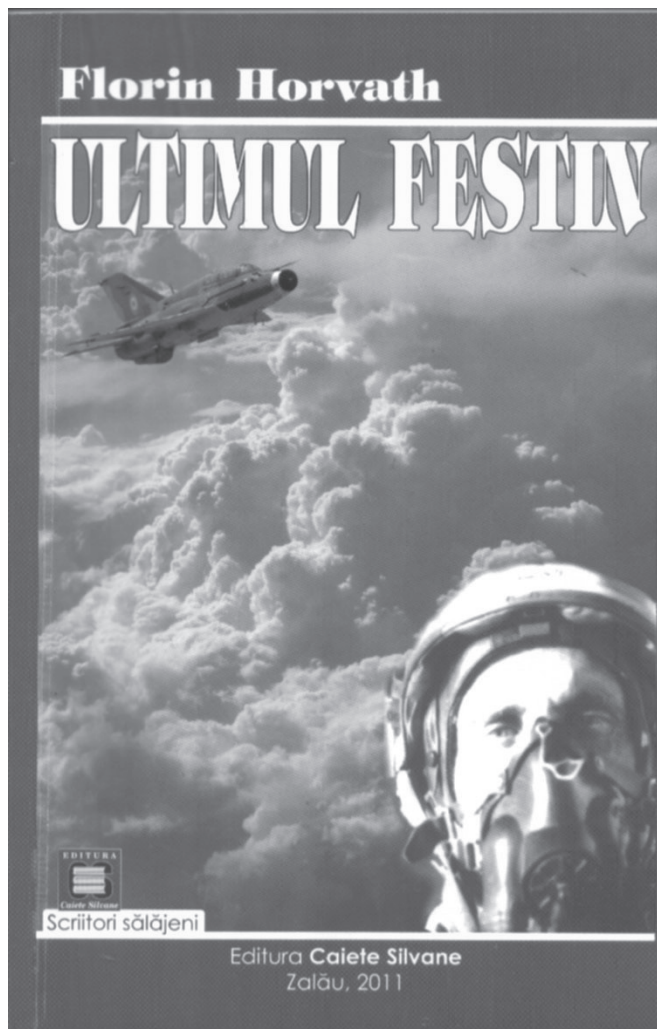
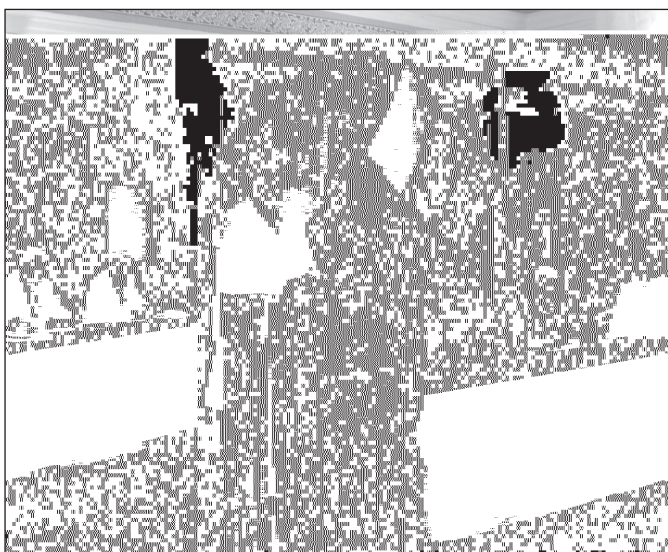
Articole de istorie de

Viorel Hodiș
Cristian Borz
Marin Pop
Daniel Taloș

**Gabriel Chifu și Irina Petraș
la „Transilvania culturală”**

Lansare de carte Florin Horvath, Ultimul festin, Roman, Editura Caiete Silvane, 2011, Colecția Scriitori Sălăjeni

Sala Avram Iancu a Primăriei Municipiului Zalău, marți, 18 octombrie 2011

Poem pentru „Caiete Silvane”

Gabriel Chifu

O muzică doar pentru mine

Am început să aud o muzică pe care nimeni n-o mai aude.
Când mă aștept mai puțin
îmi răsună în urechi, încântătoare.

Mă enervează că nimeni altcineva nu aude
muzica asta care atât de clar, hipnotic răsună
și care pe mine mă răscolește,
tocmai pe mine care
n-am ureche muzicală.

Muzica asta mă ia cu asalt, intră în mine
așa cum intră în casă apa,
de neoprit, la inundații,
dau s-o îndepărtez prosteste strângând-o în diverse vase,
dar pricep că nu am nicio șansă,
și în orice caz nu așa am să scap de ea.

În melodia asta disting voci omenești,
pe-a mamei, cum suspină stins,
pe-a tatei, care se arată dezamăgit văzând
ce s-a ales de mine,
pe-a Anei, pe-a Ilenei, care în versuri fără rime
atâtea au să-mi reproșeze.

Mă mir că numai eu aud muzica asta
și mă mir că mă înrobește în asemenea hal.
O aud neîncetat și mă țin după ea,
cum se ține rugăciunea după buzele credinciosului.
Nu înțeleg încotro mă poartă.
De la un moment dat
nici nu mai e nevoie să-nțeleg: mă mișc în ea,
sunt în ea și ea e-n mine.
Muzica asta e chiar mormântul.

Fragmente din năstrușnica... „mirabilis mundus” a lui Gabriel Chifu

Nu poți să privești decât fascinat doi oameni de litere care, deși conduc „destinele literare” ale scriitorilor, își construiesc discursul firesc, degajat, lipsit de infatuarea pe care, de ce să nu recunoaștem, o întâlnim tot mai des la cei ce ocupă, vremelnic, scaune mai înalte decât ale noastre, ale *muritorilor*. Explicația e simplă: e vorba de doi oameni validați prin opera literară, prin contribuția culturală. Mai mult, e vorba de doi oameni care cred într-un alt discurs decât cel fastuos sau fals elogios și care au modestia celor care au ajuns la o înțelegere superioară a lumii, a lucrurilor, a raporturilor dintre individ și lume. Pe scurt, e vorba de Irina Petraș, președinta Uniunii Scriitorilor, filiala Cluj, și de Gabriel Chifu, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din România.

E greu de spus dacă acesta a fost evenimentul cultural al anului, în Zalău, după pleiada impresionantă care a delectat publicul fidel, grație inițiativelor directorului Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Daniel Săuca și ale scriitorului Flavius Lucăcel, mediatorii acestor evenimente. Cert e că publicul s-a bucurat de intervenții ale unor maeștri în „captatio benevolentiae”, care au conturat, în maniere personală, dar de o fericită complementaritate, notele dominante ale biografiei și operei lui Gabriel Chifu: criticul literar clujean Irina Petraș, scriitorul și re-

dactorul-șef al revistei „Steaua” Adrian Popescu și scriitorul și criticul literar Viorel Mureșan .

Irina Petraș a reușit, chiar de la primele fraze, să facă ceea ce numai naratorul priceput într-ale povestirii în ramă poate să facă; anunțând două mici povești, eludând clasicile canoane ale discursului (adesea) retoric, criticul a reușit să atragă atenția și publicului tânăr, mai ales că narațiunile vizau perioada miraculoasă a propriei copilării,

respectiv a tinereții, ambele prezentate pe tonul condescendent al adultului. Subtilul tertip a funcționat perfect și, aproape insesizabil, s-a făcut trecerea de la cunoscuta emisiune antedecembristă „Cotele apelor Dunării” și debutul în învățământ, la Zalău, la două momente extrem de importante din biografia invitatului: nașterea scriitorului Gabriel Chifu, în anul 1954, și debutul său literar, în anii `70, când făcea senzație cântecul Mariei Tănase despre

o țigancă ce fuge la Calafat, chiar locul de naștere al scriitorului.

Nu e vorba despre „legături vrăjitoarești”, așa cum a recunoscut criticul clujean. E vorba, credem noi, de talentul literatului care poate rupe, disloca granițele realității și ale ficțiunii, înțelegând lumea ca pe un instrumentar de semne care așteaptă să fie deslușite, înțelese, interpretate. Numindu-l „conducător de oști literare”, aluzie la poziția ocupată de scriitor în cadrul U.S.R., admirându-l pentru modul „așezat” în care temperează 2000 de talente care sunt, în aceeași măsură...2000 de orgolii, Irina Petraș a virat, elegant, discursul, spre dominantele creației lui Gabriel Chifu, delimitându-l de optzeciști, dar și de douămiiști, chiar dacă opera sa stă sub semnul biografismului căruia îi sunt tributari scriitorii acestor generații. Nu e vorba însă, aici, de un biografism livresc; dominantă biografică are alte valențe, fiind dată, așa cum puncta criticul clujean, de o imperioasă nevoie personală de recuperare a unui trecut fără de care autorul nu se simte întreg, de o înțelegere superioară, subtilă, a lumii de acum și de odinioară.

Apelând la registre stilistice variate, adesea surprinzătoare, cochetând cu terminologia științifică, vorbind de „acordul fin” al cuvintelor, de poemul-vitraliu, de sentimentul de „murtitudine” ce străbate halucinant creația, de rolul de „scafandru” pe care îl are scriitorul, de ochiul haptic al creatorului care „își caută propriul echilibru, care fură cu ochii încercând să despoaie de aparențe, în căutarea esențelor”, Irina Petraș a reușit să captiveze, în mod absolut, auditoriul și să îngreuneze „sarcina” celor care au urmat fascinantei intervenții.

Dificultăți de „înrolare” a scriitorului într-una dintre generațiile literare cunoscute au avut și Viorel Mureșan, respectiv Adrian Popescu. Dacă poetul sălăjean îl consideră un optzecist atipic, mai degrabă un precursor al optzeciștilor, prin teme și limbaj, redactorul-șef al revistei „Steaua” vorbește despre apropierea, ca tipologie, de lirica anilor '60-'70. Dovedind o deplină cunoaștere a realităților literare românești, Viorel Mureșan a ales să-și deschidă intervenția prin relatarea unui eveniment inedit, la care a participat, la finalul lunii septembrie, Gabriel Chifu: un turnir al poezilor. A vorbit despre simbolismul numeric și spațial – căci la turnir participă doisprezece poeți, câte șase din fiecare filială a U.S. ce intră în competiție, locul desfășurării fiind chiar Leptokaria (unde, spune o legendă, s-ar fi născut Orfeu) –, despre

Consiliul Județean Sălaj,
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
și scriitorul Flavius Lucăcel

vă invită la

LECTURĂ PUBLICĂ
GABRIEL CHIFU
Directorul executiv al revistei „România literară”

ora 16⁰⁰
19 octombrie 2011
Sala Porolissum a Consiliului Județean

Data: Miercuri, 19 octombrie 2011, ora 16⁰⁰
Loc: Sala Porolissum a Consiliului Județean Sălaj

SPONSORI:
✓ SARMIS
✓ UJS CARTEL ALEA - FILIALA SĂLAJ
✓ GRIFF HOTEL
✓ TIME OUT
✓ BASARAB IMPORT-EXPORT

CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
Zalău, str. Unirii, nr. 7, www.caiete-silvane.ro, Tel./Fax: 0260 - 612870

scopul competiției, dar mai ales despre faptul că disputa lirică dintre mari nume ale poeziei bucureștene și craiovene a fost câștigată de chiar poetul oaspete.

Lectura poemului „O fabrică de coșmaruri”, sublinierea recurenței motivului corbului (regăsit, de altfel, și la E.A. Poe) au fost pretexte folosite de Viorel Mureșan pentru a-l provoca pe scriitor să-și stabilească poziția în raport cu onirismul. Răspunsul lui Chifu a fost un strălucit exercițiu de analiză semiotică a laitmotivului corbului care, așa cum mărturisea, l-a preocupat, l-a fascinat prin varietatea registrelor sentimentelor pe care le poate sugera.

Explicația a fost un fericit preambul al intervenției redactorului clujean care s-a referit la puterea dostoevskiană de înțelegere a răului din noi și din ceilalți, pe care o manifestă poetul, la o profundă asimilare a tradiției ce transpare din întreaga creație. Particularitatea liricii lui Chifu e dată, consideră Adrian Popescu, de utilizarea unui „limbaj deturnat”, colocial, pe care poetul îl utilizează chiar și atunci când abordează teme grave, fundamentale, de acea prospețime a limbajului ce se naște din dorința „de a comunica un fond sufletesc în forme autentice de comunicare”.

GABRIEL CHIFU s-a născut la 22 martie 1954, în orașul Calafat. A absolvit Colegiul Carol I din Craiova (clasa specială de matematică), în 1973 și Facultatea de Electrotehnică, Secția Automatizări și Calculatoare, din același oraș, în 1979. Între anii 1985 și 2009 a lucrat la revista „Ramuri” din Craiova, ca redactor, până în 1991 și apoi ca redactor-șef, până în 2010. Este membru al U.S.R. (din 1980) și al PEN. Romanian Center (din 2002). Între 2005 și 2009 a fost Secretar al Uniunii Scriitorilor din România și membru în Comitetul Director. Actualmente este Vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România. Este director executiv la „România literară”. A publicat în majoritatea revistelor literare din țară. Scrierile sale au apărut în antologii și reviste din Anglia, Franța, China, Italia, Serbia, Grecia, Statele Unite, Haiti, Belgia, Cehia ș.a. I-au fost traduse două volume de versuri în engleză și maghiară. O dramaturgie a romanului său „Relatare despre moartea mea” i s-a pus în scenă la Teatrul Românesc din Voivodina (Vârșet).

ESTE AUTORUL URMĂTOARELOR CĂRȚI:

Poezie: *Sălaj în inimă*, Ed. Eminescu, București, 1976; *Realul eruptiv*, Ed. Eminescu, București, 1979; *O interpretare a Purgatorului*, Ed. Eminescu, București, 1982; *Lamura*, Ed. Eminescu, București, 1983; *Omul nefermuri*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1987; *Povestea fără latine din Est*, Ed. Eminescu, București, 1994; *La marginea lui Dumnezeu*, Ed. Cartea Românească, București, 1998; *Bastionul de orb*, Ed. Cartea Românească, București, 2003; *Lacătul de aur*, antologie, postfață de Dan Cristea, Colecția Hyperion, Ed. Cartea Românească, București, 2004; *O suită de poeme*, antologie, prefață de Nicolae Manolescu, Ed. Ramuri, 2006

Proză: *Unde se odihnesc vulturii*, Ed. Eminescu, București, 1987; *Vaiul și stânca*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1989; *Maratonul învinșilor*, Ed. Cartea Românească, București, 1997; *Cartograful puterii*, Ed. Cartea Românească, București, 2000; *Povestirile lui Cesar Leofiu*, Ed. Cartea Românească, București, 2002; *Visul copilului care pășete pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunțită*, Editura Polirom, 2004; *Relatare despre moartea mea sau Eșeu despre singurătate*, Editura Polirom, 2007; *Fragmente din năstrușnica istorie a lumii de gabriel chifu trăită și tot de el povestită*, Ed. Ramuri, 2009

A primit de mai multe ori Premiul Uniunii Scriitorilor din România: pentru debut (*Sălaj în inimă*), în 1976; pentru roman (*Maratonul învinșilor*), în 1997 și pentru poezie (*La marginea lui Dumnezeu*), în 1998. A mai primit premiul Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor, în 1983 și 1994; premiul de laic al Comunei Literare Vârșet-Serbia, 1987; Premiul de poezie al C.C. al U.T.C. (pentru volumul „Lamura”), premiul revistei „Amfiteatru” (1975), premiul revistei „Lucașărul” (1976), premiul revistei „Convorbiri Literare” (2000), premiul revistei „Tomis” (2001), premiul revistei „Poesis” (2003), premiul de excelență „Laurențiu Ulici” al Fundației „Lucașărul” (2004), Premiul de poezie „Virgil Mazilescu” (2010), premiul de excelență „Radu G. Teșosu” (2010). Este cetățean de onoare al municipiului Calafat. Este distins cu titlul Meritul Cultural în grad de comandor.

Și, într-adevăr, lectura povestirilor din volumul apărut la Editura Ramuri, Craiova, 2009, cu titlu la fel de proaspăt, chiar „șugubăț”: *Fragmente din năstrușnica istorie a lumii de către gabriel chifu trăită și tot de el povestită*, colociala intervenție a autorului care a mărturisit că a simțit nevoia să „renunțe la plasa de protecție a ficțiunii în care, ca autor, te poți ascunde” au confirmat justele aprecieri ale criticilor literari. Ba mai mult, au dezvăluit o jovialitate, o bonomie, o autoironie subtilă („Prietenii îmi spun că n-am numai defectul de a scrie proză, ci și acela de a scrie poezie” sau „Proza și poezia sunt cele două picioare ale mele: când mă odihnesc de proză, scriu poezie”). Fragmentele „Cuvinte noi, neînțelese”, „Tovarășul Bodolicu” au dezvăluit o lume a copilăriei pe care autorul nu a îmbogățit-o sau alterat-o cu intervenții auctoriale, post factum, o *mirabilis mundus* care nu și-a pierdut inocența pentru că autorul a știut să păstreze intactă nu numai amintirea propriu-zisă, diegeza, ci și privirea mirată a copilului care trăiește într-un fel de realism magic ce îi deformează adorabil perspectiva.

Un eveniment rotund, de ținut minte.

Carmen ARDELEAN

Gabriel Chifu și Irina Petraș la „Transilvania culturală”

Noi invitați la emisiunea „Transilvania culturală” de la Radio Transilvania Zalău: poetul și prozatorul Gabriel Chifu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România și criticul literar Irina Petraș, președintele filialei Cluj aUSR. Gabriel Chifu a fost invitat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și scriitorul Flavius Lucăcel, sub egida Consiliului Județean Sălaj, la o lectură publică la Zalău, eveniment care a avut loc miercuri, 19 octombrie a.c., în Sala „Porolissum” a Consiliului Județean Sălaj. Autorul a fost prezentat de d-na Irina Petraș, de dl. Adrian Popescu, redactorul – șef al revistei „Steaua” și membru în Comitetul Director alUSR și de poetul Viorel Mureșan, redactor asociat al revistei noastre. În aceste pagini redau câteva fragmente, editate, din dialogul purtat cu dl. Gabriel Chifu și d-na Irina Petraș.

„Nu există locuri predestinate să fie margine și altele centru”

Rep.: Cum vă raportați la aceste zone culturale, să le spunem mai cețoase, cum este și Sălajul?

Gabriel Chifu: Nu cred că există zone cețoase. Mărturisesc, sunt pentru prima oară la Zalău. N-am, așadar, o preistorie directă a locului, dar aceste prime ceșuri petrecute în orașul dvs. și oamenii pe care deja i-am cunoscut îmi dau sentimentul că Zalăul și Sălajul nu sunt o zonă cețoasă, cum spuneți. Eu cred că într-o vorbă veche, omul sfințește locul și cred că acolo unde există oameni devotați unei idei de cultură adevărată, ei bine, acești oameni prin vocația lor pot să transforme o margine în centru. Nu există locuri predestinate să fie margine și altele centru.

„Marginalitatea poate fi chiar fericită”

Irina Petraș: Eu am o teorie. Îmi place să-i adaug zi de zi alte amănunte. Și mica mea teorie, ținând cont și că în ziua de astăzi centrele sunt oriunde în lume, internetul a dus la un soi de desființare a granițelor, teoria mea ar fi că marginalitatea poate fi chiar fericită. Pentru că situația conștientă, într-o zonă care nu este neapărat într-un centru de toată lumea recunoscut, poate să fie un foarte bun relansator. Din toate punctele de vedere și în primul rând de creație și de spirit. Mă gândesc că atunci când tu crezi că nu ești chiar în centrul lumii, faci tot ce poți să ajungi în centrul lumii și asta înseamnă că te cunoști pe tine, încerci să te cunoști pe tine, să-ți găsești locul, dar în același timp ești foarte atent la tot ce se întâmplă și în zonele pe care le consideri mai aproape din centru. Asta înseamnă că marginalitatea poate să fie o șansă, o șansă pentru că nu ți s-a încheiat drumul, pentru că tu atunci când te crezi împlinit ești într-un centru uriaș, de toată lumea cunoscut ca centru, nu ai nevoie de niciun pas mai departe. S-ar putea întâmpla să te închizi în căutarea de sine, că ești în centru, și să nu te mai intereseze lumea largă. Pe când la margine ești mereu în progres. Te cunoști pe tine, vrei să-i cunoști pe ceilalți și tot ceea ce faci este prezent, marginalitate fericită. Cu atât mai mult, o marginalitate care își conține centrul și care poate fi oricând centru. Ca să nu mai vorbesc de Transilvania și de filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, în două vorbe. Noi am deschis niște reprezentanțe în Maramureș, în Satu Mare, în Bistrița –

Năsăud. Poate că o să ajungem dacă scriitorii vor fi deschiși și la Zalău, să facem și aici. A fost o idee, nici nu am bănuț, atât de bună. Pentru că era un nume, reprezentanța filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, care oficializa o realitate, aceea că și în Satu Mare, și în Maramureș, și în Bistrița – Năsăud există un grup de scriitori care are/au o revistă sau mai multe, care au o activitate literară și care scriu, care trebuie să scrie din ce în ce mai bine, care trebuie să facă ceva pentru Transilvania culturală.

„Uniunea Scriitorilor este o structură instituțională care - cunoscând-o din înăuntru foarte bine, îndrăznesc să spun asta - funcționează și de care avem nevoie”

Rep.: Uniunea Scriitorilor, revista „România literară” - două instituții culturale ale României. Ce-ar mai fi nou de spus? Încotro?

Gabriel Chifu: Uniunea Scriitorilor este o structură instituțională care - cunoscând-o din înăuntru foarte bine, îndrăznesc să spun asta - funcționează și de care avem nevoie. Știu ce spun. N-aș zice că România are foarte multe instituții viabile. Adeseori ne împiedicăm de tot soiul de instituții care ne blochează. Atunci când există, când scriitorii au reușit să creeze această instituție și ea, prin foarte multe programe, își dovedește viabilitatea cred că trebuie să fim solidari în jurul acestei idei și să căutăm s-o întărim. Vorbea înainte Irina Petraș despre reprezentanțe. Este o idee care face foarte mult. Ideea de reprezentanță este în fond ce? Creează o entitate funcțională și dă sentimentul de solidaritate și de apartenență la un grup al scriitorilor altfel risipiți. Uniunea Scriitorilor astăzi are programe care probabil nu sunt cunoscute. Cumva, dacă e să vorbim, de defectele vieții publice românești, cred că ar trebui să amintim unul: viața literară s-a fărâmițat, este ca un vas care cumva s-a spart și e foarte greu să mai păstrezi coerența națională. Uniunea Scriitorilor poate nu este foarte cunoscută prin toate programele sale, dar are programe de lecturi publice, dă cele mai importante premii naționale, subvenționează o sumedenie de proiecte culturale ale scriitorilor din toată țara, subvenționează călătoriile cu proiect artistic în străinătate, acordă ajutoare sociale, acordă un sprijin considerabil pentru scriitorii aflați, să spunem, la vârsta a treia, cei pensionari, dar și pentru scriitorii de valoare, există niște indemnizații de merit naționale, ajută tinerii scriitori printr-un

colocviu pe care îl organizează. Sunt foarte multe lucruri care justifică existența acestei uniuni, acestei structuri instituționale. După cum să nu uităm, de fapt, proiectul prin care Uniunea este extrem de prezentă sunt chiar revistele literare. Uniunea Scriitorilor care nu primește, nu este o instituție publică bugetară ci își atrage fondurile din diverse surse, este în fond cel mai mare editor de reviste culturale. Ține 11 reviste culturale și în felul acesta aș îndrăzni – chiar dacă tirajul acestor reviste este modest – să spun că prin aceste reviste pe care le ține în viață, Uniunea ține în viață literatura română contemporană; literatura vie așa trăiește prin aceste reviste literare. Așadar, Uniunea Scriitorilor eu spun că are multe proiecte, pe diverse paliere, am încercat să numesc câteva dintre ele.

„România literară”, sunt modest, dar drept, spun că este cea mai însemnată publicație literară pe care o avem, cu o distribuție națională...

Irina Petraș: Dacă îmi dai voie, ești în fruntea revistei și prin urmare probabil te sfințești s-o spui, mi se pare că „România literară” la ora asta este „România literară”. Sunt atât de bine reprezentate toate zonele, este o revistă din care chiar poți afla ceea ce se întâmplă în lumea literară...

Gabriel Chifu: Directorul revistei este dl. Nicolae Manolescu, cum bine se știe. Este o personalitate uriașă, de care avem nevoie și uneori nu știm că avem atâta nevoie. El, în condiția pe care o are, să zicem că nu este un om care fiind în aceste funcții primește ceva ci dă celorlalți ceva. Dă din prestigiul lui. Face un transfer de prestigiu de la el spre ceilalți. Prin urmare, revista „România literară” are de câștigat pentru că la conducere se află Nicolae Manolescu. Eu îl secondez, e adevărat. Iar venirea mea la „România literară”, în urmă cu doi ani, a încercat printre altele să producă această deschidere a revistei către toate numele valoroase din țară. Să nu mai fie „România literară”, știu eu, o citadelă greu accesibilă și păstrând criteriile de valoare clare să își deschidă paginile spre tot ce este viu și însuflețit în literatura noastră.

„Dacă e să ne referim la criticile aduse, ele au cauze omeneste, foarte mici, foarte mărunte”

Rep.: De unde atunci criticile la adresa Uniunii Scriitorilor? Am văzut că și în acest an au fost mai multe răbufniri, să le spunem. Sunt aceste critici îndreptățite? Există probleme de comunicare între conducerea Uniunii și scriitorii membri? Care ar putea fi cauzele acestor critici?

Gabriel Chifu: Eu cred că prin definiție scriitorul este o natură egocentrică, fiecare ins se situează în centrul creatorilor de literatură, se situează în centrul lumii și se vede într-o oglindă ușor deformată pe sine însuși. Se crede cumva buricul pământului. Sunt mari orgolii. Este foarte greu de aceea să echilibrezi această balanță și să ții balanța asta dreaptă între toate personalitățile care compun Uniunea Scriitorilor. Dacă e să ne referim la criticile aduse, ele au cauze omeneste, foarte mici, foarte mărunte. Dușmăniile personale, indiosincrasii care, după aia, se transformă într-un „război mondial” și în care cad în capcană diverși naivi care nu cunosc lucrurile în profunzime, dinăuntru, și iau lucrurile așa cum le prezintă interesat cineva sau altcineva. Au fost atacuri, să spunem, nu mă feresc să vorbesc de ele, la adresa „României literare” reproșându-se că am găzduit o scrisoare de la un cititor și exista sintagma referitoare la unul dintre foștii colaboratori ai revistei, „penalul”, aprecia acest personaj Horia Hațieganu, cel care trimitea scrisoarea, „penalul Pavel Șușară”. Noi am căutat să păstrăm discreția în ceea ce privește cazul respectiv, dar dacă o luăm strict juridic și pe fapte existente și localizabile clar în pagi-

nile revistei, chiar dl. Șușară comisesse niște lucruri care nu-i fac deloc cinste. Semnase de-a lungul anilor același articol, îl publicase în aceeași revistă de unde primise drepturi de autor, de patru ori, de cinci ori, ceea ce este absolut, cum să zic, descalificant pentru orice om care publică într-o revistă literară. Așadar, nu era nimic exagerat, din păcate, în aprecierea „penalului”, dar asta a fost folosită de altcineva, pentru a-l ataca pe Manolescu, „România literară” și întregul Univers. Eu cred însă că sunt niște false mici scandaluri, că până la urmă lucrurile se așează și avem privirea suficient de nemioapă încât să distingem într-adevăr manipularea.

„Sunt 10 oameni nemulțumiți violent din cei 2.000”

Irina Petraș: Eu zic că într-o uniune de 2.000 de membri ar fi chiar suspect dacă nu ar avea nimeni ceva de cântit. Pe de altă parte, cântirile, cum le-am numit eu, nemulțumirile, iarăși trebuie numărat și trebuie făcut o proporție. Sunt 10 oameni nemulțumiți violent din cei 2.000. Cu cei 10 oameni dacă discuția se poartă individual și dacă nu intervine neapărat presa să explodeze...

Gabriel Chifu: Să amplifice...

Irina Petraș: Da, să amplifice un fleac, lucrurile se așează, cum bine zicea Gabriel Chifu, și se dovedește că nu era vorba decât de umoare, până la urmă, de o mică nemulțumire strict personală, de orgolii, de vanități ș.a. Că se întâmplă asemenea nemulțumiri mie nu mi se pare deloc nefiresc. (...)

Rep.: Haideti să luăm cazul d-lui Stoiciu, care de mulți ani este un critic asiduu al Uniunii. Cum vă raportați, de pildă, la acest caz?

Gabriel Chifu: La acest caz vă spun cum mă raportează eu personal. Pe Liviu Ioan Stoiciu l-am publicat în „România literară” și dacă vă uitați pe mesajele scrise în telefonul meu mobil, el îmi spune că sunt minunat și extraordinar tot timpul. Așa funcționează Liviu Ioan Stoiciu. Sunt oameni care așa funcționează. (...) Eu am toată înțelegerea față de Liviu Ioan Stoiciu, și prietenia, și prețuirea. Nici nu iau în serios. Lui Liviu Ioan Stoiciu i-am dat indemnizație de merit, o are pentru că există Uniunea Scriitorilor, a luat premiul Uniunii Scriitorilor de dramaturgie și data viitoare ar fi nefiresc când iese pe ușă, după ce tocmai a mulțumit, să nu aibă reproșuri. Face parte și el din normalitate. Eu nu îl iau decât ca un prieten. (...)

Daniel SĂUCA

Colecția de călimări Și haijinii* pot primi Premiul Nobel

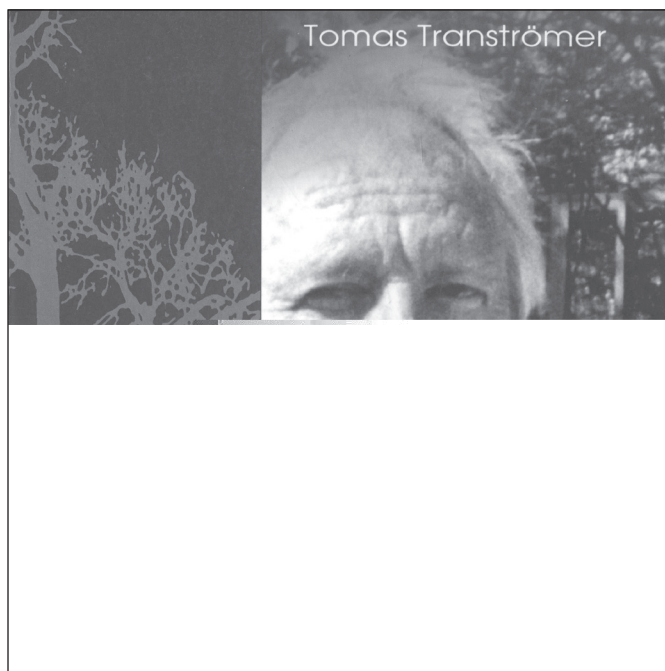
*Am fost acolo -
pe zidul dat cu var
se adună muște.*

Cele trei versuri de mai sus, în total 17 silabe, au toate datele unui haiku: de la libertatea inspirației, la concentrarea expresiei, de la constrângerea formală, la poanta finală, ce amestecă umorul cu melancolia. În spatele primului vers: *Am fost acolo* încheiat cu o linie de pauză nedefinită, se poate ascunde un eveniment, o întâmplare teribilă, poate chiar o tragedie. Următoarele două vin doar să confirme că urmele grozăviei tocmai au fost șterse: *pe zidul dat cu var/ se adună muște*. Ce oximoron mai încordat ca imaginea muștelor negre pe o peliculă fragilă și albă de var ar putea sugera verigile alternative viață-moarte, din care e alcătuit lanțul existențial. Haiku-ul de mai sus aparține celui mai nou laureat al Premiului Nobel pentru literatură, poetul suedez Tomas Tranströmer. Mai știu vreo doi poeți cu premiul Nobel, autori de haiku-uri memorabile: grecul Ghiorghios Seferis (1963) și mexicanul Octavio Paz (1990).

***

Mefiența unora privind posibilitatea de a transplanta haiku-ul și în literatura română mi se pare pe deplin îndreptățită. Specia aceasta, extrem de fragilă și cu o morfologie inimitabilă, poate trăi doar în limba, în mentalitatea religioasă, în matricea spirituală în care s-a născut. În afara acestora, haiku-ul agonizează, ca plantele de seră, care, la cea mai mică adiere venită din afară, se pot ofili. A existat și mai există fascinația acestui joc, mai mult al fanteziei decât al limbajului. Uneori, cum se întâmplă și în natură, jocul a prins, iar urmașii nejaponezi ai lui Basho, indiferent de limbă și meridian, n-au fost decât mari poeți: Antonio Machado, Giuseppe Ungaretti sau cei de care am mai pomenit.

În afara unor vagi informații, la noi ideea a putut prinde contur cam deodată cu apariția poemelor într-un vers (1936) ale lui Ion Pillat. În prefața aceluși volum, Pillat intuia coordonatele esențiale ale speciei nipone înrudite cu poemele sale într-un vers: concizia și unicitatea. Tot pe atunci plutea în aer și teoria lui Paul Valéry legată de versul, cătorva dăruit de Divinitate, pe care Arghezi, independent, îl numise *slova de foc*. Traducerile, nu multe, care au putut influența decisiv această, la început doar formă fără fond, adică haiku-ul în haină românească, iar mai târziu, efortul de sincronizare, în câteva cazuri, dând și rod viabil – au început să vină abia în anii micului dezgheț al regimului totalitar. Mai întâi a fost **Din lirica niponă**, Editura Univers, 1970, cuprinzând tanka și haiku, dar și poeme de altă factură, în tălmăcirea unor Ion Acsan, Ioanichie Olteanu, Dan Constantinescu, Virgil Teodorescu, toți traducători trecuți prin lirica altor limbi. Într-o formă reinnoită, cartea a fost reluată de Editura Științifică și Enciclopedică în 1981 sub titlul **Tanka-haiku. Antologie de poezie clasică japoneză**, semnată de Ion Acsan și Dan Constantinescu, de data aceasta însoțită și de o comprehensivă prefață a celui dintâi. În 1974, Editura Albatros publica o ediție bibliofilă intitulată **Haiku – Lirică niponă**. Cele cinci volume, format de buzunar, într-o casetă legată în mătase, cuprind haiku-uri din 74 de poeți niponi, din secolele XVI – XX. Ilustrațiile și prezentarea grafică, remarcabile, aparțin lui Emil Chendea, autor și al copertei colecției **Romanul secolului XX**, dacă vă mai amintiți, căci de prin 1975 graficianului i s-a pierdut urma. Prestigiul antologiei era asigurat de un cuvânt înainte, traducere și note de Dan Constantinescu. Masa de

texte a acestui adevărat odor liric am regăsit-o, sporită, în ediția din 2002 a **Antologiei de poezie clasică japoneză** (reeditare), Ion Acsan, Dan Constantinescu, de la Editura Mondero. Prin urmare, nu mai mult de trei ar fi cărțile de lirică niponă care au dat imbold acestei flori exotice, rătăcită pe solul nu întotdeauna bine cultivat al doinei noastre naționale.

Acestora li se adaugă și o mică bibliotecă critică formată din mai multe eseuri risipite, în special, în câteva numere ale revistei *Secolul 20*, un pertinent studiu de I. Constantinescu, publicat în volumul **Introducere în literatura clasică** (1978) și, desigur, ambițioasa încercare de la Dacia, din 1989, **Interferențe lirice. Constelația haiku**, semnată de Florin Vasiliu și Brîndușa Steciuc.

Astăzi în literatura română e liber la haiku, poate și pentru că referințele nu sunt foarte multe și nici foarte riguroase. Aș vrea să cred că acei poeți care nu-l cultivă cu obstinție, înțeleg câte ceva. Mă gândesc, în primul rând, la o mai mare implicare a cititorului la acest tip de edificiu din material foarte puțin, pe care trebuie să-l știi selecta din foarte mult. Chiar lipsa titlului lasă prezumtivului cititor o mai mare libertate de participare. Cred că într-un haiku lucrurile stau precum într-un eseu, dacă nu mă înșel, al lui Mallarmé, unde, dansatoarea nu e o femeie, ci o metaforă ce rezumă mișcările vieții. Realitatea în haiku e numai un nimb, un sigiliu fantomatic, care încearcă să circumscrie o clipă anume din natură. Pentru că autorul de haiku e un om care înregistrează niște fapte ce se petrec, ferindu-se ca de foc să nu alunece în limbajul figurat. Iar haiku-ul său e versul care vrea să spună mai mult decât spune în aparență.

***

Ca să revenim la Tomas Tranströmer, cel distins în 2011 cu Premiul Nobel, se cuvine să recapitulăm niște date. Poetul e născut la 15 aprilie 1931 la Stockholm. A urmat studii de psihologie în orașul natal. În tinerețe a lucrat ca psiholog de penitenciare, a asistat tineri cu handicap sau, pur și simplu, delinvenți, de pe a căror față sau din ai căror ochi va fi putut culege scurte tresăriri ce s-au metamorfozat în haiku:

Zidul deznădejdiei...
Porumbeii vin și pleacă –
fără chip.

Curioasă mi se pare apariția și în acest haiku a aceluiași simbol: *zidul*. El poate însemna comunicare tăiată, durere sau bucurie neîmpărtășită, trăire intensă înăbușită. În plan psihologic, zidul are o dublă incidență: de apărare și de închisoare. Cât despre porumbeii din haiku, ei sunt doar niște reprezentări fantomatice, căci, vizual nu au chip, iar lipsa uguitului ne sugerează aceeași închidere în tăceri doldora de înțeles. Biografia poetului a fost marcată în chip cardinal de un accident cerebral în urma căruia s-a instalat o afazie ce a putut fi, din fericire, învinsă cu eforturi numai de el știute. Trauma a fost țesută în câteva mari poeme, având densitatea vizionară a unor icoane pictate numai de sfinți. O jumătate a creierului îi era întunecată, iar cealaltă jumătate continua să trăiască în lumină: *De o parte și de cealaltă a unei strămtori, două orașe: / unul în întuneric, ocupat de dușman. / În celălalt lămpile sunt aprinse. / Țărnuț lumina îl hipnotizează pe cel înnegurat. // Înot în larg ca-n transă, / în apele înnegurate, scânteietoare. / Răzbate o explozie surdă de tubă. / E vocea unui prieten, ia-ți mormântul și mergi (Două orașe).*

Tomas Tranströmer a căpătat renumele unui poet parcimonios, lăsând să se înțeleagă că își scrie poemele cu viteza de un cuvânt pe lună. În calitate de cititor pasionat de poezie l-am

putut descoperi pe poetul suedez pe când eram elev de liceu, în 1971, în *Poezia nordică modernă*, apărută în două volume în colecția B.P.T.. Memoria mi l-a reactivat odată cu apariția *Tratatului se inspirație* al lui Marin Sorescu, în 1985. Aici era prezent cu un grupaj substanțial de poeme traduse și cu un scurt dialog realizat de Marin Sorescu la Vesteros, în Suedia, în 1979. Cu doar câțiva ani în urmă am intrat în posesia unei ediții românești, *Taina cea mare*, Editura Polirom, 2005, tradusă și prefată de Dan Shafran. De aici am preluat majoritatea datelor folosite în eseu de față, precum și citatele în versuri. *Taina cea mare* nu e o selecție din opera poetului, ci o recentă carte integrală, așa cum o prezintă traducătorul Dan Shafran, formată din *Cele cinci poeme scurte, urmate de cele patruzeci și cinci de poeme haiku...* După ce Juriul Nobel a decis în 2011, din poezia lui Tranströmer încep să apară în limba română neprețuitele lui comori lirice.

În încheiere, propun cititorilor noștri ca, prin contemplare estetică, să viseze la evantaiul de sensuri ale unui nou haiku:

Pe un raft în
biblioteca nebunilor
cartea de predici nedeschisă.

NOTĂ: ***haijin** – s.m., autorul unor poeme de tip haiku.

Viorel MUREȘAN

Premiul Nobel pentru literatură pe 2011: Scriitorul suedez Tomas Tranströmer. Poetul a vizitat România în 2003

Premiul Nobel pentru literatură pe anul 2011 a fost atribuit scriitorului suedez Tomas Tranströmer, „deoarece, prin imaginile sale condensate și translucide, ne-a oferit o perspectivă proaspătă asupra realității”, se precizează în comunicatul comitetului Nobel. Suedezul Tomas Tranströmer, în vârstă de 80 de ani, este cel mai cunoscut dintre poeții scandinavi în viață, cu o operă literară în care a explorat în mod frecvent relația dintre intimitatea oamenilor și lumea care ne înconjoară. Psiholog, Tomas Tranströmer sugerează în operele sale faptul că examinarea poetică a naturii permite plonjarea în profunzimile identității umane și ale dimensiunii spirituale a acesteia. Tomas Tranströmer, născut pe 15 aprilie 1931, la Stockholm, este poet, prozator și traducător. A început să scrie la 13 ani, însă a publicat primul său volum de poezii „17 dikter/ 17 poezii” în 1954. Au urmat alte titluri, printre care „Den halvfärdiga himlen/ Cerul jumătate gata” (1962), „Klanger och spår/ Clopote și urme” (1966), „Sanningsbarriären/ Bariera adevărului” (1978), „Det vil-da torget/ Piața sălbatică” (1983), „För levande och döda/ Pentru vii și morți” (1989), „Minnena ser mig/ Amintirile se uită la mine” (1993) și „Sorgegondolen/ Gondola funebră” (1996). Poetul suedez a vizitat România în 2003, cu ocazia lansării volumului de poeme „Pagini din cartea nopții” (trad. Dan Shafran, Editura Polirom), la București. În 2005, i-a apărut în limba română un al doilea volum, „Taina cea mare” (trad. Dan Shafran, Editura Polirom). Potrivit unui articol din România literară, din 2003, „unul din motivele popularității versurilor lui Tomas Tranströmer este claritatea imaginilor, dinamizată prin surprinzătoare fluctuații de perspectivă. Poetul este, totodată, un maestru al metaforei, pe care o folosește cu o exactitate și cu o prospețime de ne-

egalat”. Aceeași publicație mai scria că Tranströmer este și un pasionat pianist, lucru care explică de ce poezia sa este atât de aproape de muzică. „Marin Sorescu constata, pe bună dreptate, că poetul suedez pare a nu lucra cu cuvinte, ci cu note muzicale, cu tonuri și semitonuri pe un covativ de întindere de zăpadă”, mai notează publicația literară. În 1990, Tranströmer a suferit un atac cerebral care i-a afectat vorbirea, însă continuă să scrie. Și-a publicat o scurtă autobiografie „Minnena ser mig/ Memories look at me” în 1993. Numele lui Tomas Tranströmer a fost deseori vehiculat ca posibil candidat la premiul Nobel pentru literatură, iar operele i-au fost traduse în peste 50 de limbi străine. Tranströmer a fost distins cu premiul Petrarca (Germania), în 1981, premiul pentru literatură al Consiliului Nordic și premiul internațional Neustadt (Statele Unite ale Americii), în 1990, premiul nordic al Academiei Suedeze în 1991, premiul Horst Bienek (Germania), în 1992, premiul August, acordat de Uniunea Editorilor din Suedia în 1996, și premiul „Cununa de aur” al Festivalului Internațional de Poezie de la Struga, în 2003. În 2010, premiul Nobel pentru literatură a fost atribuit scriitorului peruan Mario Vargas Llosa. Laureții premiului primesc câte o medalie din aur și un premiu în valoare de 10 milioane de coroane suedeze (1,08 milioane de euro), care poate fi împărțit între cel mult trei câștigători pe fiecare categorie. Premiile Nobel sunt decernate din 1901, cu excepția celui pentru economie, instituit în 1968 de Banca centrală din Suedia, cu ocazia împlinirii a 300 de ani de la fondarea acestei instituții. Premiile au fost create după moartea inginerului suedez Alfred Nobel (1833 - 1896), inventatorul dinamitei, conform voinței sale din testament (Mediafax).

Deschidere polifonică

Editura Paralela 45 a găzduit apariția unui nou volum de versuri, *Ușa cu picioarele pe pământ*, semnat Ioan-Pavel Azap. Titlul este cel puțin surprinzător prin deschiderea polifonică pe care o conferă. Ușa devine un simbol ambivalent ce permite glisarea (*în*) spre stări distincte, (*din*) spre prozaicul cotidian, spre spațiul sacru al poeziei, ea înlesnind deopotrivă și calea spre revelație, spre transcendență; însă autorul își anunță, chiar din titlu, și intenția parodică.

Volumul conține un grupaj de 30 de poeme, fără titlu, iar textura expresionistă transpare din primele versuri ce deschid volumul, un op pe alocuri confesiv și autoreferențial, în ansamblu disimulat, ironic și ludic. Primul poem pare a fi o artă poetică în care autorul se analizează cu luciditate: „și știu că versurile acestea pot să pară futille/ (...) / și știu că pot trăi fără glorie”.

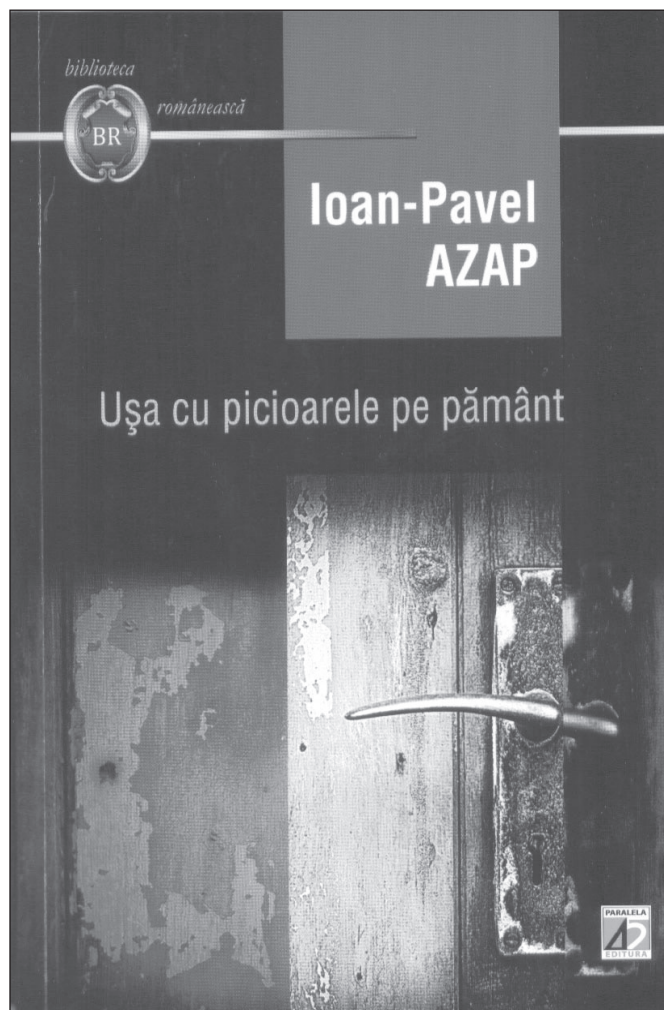
Sentimentul dezolant al solitudinii și universul pluvial descumpănesc ființa închisă în crepusculul cotidian. Cinetica imaginii este realizată dinspre deschis înspre închis; ploaia acaparează nu doar elementul exterior, ci și gândurile febrile ale poetului: „plouă în oraș la țară și în aer plouă/ (...) / ploaie în cuvinte – și-n computer plouă”. Autorul realizează un panoptic al orașului într-un discurs liric, aparent clasic, pigmentat cu elemente de parodie, iar spontaneitatea poetică și dezinvoltura rostirii îi conferă originalitate.

Putem vorbi în volumul *Ușa cu picioarele pe pământ* de o poetică a nuanțelor, a contrastelor (poetul părând a bagateliza stări și forme fixe ale textului liric), de asemenea decriptăm un lirism galvanic, o erotică voalată la nivel textual: „a nins, o cioară se răsfață/ pe câmpul alb edulcorat/ iubito numai flori de gheață/ am să-ți întind pe pat // din candelabru stalactite/ îți picură pe săni culori -/ nuanțe vag introvertite/ flori frânte veștede tumori”.

Ioan-Pavel Azap mimează forma clasică atât la nivelul grupării strofelor, cât și la nivelul creației, iar unele poeme fascinează prin răsturnările semantice neobișnuite. „ea avea chipul longilin/ și gene lungi și sânul plin/ tăcea prelung vorbea puțin/ și suferea malign de spleen// eu eram tânăr și virgin/ (ușor naiv ușor calin)/ și o iubeam; ea – mai puțin:/ cum bețivanul apa-n vin”. Subtilitatea, autoironia însoțesc acest volum în care ploaia revine ca motiv central: „plouă ca-ntr-un poem (al meu?) mai vechi/ nimic nu se întâmplă, orașul pare mort/ îmi trag umbrela-n jos peste urechi -/ când plouă orice-aș face nu pot fi dezinvolt”. Impresia de ansamblu este a unei pelicule cinematografice derulată contrapunctic: „nicio lumină în ochii statuilor/ doar lacrima falsă a ploilor/ niciun cuvânt numai o șoptă/ a vântului când se înnoaptă// nicio durere cât de puțină/ nici îndoială nici măcar vină/ nici resemnare nici amăgiri/ nici îndurare nici amintiri”.

Imaginarul poetic este distilat într-un lirism de o fină acuitate semantică, demonstrând disponibilitatea poetului de a trăi, și la modul biografic, în interiorul poeziei sale. El coabitează cu propria-i creație din interiorul căreia eul demiurgic alchimizează, cu subiectivitate și cu ironia-i specifică, idei, sentimente, stări: „culegător de perle în bălți după ce plouă/ pescar de apă dulce în chiuvetă/ poet și prozator pe de din două/ cu ochelari pe post de amuletă // păcate n-am – țin să vă dau de știre - / nu cred în insomnia dorm nesmintit/ atâta doar că sunt mai slab din fire/ de câtă bucurie-am suferit”.

Nu lipsesc jocurile textuale din poemele lui Azap creionate într-o morfologie care dă luciu unei poezii rostite într-o tonalitate prefăcut dezabuzată: „o casă de nea/ sub formă de stea/ o casă de lut/ curat, ne-nceput// și ca un blestem/ o casă de

lemn - / de voi mai trăi/ de va-nmuguri”. Poemele acestui op devin un malaxor în care elementele unei clasicități considerate desuete fuzionează cu solemnitatea aparentă a rostirii.

Discursul retractil este secondat de autoironie. Așadar, ceremonialul ingenuu, jucat de autor e, în esență, un truc pe care îl mânuiește cu precizie și subtilitate artistică: „nici vin nici bere măcar poșircă/ nici prieten nu-s cu medicul de circă/ să-mi dregă pansamente stomacale/ după un chef prelung de bacanale// nicio ispită nu-mi adastă-n cale/ femeii sau opiu – cel pentru popoare - / doar versurile acestea de pripas/ să-nchei o biată strofă în impas”.

Finalul volumului aduce în prim planul textului secvența onirică, exodul continuu din spațiul pulsațiilor interioare către un altul exterior care se află în postura unui confident, o convenție tacită deopotrivă între poet și lectorul său. Se pot remarca de asemenea o luciditate, bine disimulată, a propriei cenzuri și textura amovibilă a poeziei lui Pavel Azap: „în fiecare noapte în visul meu vine o femeie/ și îmi recită toate poemele/ pe care nu le-am scris/ și nu le voi scrie niciodată// ea este îngerul meu păzitor/ este cinstitul meu editor/ este o precuviincioasă/ erată”.

Astfel, Ioan-Pavel Azap ne oferă spre lectură un alt tip de poezie care aglutinează forme clasice, elemente expresioniste și moderne într-un lirism voit camuflat și într-o poetică a spontaneității artistice.

Imelda CHINȚA

Poeme de Gheorghe Mocuța

licăr

numărătoarea inversă a început
nu-i temniță mai grea ca libertatea
nici călăuză mai vicleană decât noaptea
în orice naufragiu-i un aspru început.

provincia te trage-n adânc necunoscut
topit de băutură ca poezii
ascultă alborada poemului vieții
și-n apele vârtejului plonjează trist și mut.

descriptio romaniae (I)

am pășit cu stângul în noul an
minerii din vale au profitat de vremea
bună a lui ghenar și au mai pus de o
mineriadă au curățat capitala de huligani
lăsând în urma lor o pace romană
o liniște de mormânt și munți
de gunoaie
am pășit cu stângul în evropa
și cu o taxă nouă pe paloarea adăugată
a economiei de tranziție

descriptio romaniae (II)

prima impresie care te izbește la voi românii
în trenuri la restaurant sau pe stradă
este vorbăria stridentă
sunt vocile tulburi înjurăturile răgușite
ale celor care urcă la miez de noapte
dintr-o gară liniștită și te iau la întrebări
cu o curiozitate bolnăvicioasă iscodindu-ți
bagajele:
la prima stație urcă omul fără picioare
la a doua femeia cu unghiile roase până la sânge
la a treia orbul cu iconița maicii domnului
la a patra țigăncușa cu surioara în brațe.
a doua impresie e mirosul de picioare
nespălate fumul de țigară din localurile
publice și toaletele înfundate contrastând
cu munții falnici și potențialul insondabil.

când totuși adormi cu simțurile îmbălsămate
de odoarele nației
te trezește vocea tabagică a conductorului
sau împleticeala ologului a orbului a țigăncușei

descriptio romaniae (III)

printre contrabandiștii zgribuliți din zona liberă
cu telemobile și mașini luxoase
fac și eu afaceri profitabile cum ar fi
abonamente lunare la revistele literare
reciclarea melankoliei mioritice

stocarea observațiilor cu privire la culoarea cerului
în contrast cu spaima de bătrânețe
îi țepuiesc pe fazanii fraieri ai limbii române
care mai cred în destinul poeziei de frontieră
dau tunuri cititorilor de gazete grăbiți să-și soarbă
cafeaua de dimineață
îi amăgesc pe creduli cu circulația ideilor
în natură cu revizuirea valorilor și mutația
clonarea alienarea nației
apoi dau glas marii trâncăneli și simțului de orientare
al aleșilor locali care se calcă în picioare la caritas
bankoop albina cec fni
care ne-au promis un oraș european și sute
de locuri de muncă în timp ce cârdul de găște paște
liniștit în fața casei de cultură
suntem o țară cu toaletele înfundate
românia seamănă tot mai mult cu o pușcărie
în care mă simt din ce în ce mai bine
îmi bat cuie în cap și înghit lame de ras
ca să ajung mai repede la infirmeria c.e. (confort euro)
unde ai televizor color ești servit la pat și citești
ziarul de dimineață.

ora aurorală

cu gura făcută pungă
cu mintea limpede
și stomacul gol
stai tolănit în vârful carului
cu lemne verzi tăiate de curând
din pădurea bătrână.
ieri a cântat cucul pe ele
iar cuibul i s-a risipit
în cele patru zări

ca cenușa
unui foc lăuntric.

vis erotic cu realitatea fierbinte

urc scara șubredă de lemn în podul casei părințești
printre pânze tari de păianjen și printre spaimele
mai vechi
ale lucrurilor prăfuite și inutile
hornul părăsit mă pândește cu ochii rotunzi
de cucuvea
în hambarul de fâină descopăr o cloșcă și puii vii sălbăticiți
care îmi rănesc mâinile
închid repede capacul și desfac o țigla
din acoperis
o rază de soare se împlântă ca o săgeată
în cufărul de lemn al bunicului
cu care s-a întors din galiția
în primul război mondial.
dau drumul strigoilor din cufăr chiuie de bucurie
mă electrizează cu spectrele lor zdrențuite
mă atinge o umbră e mâna tatei îmi arată hamurile rupte
ale cailor
mă atinge o altă umbră care mă trezește din vis
mama cu ochii în lacrimi îmi spune că tata
nu mai are mult de trăit.

țârâitul strident al telefonului îmi pătrunde în creier
mă trezește din visul visului
duc la ureche receptorul e vocea inconfundabilă
a realității:
ia-mă sunt a ta sunt fierbinte.

Echim Vancea

ochii umbrelor

apele plâng

iarba așteaptă retragerea apelor
jocul umbrei îți cade la picioare
precum un amănunt ignorat
o zi și o noapte
și abia apoi obosit/ trist/ fericit/
îl redescoperi în îndărătul altor
lucruri/ în polemici/ dar mai ales în
iarba rămasă după retragerea apelor

„femeia când naște
naște totul
și strigățul și-l naște-nspăimântată” – spune poeta
adela naghiu – și ea știe ce spune/

și atunci de ce te-ai mai întreba
de ce pleacă păsările/
de ce uneori se prefac în ninsoare și cad
asemenea brumelor
coborând peste grădini plictisite./

la un capăt al străzii se face noapte/
apele plâng asemeni viselor zeilor

forfotă

o pată de zăpadă
în ușa celulei
acele ceasurilor legate snop
acesta ar fi putut să fie începutul
doar că o voce indiferentă
furișată pe gaura cheii
rosti scurt: „din tot ce îmi este
familiar nu pot a face nimic./
faceți-vă timp pentru a privi în urmă./
cu aceeași lăcomie și astăzi și mâine.”/

prin cenușa orașului
un gând are fiecare imagine
tu doar nu mai știi nimic despre el./
în fond ori de câte ori îmi
cuprind fața în palme/ tot de atâtea ori
se face întuneric
și ea în fața unui pluton de execuție
crestând cu cuțitul obrazul subțire/
nu are nici o grijă/ naiba mai știe de ce
s-au oprit ceasurile/ tocmai când să aprindem
lumina/ mai rămânea doar un mormânt de închis
după vrerea rostitorului
dar nu putea nimeni

apele stau

malul râului pe care stau
înzăpezit e de gândul omului din nord
înnotând în timpul ramificat al unui nor
adăpostind slava echivocă a unei ape zălezite/
frunzele ocupă orașul de la poalele dealului/
și trupuri firave se înghesuie înspre
jurămintele pierdute ale unei ploii
ce refuză împerecherea cu timpul./

apoi a venit noaptea
și valurile s-au umplut de frig

pași grei ne urmează
fără de dor și fără de gânduri./

ochii umbrelor

noapte cu lună
și umbre umăr la umăr
coboară în lumina casei de peste drum/

un fel de sunete seci
străbat poteca moștenită de la moșu'

game
acorduri
arpegii
încă se mai caută răspuns pentru *glossa*
de care deocamdată nevoie nu-i/

niște barbari
niște noctambuli
umbrele înăbușite în sânge/ – dar
cineva îmi atrage atenția că despre asta nu a
venit încă timpul să vorbim/ – înfulecă
din inima mea îndrăgostită hălci de ordine
publică/ pe care le ard pentru binele colectiv./

nu încercați să le atingeți
durerea le amplifică absența
și nu pot fi bătute cu pietre./

spre moarte singure se îndreaptă
orașul nu-i decât o apă zălezită
iar ochii umbrelor sunt mult prea luminoși
pentru a ascunde fragmente
din *ultima noapte de dragoste* petrecută
în *livada cu vișini*./

cineva spunea că el știa că va muri
atâta doar că în loc de regrete
spera la un cor de clopote de patrimoniu/
și la un pumn de boabe pentru hulubii alungați
din palatul cultural./

umbrele/
cât mai este lumină/ cad doamnă asemenea
ochilor tăi/ și astăzi nu mă mai duc acasă/

vă cer iertare/ urmele umbrelor mai visează
încă/ la lumina frunzei ce se năruie peste ea/
ecoul nu mai recunoaște
sunetul clopotelor
și poate că este mai bine așa

Îndrăzneală bine temperată

Ioana Revnic, Dresură de lei, București, Curtea Veche, 2011

În 2007, Biblioteca revistei *Familia* se îmbogățea cu un volum de *Investigații de critică literară* intitulat *Competiția ficțiunilor*. Coordonatorul acestui volum colectiv, Ion Simuț, oferea unor foarte tineri cercetători (șapte doctoranzi „devotați într-un mod critic inteligent literaturii române contemporane”) șansa unei confruntări „pe piața literară”, conștient fiind de necesitatea unei „emulații a competențelor în domeniul criticii literare de actualitate”. Între timp, firește, fiecare dintre tinerii istorici și critici literari și-a continuat parcursul de perfecționare dovedind, prin activitatea publicistică și profesională, că „pasiunea pentru obiectul cercetării a fost premisa fundamentală indispensabilă în jurul căreia s-a încheșat acel grup filologic orădean.

În amintitul volum colectiv, Ioana Revnic era prezentă cu un studiu („*Modalități ale fantasticului în nuvelele lui Ștefan Bănuțescu*”) care va intra ulterior în teza de doctorat consacrată prozatorului șaizecist. Ioana Revnic are obârșie sălăjeană (s-a născut în 23 aprilie 1978 la Jibou). Și-a început studiile la Școala „Lucian Blaga” din Jibou și le-a continuat la Liceul Pedagogic din Zalău, devenind apoi studentă a Universității din Oradea (specializarea Teologie Ortodoxă – Litere) pe care a absolvit-o în 2001. Pe lângă activitatea didactică (profesoară la Școala „Oltea Doamna”) s-a făcut cunoscută prin interviurile publicate în ultimii ani în *Familia*, *România literară*, *Ziarul de Duminică*.

Dresură de lei, volumul ei de debut, a apărut la Curtea Veche Publishing, în acest an și cuprinde 17 interviuri. Prefața cărții aparține prozatorului Vitalie Ciobanu (el însuși aflat între cei intervievați) și se intitulează „*Deambulări îndrăznețe în culisele literaturii române*”. Din dialogurile cu istoricii și criticii literari (Alex. Ștefănescu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ioana Pârvulescu, Mihai Cimpoi), cu prozatorii (M.H. Simionescu, Augustin Buzura, George Bălăiță, Nicolae Breban, Petru Popescu, Mirela Stănculescu) și poezii (Ilie Constantin, Emil Brumar, Adrian Popescu, Ana Blandiana, Emil Hurezeanu) cititorul află, pe lângă informații despre mișcarea literară (cenacluri, premii și simpatii, compromisiuri, polemici, etc), elemente ale crezului literar ale celor intervievați și lămuriri asupra genezei unor opere.

Fiecare interviu are „povestea” lui, căci socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din capitalele (culturale) unde își desfășoară activitatea scriitorii. Mai mult, modalitățile „tehnice” de realizare sunt diferite determinând durata și, implicit, dimensiunile dialogului (cu reportofonul pe masă răspunsurilor nu pot fi amânate; în schimb, când întrebările sunt trimise prin e-mail, răspunsurile se lasă așteptate, uneori, luni de zile.)

Unele subiecte (cenzura, securitatea, exilul interior/exterioar, continuitate/discontinuitate după 1989, procesul de creație, sindromul premiului Nobel etc.) revin, cu nuanțări, pe mai multe pagini. Toți creatorii sunt interesați de receptarea operelor, de posibilele reacții ale diferitelor categorii de cititori. Satisfacția sau nemulțumirea sunt mărturisite: „Sunt mulțumit ... de faptul că mulți cititori pătrund tot mai multe straturi de adâncime ale scrierilor mele” (M.H. Simionescu), „...prin '87, '88, atunci când nu eram interzisă și mai puteam să particip la întâlniri cu cititorii, citeam poezii pe care, din cauza cenzurii, nu reușeam să le public (și care aveau să apară imediat după revoluție în volumul *Arhitectura valurilor*). Îmi amintesc sălile acelea arhipline, vibrând la cea mai mică inflexiune a vocii, înțelegând orice cuvânt rostit pe jumăta-

te. Aveam senzația că văd poezia întrupându-se la jumătatea distanței dintre mine și ei...” (Ana Blandiana), „Dacă aș fi arogant, aș spune că n-am pentru cine să scriu, că nu există cititor inteligent pentru cărțile mele... Nu «pentru cine scriu». E mai bună întrebarea «De ce scriu?»

În fața mea nu mai am niciun public acum, scriu pentru propria mea supraviețuire, de aceea am ales teme din astea enorme care ... nu sunt habituale, nu sunt comune, nici uzuale, par puțin suspecte criticii românești” (N. Breban).

În ciuda unor replici de tipul „Vă sfătuiesc să părăsim subiectul...” sau „Nu-mi face plăcere să...” sau „Nu e bine să spunem tot cititorului”, Ioana Revnic reușește, prin insistență, prin răsuciri ale întrebărilor, prin trucuri să-i provoace („să-i iscodească” este termenul Ioanei Revnic) la destăinuri care să satisfacă dorința cititorului de a descoperi ce se află dincolo de apelativul de romancier, academician etc.

Răspunsurile celor intervievați sunt uneori, completate cu citate din alte texte ale autorului respectiv sau cu ale celor din preajmă. La întrebarea „Care credeți că este cel mai important lucru învățat de către studenți de la dumneavoastră, domnule Nicolae Manolescu?” acesta răspunde: „Mi-aș dori să fi învățat cu capul lor”. „Nemulțumită” de scurtimea răspunsului, dar conștientă de consistența acestuia, Ioana Revnic reformulează întrebarea („Care a fost cel mai important lucru învățat de la profesorul Nicolae Manolescu?”) și o adresează Ioanei Pârvulescu a cărei mărturisire numește lucrurile importante cu care Nicolae Manolescu a influențat câteva generații la rând: „... am învățat bucuria de a citi. Apoi hărnicia, teameinicia, în fine, un mod captivant de a prezenta literatura ludic, cu umor, cu strălucire... Însă esența lecției lui Nicolae Manolescu este pentru mine alta: *cărțile au suflet*”.

Cartea ar fi avut alte dimensiuni dacă întrebările adresate lui Grigore Vieru, Eugen Negrici, Mircea Dinescu, Valeriu Anania n-ar fi rămas „fără răspuns”. Așezate în finalul volumului, aceste „întrebări fără răspuns” sunt elocvente pentru seriozitatea cu care Ioana Revnic s-a documentat pentru fiecare interviu. Dacă pentru unii există speranța reluării dialogului, pentru alții nu mai există decât regretul că timpul n-a mai avut răbdare...

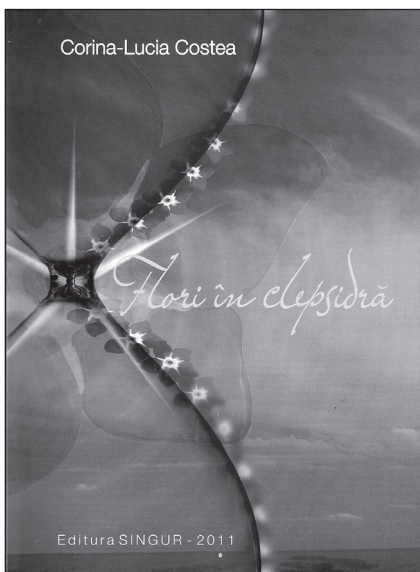
Reușita profesională a Ioanei Revnic este una deosebită, căci nu e puțin lucru să ajungi în preajma unor personalități creatoare și, ascunzându-ți temerile, să faci efortul de a le stăpâni (apropro de titlu); Ioana Revnic reușește aceasta printr-o îndrăzneală bine temperată și printr-o disponibilitate sufletească în stare să valorifice orice direcție neprevăzută a convorbirilor. Totul spre folosul pasionaților de literatură.

Gheorghe MOGA

Cărțile României

■ Am citit cu toții, deseori, despre starea deplorabilă a literaturii române contemporane. S-au publicat în diverse reviste și ziare zeci de anchete, s-a vorbit la radio și TV, s-a discutat pe această temă la sute de colocvii. Pe fondul acestei continue dezbatere, iată că a ieșit de la tipar volumul de proză scurtă al **Corinei-Lucia Costea** – „*Flori în clepsidră*” (Ed. Singur, Târgoviște, 2011), un volum de debut care uimește din start prin libertatea exprimării.

Autoarea nu este interesată de canoane sau de șablonizarea erotică atât de în vogă astăzi, nu se ascunde nici în spatele unei cortine de neologisme care poate lăsa fără respirație un conglomerat literar dar nu ajunge la sufletul cititorului de rând, nu creează emoția atât de necesară unei opere vii. Ea scrie natural, cum e respirația. Și cine legitimează în primul și-n primul rând o creație artistică – nu cititorul?

Volumul **Corinei-Lucia Costea** emană o prospețime tot mai rar de găsit în cărțile acestui început de mileniu. Într-un limbaj firesc, fără pretenții academice, ni se propune o „plimbare” prin viața unei femei care a trecut bariera suficienței profesionale și a început să scrie fără a se gândi că scrierile sale pot face obiectul tipăririi unei cărți. Tocmai în asta rezidă farmecul literar al „*Florilor în clepsidră*” – scriu pentru că îmi place, nu pentru că vreau să devin mare scriitor. De aici pornește și valoarea ansamblului de proze scrise dezinteresat, fără stresul că editorul te ține sub presiunea vreunui termen, fără grija că vreun critic literar te poate demola ori îți poate oferi gloria după care aleargă scriitorimea actuală.

Nu cunosc motivul pentru care a început să scrie; poate nici nu există unul ușor de explicat. **Corina-Lucia Costea** pare a face parte din numeroșii autori români care nu și-au făcut niciodată planuri în acest sens ori un scop ce trebuie neapărat atins. Felul acesta de scriitori vin dintr-o normalitate a societății, nu din teritoriul deziluziei generale; vin cu o artă pe care, îmbăcșiți de atâtea curente literare, noi nu am crezut că mai este posibilă.

Nu mă îndoiesc de faptul că „*Flori în clepsidră*” va avea audiență la public. Nu contest nici faptul că vor exista voci (așa cum se întâmplă de fiecare dată) care vor critica această apariție editorială. Totuși, cititorul va da verdictul, așa că succes, **Corina-Lucia Costea!**

■ Este de înțeles faptul că în ultimii ani au apărut tot mai puține cărți referitoare la „epoca luminii” și a „tovarășilor”; noua generație de scriitori e tentată să exploreze mai mult ceea ce cunoaște, ce îi este contemporan. Un lucru benefic în sine, dacă nu s-ar trece cu prea multă nonșalanță peste ceea ce unii dintre noi au trăit atunci.

„*Tovii*” lui **Grigorie M. Croitoru** (Ed. Singur, Târgoviște, 2011) tocmai asta ne reamintește, dar într-un stil frust și categoric. Evenimentele descrise în prozele sale, pe alocuri impregnate de un umor de neîndoelnică savoare și calitate, ne atrag într-un vârtej epic în care resursele folclorului local, deși exploatate cu zgârcenie, dau un contur precis cerințelor narative. În plus, vorbele neaoșe de care autorul nu se sfiște să uzeze, cresc progresiv interesul oricărui cititor, oricât de sceptic ar fi el. Iată un excelent exemplu:

– *Tovarăși, v-am spus, vă rog, faceți liniște. Liniște! V-am spus și repet: vine, vorba aia, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și nu e o persoană oarecare, e, vorba aia, secretarul general al...*

Nu se mai aude nimic. Lumea adunată vociferează, râde. Râd și eu, dar din cu totul alt motiv decât ceilalți oameni, cred. Fiind foarte aproape de el, m-a văzut și mi-a făcut semn să mă duc la el. Mă trage lângă ușă și mă întreabă de ce râd și de ce mă amuz, dând tonul și celorlalți. Nu mi-e rușine?

– *Chiar să vă spun de ce râd?*

– *Spune-mi, să văd ce motiv ai.*

– *V-a ieșit pe gură o perlă: vorba aia înseamnă, în limbajul celor de pe-aici, pula calului. Ceaușescu este pula calului?”* (din „*Nu mor caii când vor câinii*”).

Grigorie M. Croitoru nu s-a aplicat pe formula scrierii „din exterior”, implicându-se direct, ca participant, în fiecare din prozele apărute în acest volum. Am astfel bucuria de-a remarca unul din tot mai puținii scriitori ce au posibilități de exprimare fățișă, ignorând clasică ascundere în ceața vreunui personaj, sub oblăduirea căruia să-și exprime gândurile. Un alt element de forță al prozei îl constituie îndrăzneala și curajul dovedite în înfruntarea regimului comunist (cel mai bine ilustrate în „*Tovul de la Secu*”). Deși demonstrațiile sunt făcute într-un stil alert, o privire avizată poate identifica ușor suflul tragic, o asumare dureroasă a situațiilor pe care le are de întâmpinat. Vorbim aici chiar despre viața autorului, despre munca lui de zi cu zi, despre existența lui în contextual social de atunci – până la urmă.

Pentru ca această carte să poată fi privită ca un întreg, trebuie să adăugăm accentelor comice și orizontul mult mai larg al „prefacerilor comuniste” care au avut în **Grigorie M. Croitoru** un dușman neîmpăcat. Cu ce preț și-a plătit acea relativă „independență”, vă invit pe dumneavoastră, cititorii, să aflați.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Alte „Amintiri din totalitarism” (I)

In memoriam:

Profesor Romulus TODORAN

Anul universitar 1957/58 era spre sfârșite. El semnifică și momentul astral al unui nou început, odată cu încheierea studiilor mele la universitatea clujeană.

Vremelnicul, dar vrednicul de pomenire decan al Facultății de Filologie, Istorie și Filozofie (cum se numea pe atunci) mă chemase-n soborul lui cabinet să-mi comunice că – alături de alți câțiva colegi de promoție aleși – am de întocmit un dosar cu un număr de acte, începând cu acela faimos, *de origine socială sănătoasă*; consiliul facultății hotărâse înființarea unui post de asistent la Catedra de Limba Română și propunerea lui învinsese: eu eram alesul pe acel post. I-am mulțumit, firește, frumos.

„Alesul”, vorba vine! Cum avea să se vadă peste puține zile, eu eram doar „propusul”. „Alții” aveau, pe-atunci, puterea de a decide în materie de „cadre”, cuvânt care – în anii *obsedantului deceniu* scurs de la instaurarea *dictaturii* (zise) *proletare*, care era și anul intrării în vigoare a noii *Reforme a Învățământului*, turnată pe calapod sovietic (1948) – își câștigase o cutremurătoare conotație securistică. Ce *decan*, ce *rector*, ce *consiliu profesoral*!? „Serviciul de cadre” (cum scria pe tăbliță) *hotăra*, mai bine-zis *executa* ordinele adevăratului *organ decisiv*, care acționa ocult, invizibil. În fruntea „Serviciului de cadre” era impus un șef (ofițer sub acoperire al „organului” de Securitate a Statului, croit și el pe calapod kgb-ist), care, evident, nu primea dispoziții decât de la Securitate. Căci, pe lângă oficialul „Serviciu de cadre”, mai funcționa unul, secret. Nu se știa ce și cine își avea sediul într-o anume izolată despărțitură a edificiului de peste drum de universitate; n-avea nici o tăbliță inscripționată, doar *un număr* deasupra ușii de intrare grosier capitonată, apărută de un grilaj de metal, solid, cu lacăte grele, cu la pușcării – *număr*, ce-i drept, „sugestiv”: 48. Acolo băntuia „Organul” (cu majusculă! al) Securității, acolo se decidea totul în materie de „cadre”. Altfel spus: *totul!* „Cadrele hotărâsc *totul!*” era una din lozincile partidului-stat, lozincă „îmbunătățită”-n conotații oculte de către succesorul dictator Ceaușescu; nu ne-o spunea el mereu-mereu, până la ridicol: „Să facem *totu'*, tovarăși!?! *Totul* - așa cum îl înțelegea el.

Secretara șefă a facultății își trimisese curiera să mă-nștiințeze că sunt invitat „peste drum, la 48”. M-am prezentat. M-au primit foarte ceremonios, cu străngeri de mână, doi tovarăși, mie total necunoscuți, ambii mai în vârstă, costumați cazon („tipic activistic”), în culori închise, proaspăt frizați, parfumați, politicoși. Încăperea – sumbră, uși lateral și frontal, toate umflate de capitonate ce erau, birou masiv. Avui impresia pe moment că și unicul geam era blindat.

Sunt poftit la „tratație”: apă minerală, țigări fine (bulgărești), bomboane; cafeaua nu-și făcuse încă intrarea „în forță” pe piața și-n viața noastră.

- Noi suntem din Securitatea Statului și dorim să colaborați cu noi. În ce va consta colaborarea, vă vom instrui în amănunt după ce veți accepta-o printr-un *angajament scris*.

O pagină, scurt, fără vorbe de prisos, documentul pretinde doar să-l încheiați cu *declarația dvs. explicită*: „*Subsemnatul (nume/pronume (!)/buletinul) accept colaborarea cu organele de securitate a statului*”. Sau: „... *nu accept cola-*

borarea ...”. Locul, data și semnătura în clar. Atât!

„Atât”, desigur ... „și *semnătura în clar*”, îmi repeta sinistru un gândăcel din ... gând.

Gând întrerupt de-o schimbare bruscă de ... abordaj, venită din partea celui mai degajat dintre amfitrionii mei:

- Suntem informați că pentru dvs. – considerat un *cadru de nădejde*, chiar și fără să aveți *calitatea de membru de partid (!)* – s-a creat un post de asistent la facultate. Felicitări! Credem că este important să știți de pe acuma că, deocamdată, postul acesta este blocat. Vă mai informăm – dacă vă interesează, desigur – că *numai de noi depinde* deblocarea lui ... Clar, nu?! (Pauză: de gândire, poate, pentru mine).

- Acum noi vă lăsăm o oră la *dispoziția dvs.* (!), continuă vorbitorul, și ne retragem, ca să vă puteți decide singur și să vă scrieți în liniște angajamentul. Aveți pe masă hârtie albă, *toc rezervor (!)*, apă minerală, țigări ... – totul la discreție! Și toaleta – ușa din fața dvs., adăugă el și mai „degajat”, înainte de a părăsi, ambii, încăperea.

Singur între toate capitonatele acelea. Liniște mormântală, „de-ți țiuie urechile”, vorba ceea. „Blocat deocamdată ... în liniște angajamentul ... semnătura în clar ... totul la discreție, ... chiar și toaleta ...”, îmi zumzăia un neadormit, surescitat fricel de gând ... „O oră la *dispoziția dvs.*...”. Și ce oră! ... *Oră astrală!*

La fix, vajnicii mei *tovarăși de drum de-o oră* și-au făcut apariția. Mi-au citit rapid pagina (cu foarte puține cuvinte, dar, evident, nu fără „formula explicită”: una din cele două), pasându-și-o, mecanic, de la unul la altul. (Urmă o enigmatică pauză, alta ... pentru ei, probabil?!)

- Adăugați, zise cel „degajat”, după dictarea mea: „Subsemnatul mai declar pe *propria mea răspundere personală (!)* că această întâlnire n-a avut loc ... virgulă ... ea este și va rămâne pentru totdeauna strict confidențială. Semnătura. Punct”.

Îmi ridic ochii spre el...

- Da. Încă o *semnătură în clar*.

Fără a mi se întinde mâna ca la intrare, am mai auzit un singur cuvânt:

- Liber.

Cu toți nervii și mușchii încordați la maximum, cum nu mi-i mai simțisem vreodată, am ieșit fără a putea scoate vreun cuvânt.

Înțelesesem *totul!*

***

A doua zi bunul decan îmi pune-n brațe dosarul cu „originea (mea foarte) sănătoasă”, adăugând:

- Din păcate, postul dumitale este, începând de azi dimineață, blocat ...

- Știam de ieri: „mulți chemați, puțini aleși!” Mulțumesc, oricum.

Tăcere elocventă. Aștept, conform uzanțelor protocolare, să-mi întindă domnia sa ca superior, primul, mâna. Dar, în loc de asta ... :

- Am o propunere, o altă propunere, îmi zice. Până la ivirea unor alte oportunități, te sfătuiesc să accepți, provizoriu, să intri ca ziarist la „Făclia”, organul de presă al „regionalei de partid” Cluj. Am relații cu șeful de la „presă”. Asta, ca să fii mai „aproape” de universitate, să te putem anunța imediat ce se va ivi un nou post la noi ... La ziar n-o să ai probleme ... Unii de-acolo n-au nici liceul, poate școala profesională ... Au mare nevoie de oameni cu studii.

Accept, cu mulțumire chiar, sensibil fiind la grija aproape

„părintească” a acestui om, care, practic, n-avea față de mine nici o obligație, alta decât cea de ... om bun și de omenie, de „bun samaritean” pentru aproapele căzut, rănit și jefuit de tâlhari. Bun creștin, Dumnezeu să-i ierte păcatele, câte le-o fi având, ca orice om !

Și iată-mă cu dosarul meu „sănătos tun” sub braț pe strada numită la acele vremuri (ce vremuri !) *Jokay Mor* (*Napoca* de astăzi) spre sediul ziarului regional „Făclia” (sediul de ziar și titlu – aceleași și astăzi !).

- Tinere, ia stai puțin !, mă aud somat puternic de pe trotuarul celălalt. Recunoscui imediat, și după voce, figura celui mai iubit și prestigios dintre foștii noștri profesori de la *Școala Medie Mixtă nr.1* din Zalău, A. M., celebru matematician al zonei noastre Silvania. Fost ofițer de artilerie, era aureolat de legende care-l ridicau în ochii noștri la înălțimea unui erou, legende atestând acuratețea „chirurgicală”, matematică, a prăpădului aruncătoarelor de grenade și al tunurilor comandate de el în ultimul război, mai ales în Est ...

Trec sprinten strada, foarte fericit să-i strâng mâna-ntinsă.

- Azi e „repartizarea (voastră) în producție”. *Comisia de repartizare* se află la Facultatea de Chimie, în parcul orașului. De ce nu te-ai prezentat ?

- Fiindcă, în așteptarea unui post de asistent, oferit de Facultate, dar, acum, blocat de ...

- cum, cum ... ?

- ... voi funcționa temporar ca ziarist la „Făclia”, unde tocmai merg să-mi depun ...

- ... ziarist !?, mi-o reteză militărește, ca o lovitură de sabie. Poți să-mi spui, tinere, ce-ai de gând să faci tu în *aceste vremuri*, acolo, ca ziarist ?

- Păi, ca ziarist am să ... scriu articole incendiare, voi... lumina masele cu această „Făclie”..., am să ..., începui eu să mă bălbâi, simțind cum mă scufund (parcă fără voia mea) în mrejele unei lacrimogene legende rusești – „Inima lui Danko, care arde” (cacofonia aparține traducătorului) – despre un erou popular care, în chipul cel mai fantastic, scoțându-și (la propriu !) inima din piept drept *făclie*, își scoate poporul din beznă la lumină ...

- Ești un tâmpit ! mă străfulgeră „artileristul” nostru, ca o grenadă din aruncătoarele lui drept la țintă. Maaare tâmpit !! Scuză-mă ! Numai o singură dată vei ajunge – mare lucru dacă vei ajunge ! – să scrii ce gândești și o să primești un picior în c..., de n-o să te oprești decât la Gherla ! Ai vrut să fii profesor ? Fii profesor ! Nu-i o meserie de rușine ! Ba e una chiar foarte nobilă. De-ai-a țai și ales-o, cred. Du-te la *Comisie* ! Inspectorul șef de raion de la învățământ, prof. Gh. F., te așteaptă ! Mai sunt locuri neocupate. Țara, toate școlile au mare nevoie de profesori calificați. Nu-ntârzia nici un minut. Pe tine te așteaptă acolo întreaga *Comisie* !

- Păi, „la orele 12 trecute fix”, vorba lui Nea Nae – încercăi eu o ieșire „filologic/ onorabilă”, măcar cât de cât, din pă-

cla mocirloasă din care atât de brutal mă trezise – ce „locuri neocupate” vor mai fi rămas acolo, „la țară”? La „Crăcănații din Deal”, poate, în cel mai bun caz ! – apelați eu la puțină ... folclorică autoironie ...

- ... Nu contează ! – explodă din nou „artileristul”. Ia orice ! Tot te aducem prin transfer la liceul nostru. Avem nevoie de tine, de voi, acolo. Du-te ! Eu mai am de racolat unu-doi de la alte facultăți. Du-te, că altfel te duc eu de guler, cât ești tu de mare ! Legat, la nevoie !, mai adăugă, îndulcindu-și printr-un zâmbet patern tonul. Auzi acolo, ziarist ! Ziarist la „Făclia” ?! Doaaamne-fereste, fiule !

Și strângându-mi, din nou militărește, mâna, se făcu nevăzut după colțul „Continentalului” cu „Universității”.

Alt moment *astral*.

„Doamne, ce zi ! Doamne, ce oameni minunați ai semănat printre atâtea lepre ! Mare-i Puterea Ta, Doamne, acolo Sus ! Dar mare-i și puterea de convingere a unora dintre „aleșii” Tăi muritori de Jos!” – mă trezii adresându-mă Divinității și stând de vorbă cu mine însumi, în timp ce, despovărat de tot stresul ultimelor zile, mă-ndreptam înseninat spre... ați bănuț, desigur: spre *Comisia de repartizare în producție*...

Mult după „orele 12 trecute fix”!

***

Așa se face că noblețea (în argoul nostru studentesc: „noblețea”) mea de meserie de *asistent universitar* – titlu de mare glorie atunci printre noi, absolutenții – s-a „blocat” înainte de-a o cunoaște și blocată a rămas pentru mine un timp. După cum și „iluminata”, halucinantă-mi misiune legendară de ... *Danko serdțe*... („inima lui Danko...”), străluminare ce venea de la Răsărit.

Asta, în ciuda faptului că „marele maestru convertit” (Mare Maestru la nu știu care Mare Lojă a Orientului, dar sigur Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale – titlu egal atunci (formal) cu al unui șef de stat: Mihail Sadoveanu, desigur !) ne povățuia „patriotic” și „părintește”, cu marea lui artă de prozator, precum că:

„Lumina vine de la Răsărit !” O fi venind. Dar se vede traba că nu pentru toți.

Unora li s-au deschis ochii la timp !

Și iac-așa m-am găsit ajuns – conform „ordinului de front” al legendarului nostru profesor/comandant de brigadă de artilerie pe frontul de Est – profesor la liceul unde-am fost, cu patru ani în urmă, modest elev, schimbând banca pe catedră, devenind coleg foștilor dascăli, azi plecați aproape toți spre alte planete.

Cuvine-se a vărsa, creștinește, o lacrimă de recunoștință pentru fiecare din cei duși!

Fie-le țărâna ușoară !!

(va urma).

Viorel HODIȘ

Parodie Dumitru Chioaru

**Poem pentru „Caiete Silvane”
(„Caiete Silvane” nr. 81/2011)**

Îmi acopeream ochii cu mâinile de multe ori
la examene ascultând enormitățile spuse
de studenții mei—să mori

nu alta când vedeam că nu se rezolvă nimic cu asta – mâinile îmi erau transparente—
făceam o radiografie a timpului, adică,
și vedeam că din cauza acestor studenți și studente
secolul și civilizația se va sfârși într-o duminică.
Eu însumi mă vedeam dezvoltat din persepectiva
generației poetice '80, sincer să fiu,
așa că dragi cititori ai revistei „Caiete Silvane”, ascultați
cuvântul meu transparent și învățați și învățați
dacă vreți să veniți la facultate la Sibiu!

Lucian PERȚA

Peripatetisme

Bunătatea omului este *parfumul* naturii sale.

Răul este un accident al perfecțiunii. Într-o anumită măsură, el ne-a făcut (prin Cădere) oameni. Perfecțiunea nu creează, se autocreează. Dumnezeu a permis ca lumea să *cadă* în ceea ce poate fi. Demonul ne ajută să cădem la cerere.

Am decăzut atât de mult încît nu mai căutăm un om, precum Diogene, ci căutăm o... întregă lume. Negăsind nici măcar omul, cu atât mai greu vom putea găsi lumea. Căci lumea nu poate fi găsită prin om.

Filosofii au nevoie de lume doar ca pretext, ca fundal pentru eul cogitabund. Ideile trebuie să se refere la ceva concret și existent în același timp.

Unii caută cultura doar în *reușitele* culturale, în rămășițele unor succese. Cultura e de găsit doar în ratări.

Noi trăim într-un spațiu împrumutat clandestin de la timp.

De unde ne știe moartea la fiecare adresa? Dar „ora exactă”? Moartea este singurul *dar* pe care nu îl merităm. Ea nu are nevoie de îndrumări, *știe* viața pe de rost.

Am îndoieli cît pentru două lumi, scepticism cît cuprinde. Vorba lui Cioran: „Nu-i o soluție să fii om, dar nici să încetezi a mai fi”.

Cîtă măreție a fost irosită într-o lume fără nici un sens aparent! Cît miracol a fost mobilizat pentru ca un fir de iarba să poată *vedea* soarele și să dispară, pentru ca omul să dispere în chiar sublimul existenței lui! Cît de departe a ajuns o lume care a pornit din „nimic”!

S-ar putea ca la originea lumii să stea plictiseala. Golul nu-și mai putea suporta *prezența*.

Nu toate ideile devin filosofie.

Tot ceea ce ni se întîmplă este un merit. Tot ceea ce nu ni se întîmplă este o pedeapsă.

Țăranii par făcuți de mîna lui Dumnezeu. Orășenii – de o dihonie mecanică.

Omul este „încununarea naturii” tocmai pentru că poate compromite natura. Își poate anula datele propriei creații

Mă mir că nimeni nu a scos Cuvîntul de la facerea lumii la licitație.

Pentru foarte mulți, limba română e doar *patria* pe care o pot neglija.

Unele idei se *îmbracă* în cuvinte doar pentru a fi la modă.

Ne merităm doar acei contemporani cu care semănăm, cu care ne *recoltăm* visele din același loc.

Fiecare crede că are în proprietate cerul. Acesta este *pămîntul* celor fără de speranță.

Viața este ocazia de a pierde tot ce nu am avut.

Fiecare generație *împrumută* pentru o vreme lumea, uitînd la final să plătească *vreo dobîndă*.

Pe măsură ce stăm, tot mai multe lucruri încep să se miște, să capete consistență.

Scrisul ne transformă în *demoni* agreabili.

Cînd dau brusc peste cîte o figură umană dezagreabilă îmi vine să zic: pardon, am greșit lumea! Unde e ușa celeilalte?

Problema cu prostia e că poate prea multe, prea mult. Poate mai mult decît crede că poate. Mulți se descurcă mai bine cu prostia decît alții cu înțelepciunea.

„Să fii om” sună ca un imperativ pentru maimuțe.

Cultura ne înalță pînă la cele mai adînci slăbiciuni.

Nu cîte cărți ai citit contează, ci cît te-ai *citit* prin intermediul cărților citite.

Oricît s-ar strădui, istoria nu poate aduce trecutul în prezent. Nu îl poate însufleți. Îi arată doar cioburile unei oglinzi.

Ce s-a întîmplat cu societatea românească, își vine să te întrebă cu disperarea ultimă, de s-a apucat să-și cultive doar infirmitățile, deșeurile mentale, resturile atîtor ani de impostură? De ce ne mobilizează doar ura, răul și inconsecvența? Cînd vom bascula ontologic în contrariul a ceea ce suntem?

Ioan F. POP

Sine Deo nihil.

Cu Dumnezeu pentru oameni

Se spune că orice plecare, orice despărțire, este un fel de ... moarte. Poate pentru că prin orice plecare, prin orice despărțire, se pierde ceva profund, ceva ce sperai să fie veșnic. Ceva se rupe din tine. Și doare.

Așa doare și despărțirea locuitorilor din comuna Treznea de preotul lor Trandafir Vid, care i-a păstorit vreme de 15 ani. Aici a venit de pe băncile facultății, începîndu-și nobila misiune. Aici i-au venit pe lume și cei doi băieți. Aici și-a scris cele trei cărți. Prima, publicată la Editura Caiete Silvane, este o monografie dedicată preotului martir, ucis de horyști în 9 septembrie 1940, Traian Coste, pentru care a făcut creștinescul gest de a-l deshuma, de a-i spăla oasele cu propriile mâini și a-l înmormînta la locul cuvenit, adică în fața bisericii pe care a slujit-o și pentru care a murit. „De dragul păcătoșilor – încercări de versificare a Patericului” este o altă carte scrisă de preotul Vid, de dragul nostru, și dăruită nouă în 2009, prin Editura Episcopiei Sălajului Credință și Viață în Hristos. În 2010, tot la Editura Caiete Silvane, Vid Trandafir a publicat cartea de poeme „O iubire, două iubiri”, prima iubire, totală, necondiționată, pentru divin, pentru Dumnezeu, iar cealaltă, pentru lume, pentru oameni și natură și, bineînțeles, pentru Ea.

Aici, în biserica din Treznea, i-a învățat pe copii să se spovedească și să se cuminece la vârsta adecvată, să iubească credința și tradiția. Prima taină a spovedaniei a rămas în amintirea copiilor și prin darul primit de la preot – iconițe realizate de mîinile lui. I-a învățat, de asemenea, să prețuiască și să cultive tradiția. Concertele de colinde lângă bradul impodobit în biserică au fost răsplătite an de an cu daruri. Nu numai pe copii, ci pe toți credincioșii prezenți la sfînta liturghie, părintele Vid i-a învățat, prin predicile sale inegalabile, pline de miez, să respecte valorile creștine. I-a învățat să se roage cu bucurie, cîntînd, numeroasele privesne știute de la dînsul răsunînd și astăzi în lăcașul sfînt. Membru activ al Asociației „Treznea – Sat Natal”, fiul adoptat al satului a fost prezent la toate acțiunile în folosul comunității, la toate sărbătorile și evenimentele ei.

Dumnezeu i-a călăuzit pașii spre alte comunități de români stabiliți departe de țară, care au, poate, nevoie și mai mare de un asemenea preot și duhovnic. Desigur, *Sine Deo nihil*. Fără Dumnezeu nu există nimic – ne spune și Trandafir Vid în unul din poemele sale. În *glasul lin și dulce-al Patericului/ ar fi așa:/ „S-au dus frații la avva/ și-i cerură/ cuvînt de-nvățătur. Iar avva le-a vorbit încet/ și înțelept:/ „Cînd te mîndrești cu ce nu ai/ ești un copil./ Cînd te mîndrești cu ceea ce ai?.../ Sine Deo nihil.../ Sine Deo nihil.../ Sine Deo nihil”*. (vol. „O iubire, două iubiri”, *Sine Deo nihil*, pag. 7). Dumnezeu să-i ajute să-și împlinească gîndul.

În ce ne privește, așteptăm următoarele cărți semnate de dînsul. Suntem siguri că vor veni. Între timp, mai citim și recitim din cele deja dăruite și de fiecare dată descoperim noi valori, noi mesaje, noi îndemnuri. Mie, spre exemplu, volumul „De dragul păcătoșilor” mi s-a deschis la „Din cuvintele avvei Ierax” și am citit: *Cuvîntul 1: „Șezi în chilia ta,/ de îți e sete bea,/ fierbe și două poame.../... mîncîncă de ție-e foame /numai nu bârfi/ și ti-i mîntui”* (pag. 76).

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Carmena Ciumărnean

autoportret fără mine

totul începe să se sfârșească atunci când
te uiți prima dată în oglindă și mâna îți
tremură și nu vezi nimic cu ea și aprinzi
focul și începe să miroasă a conștiință arsă

atunci îți dai seama că trebuie să încalci
o singură regulă mai singură decât gândul
că ai putea fi vreodată avocatului lui Isus
și-ți suflecă mânele în liniște până când
veneale se rup și se revarsă și-ți inundă
cele opt spații umplute cu femei goale
perfecte nenumărate cerebrale toate ieșind
dezbrăcate dintre circumvoluțiuni mioape

neibit ești precum respirația rece și difuză
după o oră în sala de gimnastică unde hormonii
își pun ștreangul de gât meditănd în agonie
pe muzică de Bach la urmările unui viol rămas
dator la fisc

creierul tău alb caucazian strănută dimineața ascuns
în cearșafuri ca un profet șifonat călcând apăsător pe
lame de ras într-o lume a călăilor fără degete fumând
fânul proaspăt cosit în podul în care a încolțit pentru
prima dată orzul sălbatic

(să poți dormi când nu se mai vorbește despre tine
decât șoptit în colțuri de timpane mai surde decât
un dialog nebun între un rege și pionul alb)

totul ia naștere din coapsele calde cu urme de
război ale femeii care ți se scurge printre degete
evadând în tine ca o perpendiculară pe un lemn
de trandafir desăvârșindu-se sugrumându-ți porii
deasupra pereților nu demult zugrăviți cu icoane

să traversezi în locuri nepermise

(povești despre nimeni într-o limbă aproape barbară)

un animal tânăr învârte o roată mare înlăuntrul meu
îl simt fugind cu sufletul meu în dinți
(rânjetul lui ca o ceașcă fisurată respiră din mine)

nu mai trebuie să mor strig rotindu-mi plămâni între coaste.
nu mai trebuie să mor pentru că nu
mai am nici o moarte de trăit,
am pungă din plastic care se plimbă printre nou-născuți

amestecând metale
eu mușc din mine cu o plăcere senzuală și atât

(capul tăiat - între umeri - ca un ovul într-un marș nupțial)

când triunghiul se va întoarce invers
(cu coastele spre măruntaiele pământului)
goală întâmplată afurisită
voi săpa de cealaltă parte a începuturilor
zi și noapte lustruindu-mi unghiile
voi acoperi totul cu sare și voi topi
lemnurile fără suflare
(părul supus îmi va crește spre nord)
semne adânci îmi vor înconjura gleznele
și eu voi căuta un copac orb la rădăcinile căruia voi naște

(în porți de marmură vă voi zidi ochii)

mamă, eu nu mai trebuie să mor strig nu
mai trebuie să mor. eu nu mai am nici o moarte de murit

sunt mort și dorm

(spirit de haiku 1)

de-mi pierd vreodată ochii
am să-l văd pe Dumnezeu mai alb
decât orbirea însăși

animalele nu jefuiesc niciodată oameni de zăpadă

lucruri împerecheate

(spirit de haiku 2)

Dumnezeul dumnezeirii.
nimic mai rece și mai înalt decât spinul
sângerând

și tu respirând lumină înlăuntrul meu

mâini de hârtie ochi de lemn

(spirit de haiku 3)

e ora lupilor cu suflet cenușiu.

în carnea mea (aproape împărătească)
ultimul heruvim desenează cu buze arzânde un zid al plângerii

și dragostea un zid

(spirit de haiku 4)

două mâini drepte
sângerează albastru de voroneț

rugăciunea-mi sărută palmele printre pietre

coborând cu mâinile goale

(spirit de haiku 5)

îmi spăl păcatele și singurul trup
cu toate fluviile pietrele ierburile

sunt mușcătură de șarpe alunecând printre lucruri
(din volumul în curs de apariție,
„Lupii se vând la preț dublu”, Editura Dacia XXI).

Poeme de Adalbert Gyuris

Miracolul

(*Scumpei mele nepoate Rafaela*)

Din dragoste te-ai născut.
Îndoielile s-au trasformat
În lumină și soarele s-a ivit,
Cu doar stropul fragil
Întreg tabloul s-a săvârșit
Și scurtul nostru periplu
În acest infinit univers
Are un rost, tot ce trăim
Presupune să fie gustat,
Fără întrebări și remușcări.
Viața merită trăită!
Sub semnul misteriosului dat
Tu scumpa mea să povestești
Cum ai fost o punte
Între noi și viitorul tău
Și cum te-am iubit
Mai mult ca pe cei
Ce nu mai sunt...

Promisiuni

Multe lucruri
Sunt doar ca
Balonul umflat,
Tăvălite doar
În speranțe,
Spini de trandafiri,
Vorbe cântate
În poeme de iubire.
Noi sperăm mereu
Și chiar dincolo
De norii cenușii.

Țel

Speranțele reînvie
Doar împreună,
Chiar dincolo de
Credințe și vise,
Aceste vise de reazăm,
Ce sunt umbrite de vorbe
Și suferințele oamenilor.
Un poem curat, alb
Ca și prima zăpadă,
Asta încerc să fiu !

Astăzi

Fiecare dintre noi
Suntem un univers.
Eu cresc alimentat
Doar de chimicale

Și renasc mereu,
Mai rumenit însă
Fără inimă și suflet.
Am devenit un robot,
Am rămas singur cu mine,
Toți sunt departe și chiar
Soarele luminează
De parca e iarnă.

Căutare

Multă liniște este,
Chiar dacă cuvântul
Tău mă rănește.
Chitaristul din mine
Încă melancolic,
Te caută în întuneric,
Pentru că mai este
Mult loc în sufletul meu.
De multe ori dorm
Sub pământul înghețat,
Precum cuvântul
Gândit și nerostit,
Sub pătura fricii
Și liniștea ce supără.

Zbor

În gând am melodia
Necompusă încă
Și mă supun vântului
Și valului, fără bucuria
De a asculta clopotul
Din mine ce vestește
Vocea peticită și frântă.
Iubirea a rămas
În urma vorbelor,
Doar bunul Dumnezeu
Înflorește cuvântul!
Poezia e nedefinită,
Precum valul ce se
Sparge de mal, ca și
Vorbele nerostite încă.

Pe aripi de vânt...

În gura politicienilor
Vorbele mor și învie
Cuvintele și-au pierdut sensul
Mai ales când spun o minciună
Parcă atunci nu-ți mai vine
Să-ți părăsești țara.
În asemenea momente plâng.
Eu am menirea să înfloresc
Șusele lor de doi bani
Însă nu-mi iasă nimic!
Doar în lumină mă simt
Mai în siguranță
Chiar dacă albul
Are mai multe nuanțe
Până se transformă în roșu
De atâta sânge pierdut
În lupte inegale
Dintre speranțe și realitate,
Dintre normalitate
Și impunere...
Restul sunt doar vorbe
Pe aripi de vânt ...

Patru zile în Roma (III)

Panteonul din Roma

Terasa dinspre *Piața San Pietro*, de la baza cupolei, are suprafața unei piațete unde mulțimea turiștilor de varii naționalități și vârste fotografiază și se fotografiază. Îmi vine în minte nuanța sentimentală care mă încerca atunci când, exultând de admirație pentru felul cum știu unele națiuni să-și conserve trecutul, fac abstracție de „bătrânul Chronos” și mă supun metempsihozei. Îmi imaginez atât de intens adaptarea la epocile istorice ilustrate arhitectural și prin artă monumentală, încât evidențele prezentului se diluează până la dispariție. Mi s-a întâmplat asta și în *Castelul Sforzesco* din Milano, și în incinta *Palatului Sbhönnbrunn*, și pe zidurile *Cetății din Făgăraș* sau prin sălile *Castelului Huniade*. Îi împărtășesc acest sentiment Doinei mele, pe care o văd îmbrăcată în somptuoasa vestimentație a matroanelor romane, beneficiare a libertății de a-și însoți aristocraticul soț la spectacole și banchete, dar și să meargă la cumpărături însoțite de slave, spre deosebire de soțiile aristocraților eleni, obligate să se izoleze împreună cu sclavele lor în incinte bine păzite.

În sfârșit, decidem să coborâm și să urmăm sugestia părintelui Cristian de a vizita și expoziția dedicată memoriei Sfântului Părinte, Papa Ioan Paul al II-lea. Ar fi fost o eroare enormă să n-o fi făcut. Este amenajată la etajul clădirii din dreapta treptelor Bazilicii. Avem senzația stranie că am pătruns în teritoriul vieții interioare aparținând celui care era menit să devină Omul virtuților alese, reprezentând principiul suprem al binelui. Îi retrăim copilăria, adolescența, maturitatea nu numai prin intermediul textelor generoase în informație, ci și al obiectelor personale din viața de mirean, apoi din aceea de prelat (bicicleta, schiurile, îmbrăcămintea, mingea de fotbal, briciul pentru bărbierit, odăjdii religioase din etapele succesive ale devenirii întru sfințenie). Suntem împreună și plângem vizionând imaginile din momentele în care s-a încercat asasinarea Sanctității Sale. Apoi îi stăm alături pe patul de suferință. Memorabil, în deplinul sens al cuvântului. Piața San Pietro este dominată, în centru, de Obelisc, iar în dreapta de portretul uriaș al Sfântului Părinte Ioan Paul al II-lea.

După o scurtă odihnă, printre alți turiști, în umbra oferită de galeria *Coloanelor*, hotărâm să ne îndreptăm spre *Castelul Sant'Angelo*, celebru prin faptul că a fost construit pentru a servi drept Mausoleu, după moarte, împăratului Hadrian (sec. al II-lea, p.Chr.) și soției sale, așa cum era cunoscut până la sfârșitul secolului al șaselea; așa se explică forma circulară a „bastionului” central. Aici sunt înhumați, în jurul mor-

mântului acestuia, alți șase împărați, printre care: Marc Aureliu, Septimius Severus și Caracalla. Castelul a primit această denumire în anul 590 când a bătuit epidemia de ciumă în Roma. Conform legendei, papei Gregor I i-a apărut arhanghelul Mihail care a ordonat, prin introducerea sabiei în teacă (simbolizând mânia lui Dumnezeu), sfârșitul epidemiei. Acest eveniment a fost materializat prin amplasarea statuii arhanghelului pe vârful construcției care a servit după aceea drept fortăreață papală și închisoare. Giordano Bruno a fost închis aici timp de șase ani.

Amânăm „sine die” vizita în interior, ne fotografiem pe străvechiul *Ponte Sant'Angelo*, după care o luăm „per pedes” pe malul răcoros al Tibrului în căutarea vestitei *Fontana di Trevi*. Din întrebare în întrebare, ajungem la fântâna arteziană din fața Panteonului. Iată un obiectiv pe care nu-l înscrisesem în lista celor patru zile, cu toate că are o importanță culturală de prim rang, fiind prima construcție uriașă de beton din lume, în acest ciclu civilizator căruia îi aparținem.

Intrăm. Turiști, ceva mai puțini, la această oră, dar încet-încet se adună. Prilej de-a ne mai odihni picioarele. Ne așezăm pe scaunele tapițate din rândul întâi, la nici patru metri de altar. Evoluție și valorificare, gândesc. Iată, au trecut aproape două mii de ani și edificiul rezistă. Oare pentru că a fost și este protejat de înalte instanțe universale? Generații de aristocrați (care-va-să-zică „exploatori”, în viziune comunistă) au reușit să conserve acest templu și să-l adapteze (în foarte mică măsură arhitectonic) în folosul comunităților peninsulare succesive. Omenirea a trecut prin numeroase războaie, revoluții și răscoale, clădirile acestea vechi puteau ajunge mormane de piatră și moloz, dar NU! Cei care fuseseră mențiți să conducă și să supravegheze relațiile interumane, conducătorii adică, au avut grijă să conserve ca pe niște simboluri aceste creații ale talentului și ingeniozității unor arhitecți și constructori, ducând adesea cu ei în mormânt secretul eternizării. Panteonul, printre altele, este un exemplu în acest sens. Construcția cilindrică, având ziduri groase de 7,5 metri, a cărei intrare este străjuită de 18 coloane dorice sprijinind acoperișul, se datorează lui Marcus Agrippa (prima jumătate a secolului I p.Chr.), distrusă aproape complet de un incendiu, a fost reconstruită la începutul secolului al II-lea de către împăratul Hadrian. Templu închinat tuturor zeilor, aici erau deificați împărații cărora li se năzărea înrudirea cu zeii. Odată cu acceptarea creștinismului ca unică religie și cu interzicerea

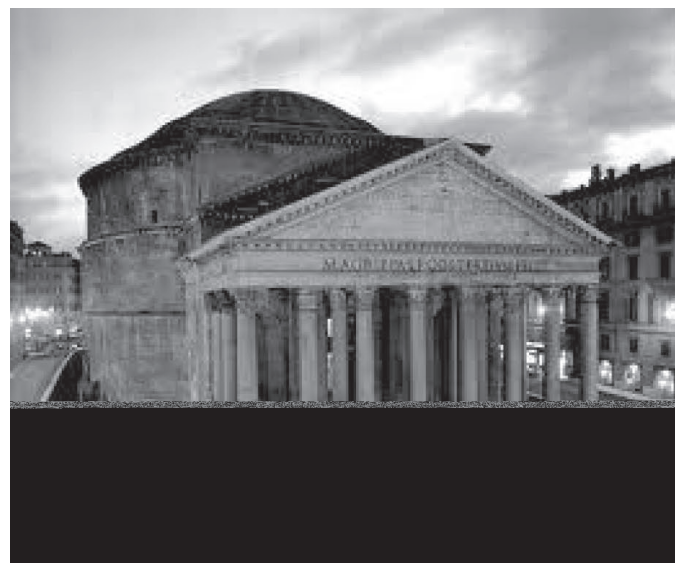
Castelul Sant'Angelo

Fontana di Trevi

cultului păgân, această construcție a fost și mai este folosită pentru oficierea liturghiei și altor servicii religioase. În locul cupolei, se află o deschizătură circulară cu diametru de circa nouă metri, singurul loc pe unde are acces lumina în interior. Datorită formării unui curent de aer cald ascendent, ploile ușoare și ninsoarea nu pătrund. Doar cele torențiale ating în pulberi podeaua de piatră, înclinată astfel încât apa să nu băltească.

O țin de mână pe Doina și ne rugăm Fecioarei Maria cu Pruncul, al cărei tablou se găsește într-o absidă situată deasupra altarului, să ne protejeze. Apoi ne ridicăm, ne închinăm și părăsim domul, trecând, înspre ieșire, pe lângă mormintele lui Rafaello și Vittore Emanuele II. Odată ajunși în căldura toropitoare de afară, ne interesăm în ce direcție s-o luăm pentru a ajunge la celebrissima *Fontana de Trevi*. Urmăm indicațiile unei localnice, pornim pe o stradă îngustă, ale cărei trotuare sunt ocupate de terase și galantare, și după aproximativ cinci sute de metri auzim vuietul apei. Intrăm în piața dominată de acest extraordinar monument acvatic. Ne strecurăm cu destulă dificultate prin mulțimea de turiști. Ajungem pe treptele amfiteatrului care mărginește acest spectacol dialogat între piatră și apă. Figura centrală a fântânii este Neptun, zeul mării, care se află într-un car de luptă ce are forma unei scoici, tras de doi căluți de mare. Unul dintre cai este năvălaș, iar celălalt este calm și supus, astfel sugerându-se dispoziția fluctuantă a mării. La stânga lui Neptun se găsește o statuie reprezentând abundența, iar la dreapta – alta reprezentând sănătatea perfectă. Deasupra sculpturilor se găsesc basoreliefuluri, unul din ele înfățișându-l pe Agripa, fata după al cărei statut anatomic a fost denumit apeductul. Acesta, supranumit Aqua Virgo, la capătul căruia se găsește Fontana di Trevi, a fost construit în anul 19 a.Chr. aduce apa de la izvoarele Salone (aproximativ 20 de kilometri depărtare) și aprovizionează fântânile din centrul istoric al Romei. Apa de pe fundul fântânii reprezintă marea. Legenda spune că, dacă cineva (ce) aruncă o monedă în apă, se va întoarce la Roma. Moneda trebuie aruncată peste umăr

cu spatele la fântână. Mă simt cuprins de un sentiment ciudat. O privesc pe Doina în timp ce îi țin mâna în propria-mi palmă. Are întipărită pe chip aceeași uimire, iar ochii noștri exprimă același inegalabil și etern sentiment. Parcă plutim. Cei în din jur au chipurile dominate de fericire. O sărut. Ne sărutăm de parcă am fi numai noi în acest peisaj mirific. Ne așezăm alternativ pe marginea bazinului și aruncăm peste umăr câte o monedă în apă, promițând astfel lui Neptun că vom reveni. Ne fotografiem unul pe altul, apoi rugăm pe un turist din orient să ne fotografieze împreună. Părăsim acest loc paradisiac promițându-ne că, dacă vom trăi și vom fi sănătoși, îl vom căuta și altă dată. Ne îndepărtăm. S-a făcut târziu, e opt și jumătate. Trebuie să ajungem la stația de metro pentru că de la ora 21 metroul nu mai circulă.

Viorel TĂUTAN

graiul
Ziarul cu cel mai mare tiraj din județ

Sălajului

CS

Z
TV

Zalau TV.ro
Televiziunea Sălajului

RADIO

((T))

TRANSILVANIA

ZALĂU 94,6 FM

Cum am găsit Piatra Pintii (Techergheli sălăjene 2)

Profesorul Zaharia Prodan a publicat în revista „Caiete Silvane” câteva fragmente ample din romanul autobiografic „Culoarea diavolului”. În primul capitol, „De ce nu poartă tata cravată”, naratorul participă la înmormântarea propriului său părinte și, stând lângă sicriu, își amintește de situațiile conflictuale din anii copilăriei. Satul V. este, evident, localitatea Var de lângă Jibou. Capitolul următor, „Grota roșie”, ne scoate din curtea școlii, unde învățător era despotul poreclit Moțul și ne poartă mult mai departe, către Grădina Zmeilor din Gălgău Almașului. Bun cunoscător al tradițiilor și poveștilor locale, scriitorul împletește în firul intrigii itele a două legende: una despre Piatra Pintii, un bolovan în formă de copită de cal, aflat în apropierea Dumbravei Gălgăului și alta despre Salcia Babei Moarte, un loc bântuit, aflat la o intersecție a cărărilor care vin din sat și se unesc în drumul către Prodănești sau Borza.

În toamna anului 1705, oastea principelui transilvănean Rákóczi Ferenc a început să sape tranșee în dreapta și în stânga văii Agrijului, ca să împiedice oastea imperială să pătrundă în Ardeal. Inamicul era așteptat să apară fie pe firul pârâului Agrij, dinspre Creaca, fie pe valea Someșului, dinspre Baia Mare. Socoteala de acasă nu s-a potrivit cu cea din târg, deoarece, conduși de un țăran bătrân, austrieccii au atacat din flanc, pe firul pârâului Firiza, dinspre Popeni. Bătălia a avut loc în 11 noiembrie și s-a terminat prin spulberarea oștirii localnicilor.

„Tradiția spunea că alături de armatele principelui transilvănean a luptat și detașamentul de haiduci români condus de Pinte Viteazul, haiduc rămas în legendă în multe sate de pe Valea Someșului. Bătrânul Chelu, vecinul nostru, spunea că de aici calul lui Pinte a sărit până pe Piscuiul Ronei, iar apoi până în Cheud, unde-și avea cetatea.”

Legenda notată de Zaharia Prodan a fost confirmată de profesorul Aurel Medve din Năpradea, localitate aflată la vreo douăzeci de kilometri de Var și trei kilometri de Cheud, unde se află fosta cetate Aranyos (în maghiară: „cea de aur”, „aurită”). El și-a condus oaspeții maramureșeni în rezervația geologic-peisagistică „Moșul și Baba”, iar apoi le-a arătat o altă Piatră a Pintii, un bloc neted de piatră pe care haiducul Pinte Viteazul și-a ascuțit hangerul știrbit în lupta din Jibou.

Nu departe de Cheud, pe celălalt mal al Someșului, se află alte urme lăsate de armăsarul eroului popular. Citim în volumul „Obiective turistice naturale și antropice în nord-estul județului Sălaj”:

„În tradiția locală se spune că tot în Pădurea Ciocârlău, la nord de satul Aluniș, se află Piatra cea Căscată, o piatră mare care are o deschizătură ca o gaură. Localnicii vârstnici spuneau că se putea pătrunde pe deschizătură până când se ajungea la o gaură în jos, un fel de gaură de puț, pe care n-a avut nimeni curaj să intre, într-o anumită direcție, dacă tropoteai cu picioarele sau băteai cu ceva, pământul suna a gol. Ținând seama de acest lucru și de faptul că dealul este alcătuit în parte din piatră calcaroasă, s-a tras și concluzia că ar putea fi o peșteră în adâncuri. Pe această piatră erau niște semne care semănau cu niște potcoave de cal. Legenda spune că ar fi potcoavele calului lui Pinte Viteazul care, fiind încolțit de poteră, ar fi sărit cu calul său năzdrăvan de pe Piatra Năzdrăvan din Dealul Mare, peste Someș, până pe această piatră, astfel scăpând de urmăritori.”

În luna mai, cu prilejul unei ieșiri la cabana din Grădina Zmeilor, am zărit pe un panou turistic două trasee marcate.

Cel cu punct roșu este destinat să-i poarte pe vizitatori în jurul ciudatelor formațiuni stâncoase desprinse din coasta dealului aflat în partea de sus a satului Gălgău Almașului din comuna Bălan. Celălalt, cu cruce roșie, urcă împreună cu primul până deasupra platoului rezervației, iar apoi se pierde în pădure, către Apus. Intrigat de poveștile lui Zaharia Prodan, mi-am propus să mă întorc în vacanța de vară și să explorez zona.

Zice proverbul: „Omul plănuiește, Dumnezeu rânduiește.” Unele drumeții decurg cu totul altfel decât au fost gândite la început. Profesorul nostru de fizică din liceu, Cornel Găvănescu, salvamontist în Munții Făgăraș, ne-a repetat în felurite rânduri că rătăcirile sunt sarea și piperul excursiilor. Din acest punct de vedere, cele ce s-au întâmplat pe parcursul căutărilor mele au constituit o aventură bine condimentată.

La nouă fără un sfert, eram în stația de autobuz din fața bisericii ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului”. Primul ghi-nion. Microbuzul de Cluj de la ora respectivă nu mai circula către Bălan, pe valea Almașului, ci prin Creaca și Românași, pe drumul european modernizat de italieni, deci a trebuit să renunț la transportul în comun și să mă descurc cu: „Ia-mă, nene!”. Încă o dată m-am minunat cum de nu s-a gândit nimeni să pună la marginea parcării un panou pe care firmele să-și treacă rutele și orele când circulă. Pe de altă parte, aș fi ticălos dacă mi-aș smulge părul din cap și m-aș plânge că soarta mi-a jucat un renghii. A meritat buclucul, deoarece după ce i-am povestit rostul aventurii tocmai începute, șoferul mi-a povestit legenda Pietrei Dracului din Hida.

Din Jibou până în locul unde trebuie să părăsești șoseaua asfaltată și să urci la deal sunt exact 10 km, după cum arată borna plasată peste drum de panoul indicator. Cu bicicleta, distanța poate fi străbătută în circa o oră și jumătate, chiar și de către un copil de 12 ani. Localnicii îi spun locului „Cheturi”, termen probabil derivat din cuvântul „încheieturi”. „Grădina Zmeilor” și-a primit numele de la Ștefan Goanță, care, în 1974, a regizat (împreună cu Eugen Pâtriche) un spectacol folcloric bazat pe legenda locală „Fata Cătani”, prezentat întâi pe scena Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău, reprezentare filmată apoi în ineditul cadru natural și transmisă de

televiziunea națională. Să amintim aici câteva rânduri din articolul „Tentația hiperbolizării” publicat de scriitor în revista „Caiete Silvane”:

„D’apăi, draga mea, ziceau bătrânii că a fost mai demult o femeie, îi zicea de’a Cătani, aici în satul nostru, care avea o gospodărie mare. Avea multe oi și tare mult de lucru, și bărbatul era plecat de-acasă. Avea și o fată fecioară și frumoasă care ieșea câteodată din vorba ei. Într-o zi, avea rând la oi și trebuia să se ducă după lapte și o trimite pe fată. Da’ fata felește, adică nu vrea să meargă. Și-atunci, femeia strigă la ea, o suduie, ba o și blastămă: «stană de piatră să te faci Dumnezeu!» Fata s-a dus până la urmă la oi după lapte. Când s-a întors, a pornit o furtună mare, cu fulgere, trăsnete și tunete și o trăs-nit pe fată de-o rămas stană de piatră. Și de-aia e stânca asta în formă de fată cu ciubărul în spate.”

Pe un panou fixat în pridvorul cabanei, găsim tragicul episod povestit în versuri:

„Fată, fată! Fata mea,
Când îi trece Dumbrava,
Să fii fată, blăstămată,
Să te faci stană de piatră,
Ploaia, vântul, să te bată!”

„Vai, Cătană! Vai, Cătană!
N-ai avut suflet de mamă,
Rău fata ți-ai blăstămat,
Blăstămul greu s-o legat!
Și ți-o fost mare păcat!”

Într-o discuție despre rostul pavării aleilor din rezervație cu andezit excavat din dealul moișgrădean Măgura, Irina Goanță preciza cu privire la geneza numelui de „Grădina Zmeilor”: „Sunt localnici care, întrebându-i fiind de unde vine acest nume, așa spun: domnul Goanță o zis așa, i-o plăcut tare mult locul și o zis că stâncile sunt ca niște zmei.”

Locurile seamănă cu „Garden of the Gods” (Grădina zeilor), străvechiul loc sacru al indienilor, aflat lângă marele oraș Colorado Springs din statul american Colorado. Masivitatea și dimensiunile uriașilor stâlpi și bolovani sugerează intervenția unor forțe peste puțința noastră de înțelegere, de aici seninătatea cu care a fost acceptat numele dat de scriitorul zălăuan, deși până la el nimeni nu s-a gândit să asocieze uriașele făpturi de piatră cu zmeii. Noua denumire a fost adoptată oficial, trecută în legile referitoare la constituirea rezervațiilor pentru protejarea monumentelor naturii, amintită în cărțile și articolele publicate de Emilian Petrescu, Ioan Abrudan, Paul Petcu, Aurel Medve, Gheorghe Coste, Iosif Daróczi ș.a.

Zmeii sunt masivi, puternici, agresivi, puturoși, prost crescuți. Mircea Cărtărescu le-a dedicat miticelor făpturi o năstămie „enciclopedie”, ulterior ilustrată color de Tudor Banuș. Vladimir Iakovlevici Propp, teoreticianul care a dezvăluit structura poveștilor populare, a considerat că ei sunt singurii eroi de basm care evadează din liniaritatea clișeului literar. Unde apar ei, întotdeauna iese tărăboi, deci atrag atenția și constituie un brand aducător de necazuri, dar și de câștiguri consistente.

Întreprinzătorii locali au construit o cabană din lemn la marginea rezervației din Gălgău Almașului, deschisă la sfârșit de săptămână sau cu prilejul unor evenimente deosebite, cum ar fi, de exemplu, câștigarea alegerilor locale. La reclama făcută noii locații a contribuit un incendiu urmat de un scandal mușumalizat degrabă (Olivian Vădan: „o după-amiază incendiară, la propriu și la figurat”). După scrutinul din 2008, flăcările au distrus o parte din clădire în timpul chefului de celebrare a victoriei de către noile autorități din comună. În vreme ce pompierii au pus jeturile de apă pe acoperișul cu-

prins de flăcări, a avut loc și un incident de presă, ca urmare a apariției echipei de jurnaliști de la cotidianul „Magazin sălăjean”. Ziaristei Mihaela Moldovan i s-a reproșat felul cum a prezentat un act de violență din perioada electorală și a fost ea însăși înjurată și agresată. În cele din urmă, când Asociația Jurnaliștilor s-a autosesizat și cazul a făcut valvă, au intervenit și și-au cerut scuze conducătorii la nivel de județ și de partid, respectiv prefectul Andrei Todea și deputatul PSD Iuliu Nosa. Într-un fel, s-a repetat cazul barului „La doi colonei” de lângă Casa Armatei din Zalău, unde ia ghiciți cine s-au luat la pumni și au asigurat notorietatea respectivei „unități de alimentație publică”?

Prin urmare, cum frumusețea locurilor și întâmplările de pomină i-au purtat faima până hăt departe, să nu ne mirăm de faptul că în parcare din fața cabanei de la Grădina Zmeilor se găsesc întotdeauna mașini din alte județe, uneori chiar din Suceava, Mehedinți sau Tulcea. Cei mai mulți se mulțumesc cu panorama neobișnuitei stâncării, dar cabanierii au oferit o posibilitate de drumeție și pentru cei dornici de o plimbare mai lungă prin natură: Piatra Pintii.

De la cabană, se intră pe aleea din dreptul imensului panou vandalizat, „bătut” cu pietre și ciuruit în stil balcanic, cândva destinat să prezinte cine a asigurat finanțarea proiectului european de amenajare a rezervației. Coșuri de gunoi băiuite și lăcuite ne îndeamnă să păstrăm curățenia. Drumul se bifurcă, dar marcajele ne poartă spre dreapta, în sus. Ca urmare a unor plângeri, treptele săpate direct în coasta dealului au fost acoperite cu grohotiș și înlocuite cu podețe și scări de lemn. Am reușit să le fotografiez 3D, înainte de „cosmetizare”, în toamna anului 2009. Sus, la capătul urcușului, în primul punct de belvedere, a stat cândva și un chioșc spațios și răcoros, o binecuvântare pentru pensionarii obosiți, mutat apoi în vale, ca urmare a altor reclamații menite să sancționeze orice semn vizibil de intervenție umană în peisaj. Noua doctrină Monroe ecologistă cere ca natura să rămână naturală! Vorba unui prieten: Doamne păzește să vrea careva să facă un festival de rock aici! Că rămânem fără bănci, fără coșuri de gunoi, fără pădure și fără stânci!

Intrăm în pădure. Foarte curând, poteca se bifurcă. Cercul roșu merge către stânga și urmărește buza dealului. Noi cotim către dreapta, pe marcajul cu cruce roșie, în adâncul pădurii. Drumul este larg și vizibil, însă are multe bifurcații (și trifurcații), deci urmăriți cu atenție semnul, pentru că pot apare confuzii. În apropiere de ținta excursiei, am găsit trei arbori vecini, unul marcat cu un H roșu, al doilea cu cruce roșie și al treilea cu un inel galben. O babilonie de semne! În dumbravă veți întâlni oameni, culegători de ciuperca sau tăietori de lemne, dacă aveți senzația că v-ați rătăcit, nu ezitați să-i salutați

și să le cereți îndrumări.

Piatra Pintii se află un pic mai sus, în vârful unei strungi care coboară către satul Borza. Spre surprinderea noastră, obiectivul turistic nu a fost marcat. Este un bolovan de piatră, masiv și inconfundabil, atât de vizibil, încât gazdele au considerat că e inutil să-i pună o cruce roșie. Uite așa am pierdut drumul prima dată, am trecut nevinovat pe lângă el, apoi am găsit pe un arbore un semn forestier, o cruce roșie fără fond alb și am crezut că sunt pe calea cea bună. Am coborât în continuare. Cum drumul era foarte clar delimitat, semn că a fost circulat din vechime, am înaintat fără reținere. Mi-am urmărit umbra ca să mă orientez în spațiu. O vreme, ea mi-a fost în față, deci, cum era dimineată, înseamnă că am mers către Vest, apoi drumul a cotit-o către Sud și umbra a căzut lateral, în dreapta. Am ieșit din pădure după circa un sfert de ceas. În total, abia dacă am făcut o oră de mers prin codru. Locul îmi era complet necunoscut. Mai târziu am aflat că frumoasa panoramă este valea Agrijului, cu comuna Creaca înspre sud, satul Ciglean (casele de pe deal) și cariera de calcar din Prodănești înspre apus.

Vă imaginați ce voioșie a fost când m-am întâlnit cu o familie tânără, formată din părinți și doi copilași:

- Bună ziua, îmi puteți spune unde sunt?
- V-ați rătăcit!?!

Din privirile oamenilor, am citit că numai un aiurit poate realiza o asemenea „performanță”. Cu gândul la „sarea și pipe-urile excursiilor”, am zâmbit și eu.

- Vin de la Grădina Zmeilor și caut Piatra Pintii.

Buzele s-au întins până la urechi, dar am simțit și o doză onestă de compătimire în glasul localnicilor:

- Ați trecut de ea, aici e Borza...

Va să zică, m-am lăsat derutat de cei care au marcat aiurea cărarea și am refăcut traseul parcurs de elevii ghidați de profesorul Aurel Medve din Năpradea, drum descris în revista „Eco Samus” din noiembrie 2010. Satul Borza se află la numai 5 km depărtare de Jibou, dar, ca și Prodănești-ul, ține de comuna Creaca. A fost amintit sub numele de Borzova încă pe vremea regelui Matei Corvinul (1469). În monografia sa, Petri Mór susține că aici ar fi existat cândva și un castel. O altă sursă importantă de informații despre localitate și împrejurimile ei este articolul publicat de profesoara Camelia Cosma de la Școala de Arte din Zalău.

Niște prieteni cu care am hoinărit și altă dată prin zonă s-au oferit să repet împreună cu ei excursia de la Grădina Zmeilor la Piatra Pintii. De această dată, am urmărit semnele de pe arbori cu atenție sporită. Am ajuns din nou la strunga remarcată în prima călătorie. Pe bolovanul imens din susul ei, piatră acoperită cu mușchi verzui, pe care se deslușește săpat numele Claudiu, nu este niciun marcaj, nicio tăbliță cu „Piatra Pintii”, „copită de cal năzdrăvan” (care musai trebuie să fi avut aripi, căci lipsit de o copită ar fi rămas șchiop ca jumătatea de iepure a lui Statu-Palmă Barbă-Cot), „SFÂRȘITUL DRUMULUI!”. De această dată, am răscolit împrejurimile cu atenție, fără să găsim alte semne. Am făcut haz de necaz și am răs mult de năstrușnica idee: dacă scrie „Claudiu” pe ea, de ce i se spune Piatra Pintii și nu „Bolovanul lui Claudiu”?

Am făcut până aici circa 45 de minute, ceea ce pentru alte persoane ar putea să fie un ceas de mers, deci dus-întors ar face 2 ore, cât scrie pe tăblița de la cabana din rezervație. Ce păcat că la intrarea în Grădina Zmeilor nu s-a afișat o hartă a locurilor.

După ce am identificat ținta și am dobândit certitudinea că am nimerit-o, ne-am continuat drumul către Vest, în sus. După câteva minute, am cotit către Nord, iar la un moment dat, prin frunziș, s-au văzut de la mare înălțime cele două biserici din Borza, unde, cu începere din 1998, slujește părintele

Claudiu Nechita.

Biserica veche este construită în întregime din lemn, se află în vârful unui dâmb și poartă hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Ea datează din 1758 și a fost ridicată de meșterul „Breaz Ianoș de la Gileaiu”, care a lucrat și la Bezded și Brebi. A fost renovată în 1975-1976, 1999-2000. La ridicarea ei, nu s-au folosit cuie de fier, îmbinările sunt realizate prin decupări ingenioase și cepuri de lemn. Mihai Petriș, directorul Casei Orășenești de Cultură din Jibou, a publicat mai multe fotografii pe pagina din Wikipedia rezervată minunatului lăcaș de cult. O altă locație de web rezervată este situl crestinor-todox.ro, unde se găsesc și imagini ale picturilor interioare.

Noua biserică de piatră, cu hramul „Sfinții Petru și Pavel” se află în vale, peste drum de rustica fântână cu cumpănă, la baza tancului stâncos pe care a fost ridicată „biserica veche”. Poate că natura terenului a inspirat și alegerea hramului: „Și Eu îți zic ție, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui.” (Matei 16:18) Spre marea mea uimire, deși Borza, Prodănești și Ciglean sunt învecinate cu Jiboul și doar la câțiva kilometri distanță, parohia este subordonată părintelui protopop Ștefan Lucaciu din Zalău. Sălajul cuprinde numeroase astfel de împărțiri zonale paradoxale, semn al unei istorii zbuciumate.

Merită să urcați sus, pe creasta dealului abrupt de deasupra Borzei, în perioada cât pădurea își pierde frunzele. Priveliștea este copleșitoare. Poteca se îndreaptă către Nord și poartă un marcaj silvic cu dungă roșie. Ea urcă până într-un loc unde armata chezară-crăiască a înălțat cândva, tare demult, un foișor de observație, din care azi a rămas doar un marcaj topografic militar, plasat în anul 1962. E un punct de belvedere unde se întâlnesc trei drumuri: pe cel din stânga am urcat noi, cel din centru probabil că merge la Borza, iar cel din dreapta coboară, la început tot spre Nord, apoi către Est.

Am optat pentru această din urmă variantă. Parcursul prin codru s-a terminat deasupra Varului, pe pășunea Tihăului, de unde se zărește locul numit „La Pietre” din Gălgău Almașului, aflat în dreptul Grădinii Zmeilor, dar pe cealaltă versant al văii. Era cald, vacile se retrăseseră în liziera pădurii, la umbră și rumegau alene. Am făcut un pic de gălăgie ca să apară și ciurdarul. Așa cum prietenul Széll Sándor și-a notat pe blog: „am consultat GPS-ul” ca să aflăm unde am ajuns.

Nu prea departe se coceau murele: negre, dulci, înmiresmate și zemoase. Ne-am tras sufletul, în timp ce am degustat darurile Naturii. Unele ramuri înspinat șerpuiiau printre smocurile de ferigi de unde își ridicau capetele globulare. Ne-am ghiftuit, apoi am ales drumul care coboară înspre Var. După un alt parcurs printr-un făget am ieșit pe o fâneață, de unde se vede comuna Surduc (în dreapta) și satul Tihău (în stânga). Jos se află podul peste pâraul Almaș în capul căruia stau două răstigniri (a treia a fost distrusă de un camion), dintre care una cu mâna ruptă. Cine cunoaște poezia lui Viorel Mureșan poate că a reținut șocanta imagine.

Am ieșit la șosea și am avut noroc, n-a fost nevoie să ne tocim pingelele încă 4 kilometri, deoarece ne-a văzut o cunoștință, a oprit și ne-a luat în mașină. Am revenit în Var peste câteva săptămâni, când am plecat în căutarea Salciei de pe mormântul Babei Blestimate, cealaltă legendă din romanul lui Zaharia Prodan. Dar aceasta a fost o altă aventură, pe care o vom povesti altădată, după ce vor trece sărbătorile de iarnă.

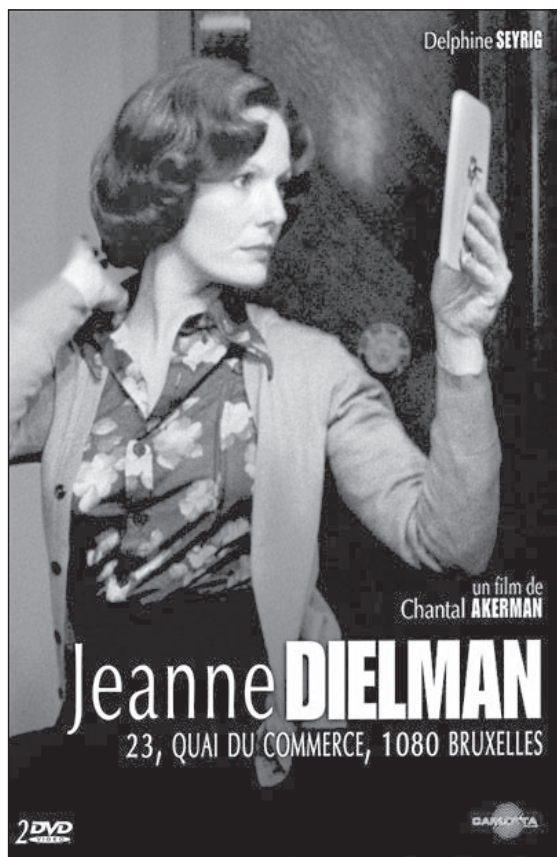
GYÖRFI – DEÁK György

(Dintr-o regretabilă eroare de editare, titlul „techerghelilor” de numărul trecut a fost transcris greșit. Titlul corect: *Drumul popilor*. Nostra Culpa! **D.S.**)

Generalități despre Chantal Akerman

Capitolul 1. Capodopera – „Jeanne Dielman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles”

Personajele realizatoarei de origine belgiană Chantal Akerman sunt captive ale propriilor condiționări umane și sociale. E posibil ca aceste prizoniere (întotdeauna sunt personaje feminine) să-și conștientizeze condiția, amănunt care nu este, însă, niciodată accesibil spectatorilor. În capodopera din 1975, „Jeanne Dielman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles”, Akerman accentuează claustrarea protagonistei interpretate de Delphine Seyrig, utilizând doar cadre fixe de o lungime considerabilă și poziționând camera la distanță în raport cu aceasta. Parcursul lui Jeanne, o femeie casnică, mamă a unui adolescent și prostituată de ocazie, se petrece între limitele spațiale bine definite ale propriului apartament și în parametri prestabiliți de statutul său social. Momentele în care ea evadează din rutina casnică (serile petrecute la cinema în compania fiului și partidele de sex cu bărbați anonimi) nu sunt prezentate spectatorilor. Filmul nu devine o banală demonstrație (stilistică sau feministă) datorită, în primul rând, acestui mister care planează în permanență asupra protagonistei, indus atât prin elipse narrative, cât și prin modul în care actrița Delphine Seyrig se raportează la spațiu, la oamenii și la obiectele cu care intră în contact. Pe durata celor trei zile din viața ei captate în film, Jeanne Dielman repetă aceleași acțiuni: se trezește dimineața, pregătește micul dejun, se spală în cadă, aerisește camerele, merge la cumpărături, pregătește masa de prânz, face curățenie, primește câte un bărbat în camera ei, pune într-un recipient banii oferiți de către aceștia pentru serviciile prestate, îngrijește copilul unei vecine, ia

cina în compania fiului ei, întreține o conversație minimală, dar afectuoasă cu acesta și se duce la culcare. Seyrig nu face mecanic gesturile altfel banale ale personajului, asupra cărora autoarea insistă minute în șir. Mișcărilor ei sunt grațioase și trădează, împreună cu expresia facială, o plasare a acestuia într-un timp și spațiu imposibil de accesat din exterior. Cu alte cuvinte, Jeanne, angrenată într-un mod de viață repetitiv și, deci, deloc spectaculos, trăiește, de fapt, mental într-un univers care îi aparține și care s-ar putea să fie situat la o extremă opusă față de cel cotidian. Crima săvârșită de ea în final este anunțată de micile erori din timpul zilei respective: în mod normal extrem de sigură pe fiecare mișcare a sa, femeia devine brusc stângace, scăpând uneori obiectele pe jos și vădind o ușoară stare de nervozitate.

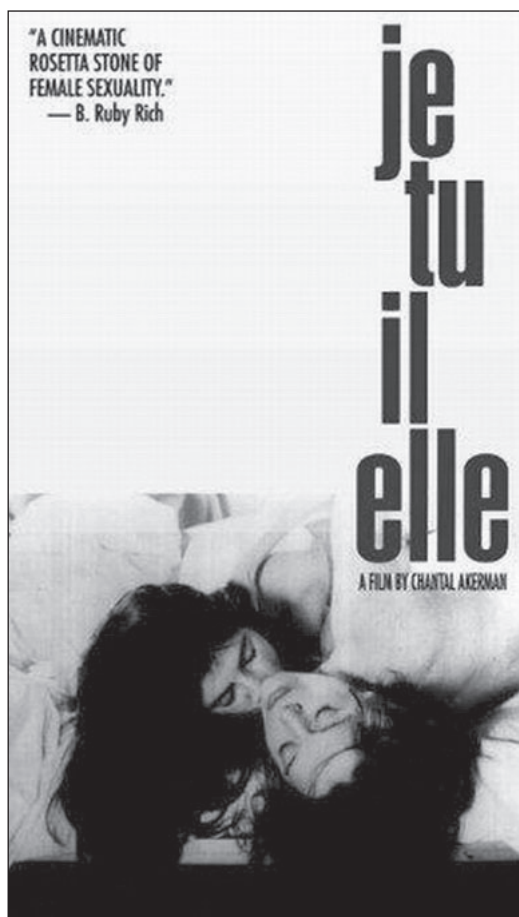
Rezumat astfel, „Jeanne Dielman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles” pare tributar unei scheme simpliste: camera fixă, cadre de o durată considerabilă, un personaj cufundat într-un oarecare anonim, un gest extrem plasat la final pentru a conferi greutate și sens întregului. Toate filmele lui Chantal Akerman au la bază un concept ușor de identificat, de fiecare dată diferit de al celorlalte. Căutările formale și dramaturgice ale cineastei sunt, însă, interdependente, atunci când aceasta nu își alege ca miză doar testarea granițelor narrative convenționale, realizând exerciții de stil, precum în „Toute une nuit” („O noapte întreagă”, 1982), unde urmărește pe durate scurte de timp și în decursul aceleiași nopți numeroase cupluri anonime în timpul întâlnirii lor romantice, sau în „Les années 80” („Anii '80”, 1984), unde prezintă detalii din etapa de pre-producție a unui musical, pe care îl va și realiza, de altfel, doi ani mai târziu, schimbând doar o parte din distribuție, dar numindu-l aproape la fel („Golden 80s”, 1986).

Capitolul 2. Modelul – „Je, tu, il, elle” (1976)

2a. Performance în filmele lui Chantal Akerman

În „Je, tu, il, elle” („Eu, tu, el, ea”, 1976), Akerman interpretează rolul principal, al unei anonime care, după ce e înfățișată în propria cameră sumar mobilată, face autostopul în compania unui șofer de tir, pentru a-și sfârși aventura în apartamentul celei care pare a fi fosta ei iubită. În prima parte a filmului, personajul prestează pentru cameră, în timp ce o voce din afara câmpului vizual prefigurează, la timpul trecut, acțiunile pe care acesta urmează să le întreprindă. Natura acțiunilor este una bizară și neverosimilă în plan cotidian: tot ce face personajul este să mănânce zahăr, să se dezbrace și să se îmbrace la loc sau să scrie, în timp ce vocea naratoarei trasează, la persoana 1, sub formă de confesiune, limitele temporale (28 de zile) și gestuale ale parcursului solitar al femeii. Tipul de performance din prima parte a lui „Je, tu, il, elle” nu este singular în cariera realizatoarei, chiar primul său scurtmetraj, „Saute ma ville” (1968), fiind conceput asemănător. Acolo, aceeași Chantal Akerman, dar încă adolescentă, interpreta rolul tinerei care, după ce dansează, cântă și face diverse activități casnice în propriul apartament, se sinucide. În scurtmetrajul „J'ai faim, j'ai froid” („Mi-e foame, mi-e frig”, 1984), aparținând filmului colectiv „Paris vu par...vingt ans après” („Parisul văzut de...după douăzeci de ani”, 1984), două tinere de curând ajunse la Paris hotărâsc să mănânce ceva într-un bistro. Pleacă de acolo fără să plătească, deoarece nu prea au bani la ele, și ajung într-un alt local unde încep,

brusc, să cânte zgomotos. Atunci când unul dintre chelneri vrea să le scoată politicos din restaurant, sunt invitate de către doi tineri la masa lor. Își vor sfârși aventura în apartamentul unuia dintre ei, una din fete întreținând relații sexuale contra cost cu acesta. Cronologic, în cariera lui Chantal Akerman ne aflăm în perioada experimentelor narative aparținând cinemaului de gen; însă, cu toate că „J'ai faim, j'ai froid” este în esență o comedie burlescă, tocmai mărcile genului constituie în sine un tip de performance, presupunând o complicitate semnalată clar spectatorului. Repetarea continuă de către cele două protagoniste a sintagmei „mi-e foame, mi-e sete” pe un ton declamativ reprezintă o exagerare în raport cu situația lor din film, constituindu-se, deci, într-o formulă de adresare spre spectator. Prin natura convenției genului musical, „Golden 80s”, din 1986, presupune prezența performance-ului, în repetate rânduri personajele fredonând refrene cu privirea la cameră (și la spectator). De asemenea, recenta comedie „Démain on demenage” („Măine ne mutăm”, 2004) conține unele detalii gestuale prestate special pentru cameră de către personaje (un exemplu la îndemână ar fi grimasele și mișcările mâinilor unora dintre acestea în scena dansului, atunci când fiecare, înainte de a ieși din cadrul vizual, se oprește pentru a lua prim-planul pentru câteva momente).

2b. Road-movie în stil Akerman

Cel de-al doilea capitol al lui „Je, tu, il, elle” este definitoriu pentru preocuparea cineastei de a-și ancora în originar personajele. La începutul călătoriei, protagonistă și șoferul de tir nu comunică deloc. Opresc într-un restaurant și mănâncă în tăcere. Apoi, revin în mașină, femeia făcând sex oral necunoscutului. E important să semnalăm în acest punct că o parte semnificativă a personajelor lui Akerman sunt surprinse deseori, precum protagonistă din „Je, tu, il, elle”, în tim-

pul săvârșirii a două acte umane primare: mâncând și făcând sex. Cineasta semnaleză astfel, atunci când natura stilistică a demersului său riscă să cadă în formalism, că, în ciuda văditei înclinații pentru experimentul narativ, preocuparea sa principală o constituie personajul, în calitatea acestuia de reprezentant al rasei umane. Fragmentul amintit din „Je, tu, il, elle” este, însă, concludent și pentru o altă caracteristică a filmografiei lui Akerman, datorită structurii sale de road-movie. Majoritatea operelor non-ficționale ale realizatoarei se constituie în sondări din mers ale unor spații străine. „News From Home” („Știri de acasă”, 1977) prezintă o serie de imagini filmate în New York de către autoare, în timp ce din off citește scrisorile primite din Belgia de la mama sa în perioada în care se aflase departe de ea. „D'Est” („Din Est”, 1993) conține instantanee filmate de Akerman într-o călătorie prin câteva țări ale Europei de Est proaspăt ieșite de sub comunism. „South” („Sud”, 1999) surprinde detalii dintr-un orașel din sudul Statelor Unite ale Americii, în care rasismul încă este prezent. „De l'autre côté” („De cealaltă parte”, 2002) este filmat la granița dintre Mexic și Statele Unite ale Americii și este centrat pe problema imigrației ilegale. Toate aceste documentare au în comun mobilitatea aproape continuă a naratorului, care immortalizează și redă, ulterior editării materialului filmat, impresii pasagere rezultate în urma trecerii sale prin respectivul loc. Aceste filme ale lui Chantal Akerman nu respectă rigorile clasice ale genului documentar, neoprinde-se asupra unui subiect anume în încercarea de a-l sonda în profunzime. Din contră, ele se aseamănă mai degrabă unor jurnale filmate, autoarea rămânând la suprafața problemelor de care uneori pare a se apropia (rasismul în „South”, imigrația ilegală în „De l'autre côté”) și lăsând în suspensie traiectoria intervievaților, îndreptându-și, în același timp, atenția spre detalii (spații, în general) irelevante în derularea anchetei. Aparținând până la un punct acestei serii de instantanee cinematografice, „Là-bas” („Acolo jos”, 2006) se deosebește de celelalte filme amintite printr-un detaliu capital – naratorul e, aproape în totalitate, imobil. Aici, Chantal Akerman plasează aparatul de filmat într-un punct al camerei în care locuiește la Tel Aviv și îl îndreaptă înspre ferestrele apartamentului, surprinzând, prin perdea, mișcarea vecinilor de vizavi. Din cauza obturării relative a vederii aparatului, spectatorului îi este imposibil să distingă personaje, având un acces limitat la acțiunile oamenilor din afara spațiului locuit de realizatoare. Alegerea lui Akerman de a imobiliza și a îndrepta aparatul de filmat spre formele geometrice ale ramelor ferestrelor amintește de primul său lungmetraj, structuralistul „Hôtel Monterey” (1972). Însă implicarea prin *voice over* din afara câmpului vizual atestă un detaliu semnificativ, care, în același timp apropie și îndepărtează „Là-bas” de toate celelalte filme non-ficționale ale sale. Faptul că Akerman se confesează spectatorilor clarifică alegerea stilistică radicală, explicitând natura diaristică a filmului, prin prisma căreia atenția spectatorilor trebuie să fie centrată asupra autoarei, iar nu a unor detalii exterioare; în același timp, această fixitate semnaleză, indirect, găsirea unui punct final pe harta căutărilor sale personale. „Là-bas” este inedit în filmografia cineastei, care pare să-și fi găsit în sfârșit liniștea, măcar pe durata vizitei la Tel Aviv, orașul în care visaseră la un moment dat să se stabilească bunicii săi evrei.

Akerman realizase în 1978 „Les Rendez-vous d'Anna” („Întâlnirile Annei”), unul dintre cele mai frumoase filme ale carierei, totodată și road-movie-ul său cel mai ușor de clasificat astfel. O regizoare, interpretată de Aurore Clement, călătorește cu trenul din Germania, unde tocmai își prezentase filmul în cadrul unui festival de profil, spre Paris, locul de adopție, poposind pentru o noapte în orașul natal, Bruxelles. În drumul său întâlnește mai mulți oameni, printre care și pe

mama sa, pe care nu o revăzuse de multă vreme și căreia i se confesează – ea este, de altfel, și singurul personaj căruia îi comunică ceva despre sine, povestindu-i detalii ale unei experiențe amoroase pe care o avusese cu o femeie. La Paris se reîntâlnește cu iubitul ei (Jean-Pierre Cassel), finalizându-și periplul în eterna cameră de hotel impersonală și temporară, privind fix înspre tavan, în timp ce ascultă mesajele înregistrate de robotul telefonului. Această stare de permanentă căutare a unui loc și a unui sentiment de liniște nedefinit urmărește marea majoritate a personajelor cineastei. Atunci când sunt clausturate de aparatul de filmat în spații închise și strict delimitate, precum tânăra din „Saute ma ville” sau Jeanne din „Jeanne Dielman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles”, personajele se eliberează temporar din strânsoare, apelând la gesturi radicale. Dacă se află în continuă mișcare, precum Anna din „Les Rendez-vous d'Anna” sau anonimă din „Je, tu, il, elle” sunt prinse într-o stare de disperare vecină cu depresia. Personajele lui Chantal Akerman încearcă, fără succes, să-și câștige libertatea, pe care nu o pot însă defini sau întrezări, și doresc să își depășească condiția umană, prin definiție încorsetată de limitări de tot felul.

2c. În căutarea propriei sexualități

În al treilea capitol al lui „Je, tu, il, elle”, anonimă interpretată de Chantal Akerman ajunge în apartamentul unei alte fete, care este, după toate probabilitățile, fosta ei iubită. Îi cere de mâncare și, ulterior, face dragoste cu ea. Scena e surprinsă într-un plan general și e animalică. Deși poate fi integrată la rubrica de performance-uri din filmele cineastei, disperarea celor două femei prinse în actul sexual trebuie mai degrabă citită ca o manifestare spontană de viață, ca o eliberare a protagonistei, survenită în urma căutărilor lipsite de o țintă precisă din prima parte a filmului. În numeroase alte filme ale realizatoarei belgiene, personajele feminine caută să își definească sexualitatea. Am amintit deja cazul lui Anna din „Les Rendez-vous d'Anna”, care evocă mamei sale senzația de fericire încercată în timpul unei aventuri cu o femeie. Poate fi adăugat aici și personajul interpretat de Sylvie Testud în „Démain on déménage”, care rămâne în final alături de tânăra recent devenită mamă. „Nuit et jour” („Noapte și zi”, 1991) constituie, într-un fel, o excepție de la regulă, deoarece nu există niciun indiciu că protagonista, proaspăt eliberată din două relații cu doi bărbați la care ține în egală măsură, dar în moduri diferite, ar fi îndrăgostită de o altă femeie.

Capitolul 3. Excepția – „Un divan à New York” (1996)

„Un divan à New York” („O canapea la New York”, 1996), o comedie romantică avându-i în rolurile principale pe Juliette

Binoche și William Hurt, este singurul film cu adevărat convențional realizat vreodată de Chantal Akerman. Nu diferă prea mult încercarea acesteia de orice altă comedie ușoară și puțin plauzibilă realizată de regizori mediocri la Hollywood sau aiurea. Unui cineast temerar îi poate fi trecută, însă, cu vederea o abatere temporară de la lupta intransigentă cu locurile comune ale domeniului artei în care activează. Până și cel mai lucid artist are nevoie de câte un popas din când în când, pentru a avea răgazul să privească înainte și să-și dea seama încotro se îndreaptă.

Andrei RUS

Viorel Mureșan, premiat la Zilele „George Coșbuc”

Cea de-a 27-a ediție a Zilelor „George Coșbuc” a avut loc recent la Bistrița. Juriul, în componența Vasile Muste (președinte), Valentin Marica, George Vasile Dâncu, Ion Moise și Olimpiu Nușfelean, a acordat următoarele premii: Marele Premiu a revenit volumului „Cartea Alcool” de Ion Mureșan, Premiul „Opera Omnia” -

lui Dinu Flămând, Premiul I - lui Viorel Mureșan, „Buchetul de platină”, Premiul II - lui Ștefan Manasia, „Motocicleta de lemn”, și Adrianei Rodica Barna, „Lentile de contact”, iar Premiul III - lui Marin Malaicu - Hondrari, „La două zile distanță”, și lui Mălin Stan, „Somnul tău îmi face bine”.

Cornelia Maniu

„Sora Maria Cecilia”

Din calitățile mari ale părinților Ioan și Clara Maniu și ale bunicului ei vicarul Demetriu Coroianu: devoțiunea religioasă și noblețea caritativă au ajuns în Cornelia Maniu la o mare manifestare. A fost spiritul conducător al societăților românești feminine din Sălaj. A îmbrăcat apoi haina de călugăriță sub numele de Sora Cecilia în ordinul Surorilor Franciscane. A inițiat și a pus bazele materiale ale unui orfelinat în Șimleu Silvaniei. La altarul ei din capela familială din Bădăcin zilnic se perindau nevoiași așteptând o mână de ajutor.

Cornelia s-a născut la Șimleu în aprilie 1876. Era alintată în copilărie „Cocole” avea părul blond-roșcat, ochi albaștri, delicată subțirică, serioasă, meticuloasă, înclinată spre munca ordonată, iubea muzica învățând cu mare sârguință pianul, încântând nu numai pe cei din familie ci și pe muzicienii profesioniști. În anul 1901 tinerii români sălăjeni au organizat o seară culturală pentru a crea un fond teatral. Programul consta într-un concert și o reprezentație teatrală, care s-au ținut în sala teatrului la 1 august 1901. În programul concertului o găsim pe domnișoara Cornelia Maniu, care o acompania la pian pe cântăreața Adela Trif¹.

După ce Ioan Maniu s-a pensionat din postul de judecător, Cornelia îi era secretară în biroul de avocat îndeplinind funcția cu multă pricepere și tragere de inimă. Încă de pe atunci s-a dovedit a fi foarte inteligentă, cultă, harnică, în toate cu judecată rece, sănătoasă și în același timp plină de bunătate și dragoste față de cei din jur. După moartea tatălui său a devenit mâna dreaptă a mamei sale în mărirea casei și a gospodăriei. Pe măsură ce aceasta îmbătrânea, Cornelia prelua tot mai mult cârmuirea casei din Șimleu, economia complicată din Bădăcin, accentuându-se tot mai mult rolul de fiică îngrijitoare a mamei sale și a surorii sale Elena, care aluneca tot mai mult spre neajunsurile bolii.

Se străduia ca atunci când vine acasă fratele Iuliu să găsească toate așa cum trebuie să fie: casa, livada, viile, arătoarele, vitele din grajd, parcul – toate. Și așa le găsea.

Integrându-se în tradiția familiei și în ea ardea neîncetat făclia dragostei de neam fapt ce i-a determinat multe suferințe. După adunarea de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918, oamenii lui Béla Kuhn au arestat-o și pe ea, împreună cu mama sa, Clara Maniu. Au suferit calvarul de insulte și de mizerii neînchipuite, hărțuite prin Debrețin și prin Budapesta până au putut să fie eliberate. Însă nu acesta a fost adevăratul ei drum al Golgotei.

În 23 octombrie 1923, la Dealul Țarinei, în Bădăcin scrie *Actul Fundațional* de instituire al „Fondului Cornelia Maniu, pentru înființarea unui orfelinat de fete în Șimleu Silvaniei”, în același scop depune la Banca Sylvania suma de 1320 lei spre a servi ca sumă inițială².

La 1 decembrie 1923 încredința Actul Fundațional, Reuniunii Femeilor Române Sălăjene și cerea ajutor și conlucrare. R.F.R.S. a decis în unanimitate primirea generosului act, hotărând, ca spre întreținerea fondului să facă un apel publicului din Sălaj. Printre donatori îi găsim pe: Fondatoarea Cornelia Maniu 6 000 lei; văd. Clara Dr. Maniu 2 500 lei; văd. Elena Pop n. Maniu (Blaj) 2 500 lei; Livia Dr. Romul Boilă n. Pop (Cluj) 1 600 lei; Dr. Romul Boilă (Cluj) 5 000 lei; Clara Dr. Zaharia Boilă n. Pop Cluj 1 600 lei; Banca Sylvania Șimleu 1 000 lei; Alexandru și Elena Dr. Aciu (Șimleu) 1000, vicarul

Emil Bran 1 000 lei; Elena Pop Hossu Longin (Băsești) 500 lei; Preoții: Dr. Ioan Ossian, Valentin Coposu, Teofil Bălibanu, Traian Trufaș, Aurel Ghilea, Petru Cupcea, Antoniu Bălibanu; parohiile: Șimleu-Silvaniei, Tăjnad, Bobota, Jibou, Plopiș, Iaz, Drigihiu, Valcău de Jos etc.

Tot în 1923 a donat Capelei liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu, altarul din lemn sculptat, care a fost apoi împodobit cu ornamente delicate, desenate chiar de ea și executate de țărani din Bădăcin și Sici. Iată ce spunea Dr. Ioan Ossian, directorul liceului, la 1 decembrie 1923 odată cu sfințirea noului altar: *„Va înălțat, iubiți elevi acest altar și pe el pe Christos, acea putere vie și efectivă, care este însăși viața și adevărul. Și voi în zorii fiecărei zi, vă ve-ți prezenta în fața lui, vă ve-ți pleca frunțile până la treptele altarului, ca să vi-o ridicați de acolo pururea senină și strălucitoare.”*³ Pentru fapta sa nobilă a fost felicitată de către episcopul diecezan Dr. Iuliu Hossu, precum și de către inspectorul șef Gogan, al Inspectoratului Regiunii a II-a școlară, Oradea Mare.

O găsim implicată în viața socială astfel la inițiativa Reuniunii de femei a fost organizată o tombolă în luna februarie 1926, la care s-a reușit strângerea sumei de 97.000 lei. Aceștia au fost distribuiți celor care aveau nevoie mai mare de ajutor. Însă nu era de ajuns. Au sosit ajutoare nesperate din Vechiul Regat, tot din partea unei societăți feminine purtând numele „Patru surori anonime”. Acestea au trimis, prin Cornelia Maniu, suma de 20.000 lei.

Alături de mama sa dădea anual ajutor săracilor și orfanilor constând în alimente, lemne de foc, iar din farmacia familială sute de nevoiași primeau medicamente⁴.

S-a implicat și în politică, în 1926 Ioan Chiorean candida la funcția de primar din partea grupării național țărăniște la dorința expresă a domnișoarei Cornelia Maniu. În 1930, îl susținea pe același candidat, chiar dacă erau două liste depuse din partea național țărăniștilor, pe prima listă candida Pop Teodor a Petri. Câștigând alegerile candidatul de pe a doua listă, presa liberală a speculat că la Bădăcin, în satul lui Iuliu Maniu, ar fi câștigat lista liberală. Ioan Chiorean împreună cu mai mulți consăteni, în fața notarului cercual Vasarhelyi Iuliu, au semnat o declarație prin care susțineau că la Bădăcin nu există organizație liberală și nu s-a depus nicio listă liberală, în toată comuna existând două persoane foști pădurari⁵.

Din copilărie s-a dovedit a fi foarte credincioasă, o

cotitură deplină i-a făcut cale vieții atunci când a luat vâul de călugăriță franciscană, cu numele de *Sora Maria Cecilia*. În firea ei se împleteau armonios două trăsături: o mare energie și putere de muncă, iar pe de altă parte o bunătate, un altruism și o duioșie fără margini.

Depune *Voturile solemne* (jurămintele de ascultare, sărăcie și castitate) în 19 aprilie 1936, la Dealul Țarinei în prezența episcopului de Oradea, Valeriu Traian Frențiu. În aceeași zi, a împodobit o icoană a Fecioarei Maria cu toate bijuteriile pe care le avea, ca semn al dezlipirii de tot ceea ce înseamnă pământesc.

A avut permisiunea din partea episcopului să locuiască la Dealul Țarinei cu excepția perioadei de "*Exerciții spirituale*" pe care așa cum o cereau regulile ordinului călugăresc era obligată să le facă într-o mănăstire franciscană. A mai lipsit în cei patru ani în care Sălajul, a fost sub ocupație maghiară, atunci a găsit refugiu la călugărițele din congregația "*Maica Domnului*" din Blaj.

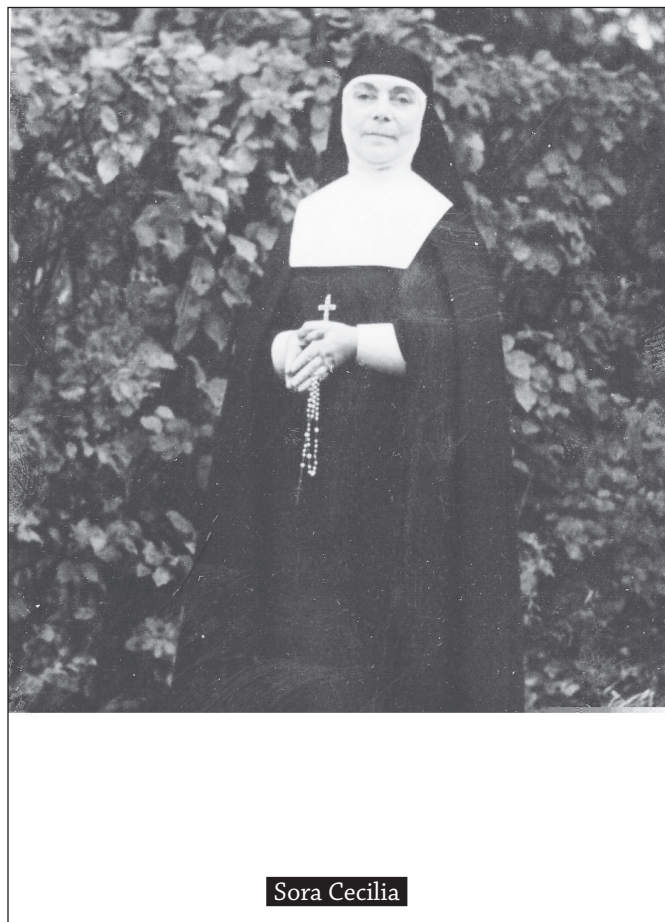
Se bucura de o autoritate deplină atât în familie cât și în cerul de apropiați. Dorințele ei erau exprimate totdeauna delicat, bine intenționate și fiind mereu cârmuite de înțelepciune.

O întâmplare plină de mister se petrece în 1943, Sora Cecilia se afla în mănăstirea de la Blaj. Nepoata ei, Livia a fost diagnosticată cu cancer de către medicii de la spitalul din Sibiu. Există o singură soluție și una grabnică: intervenția chirurgicală. Toți membrii familiei, în frunte cu Iuliu Maniu au fost de acord. Anunțată la telefon, Sora Cecilia a răspuns: "*Vreau să fiu necondiționat de față. Amânați operația. Eu voi sosi la voi mâine seară, vineri*". Sora Cecilia a sosit după cum a promis, însă cu o nouă dorință: "*Înainte de a o opera să se mai facă încă o dată un control Röntgen*". Au tăbărit cu toții, inclusiv Iuliu Maniu, cu argumente. În zadar. Sâmbătă s-a făcut, în zămbetul profesorilor, noua cercetare, apoi au fost dezvoltate plăcile. Luni dimineața noile fotografii nu mai arătau nici urmă de țesut canceros, iar pentru siguranță s-au mai făcut alte două rânduri de fotografii, toate arătau același lucru: nici urmă de leziune. Membrii familiei au rămas adânc impresionați și recunoscători Surorii Cecilia, care – cum spunea ea – a avut o inspirație.

Viața ei s-a scurs în cucernicie, în dragoste pentru aproapele, în fapte de caritate față de toți cei care se apropiau de ea în suferință. Într-o cameră a casei din Dealul Țarinei a făcut o capelă, cu altar și iconostas cioplit, cu toate cele trebuitoare cultului. Acolo își petrecea multe ore în rugăciune. În duminici și sărbători mergea preotul din sat și celebra Sfânta Liturghie. Se umplea capela de oameni: servitori, rudeni din sat, oaspeți ocazionali. Unii neîncăpând, ascultau sub umbra castanilor bătrâni, sau pe veranda cea mare.

Ajuna trei zile pe săptămână, nu mânca nimic, nici măcar nu bea un ceai gol, apoi în fiecare seară se culca după miezul nopții, după împlinirea programului religios, ca dimineața să se trezească foarte devreme. Ziua toată muncea, în afară orelor de devoțiune, cu toate acestea era pururea senină și neobosită: "*ea era parcă chemată de Providență să facă din Dealul Țarinei loc de pelerinaj, unde se află totdeauna balsam pe rane sufletești și fizice. Copii și mame din toate părțile județului Sălaj, vin zilnic să-i ceară ajutor, sfaturi, mângâieri și leacuri.*"⁶

În 1947 a început și tragedia Surorii Cecilia. A zguduit-o procesul și apoi condamnarea fratelui său Iuliu Maniu, știrile despre tratamentul neomenesc la care era supus, imposibilitatea de a avea legătură cu el măcar prin scrisori. Însă tare în credință, a înfruntat durerea și a supus voinței deznădejdea. Curând a fost supusă diferitelor șicane și persecuții. A fost condamnată și ținută în temnița din Zalău în celulă cu hoațe și depravate. A ieșit de acolo zdrobită trupește, însă dârză în

Sora Cecilia

hotărârea și în nădejdea ei.

Au urmat alte lovituri: vestea că Iuliu, iubitul ei frate, nu se va mai întoarce, apoi izgonirea din casa strămoșească din Dealul Țarinei. A cerut autorităților comuniste lămuriri asupra locului unde a fost îngropat fratele ei, i s-a răspuns lapidar că a fost înmormântat în "groapă comună".⁷ S-a refugiat în Șimleu, la verișoara ei Cornelia Erdeli (Nelica). Aceasta avea în Șimleu lângă fosta Mănăstire a Minorităților și în apropierea bisericii acestora, o casuță. Acolo s-a adăpostit Sora Cecilia în mizerie și în lipsuri mari. Din Bădăcin, veneau peste deal, pe ascuns, să-i aducă de mâncare până când un om al securității care păzea poarta le-a interzis accesul în curte.

Sora Cecilia, a trecut din viața aceasta în ziua de 6 februarie 1956, la vârsta de 80 de ani. A fost înmormântată în cimitirul catolic din Șimleu, alături de mormântul bunicii ei, Iuliana Coroianu n. Pop. În anul 2000 osemintele au fost strămutate în necropola familiei de la Bădăcin.

Amintirea "*Preacuvioasei Sore Cecilia*", dăinuiește vie și plină de venerație în lumea sătenilor din Bădăcin și a multor sate din Sălaj, ca și în viața tuturor celor care au cunoscut-o.

Cristian BORZ

Autorul este preot greco-catolic la Bădăcin, județul Sălaj.

¹ Familia, Anul XXXVII, Nr. 27, 8-21 iulie 1901, Oradea Mare, p.323

² Anuarul RFRS 1925-1929, op. cit., p. 32-34

³ Ibidem p. 44

⁴ Ibidem p.78

⁵ Chemarea Tinerimei Române, Anul V, Nr. 9, 2 martie 1930, Cluj, pp. 1-2

⁶ Anuarul RFRS 1925-1929, op. cit., p. 35

⁷ I. Pop, Z. Boilă, M. Boilă, op. cit. p. 16

Protopopul Valentin Coposu (1886-1941) – 125 de ani de la naștere și 70 de la moartea sa(II)

5. Reparații capitale la biserica din Bobota (1923-1929)

După ce s-a reîntors din prizonierat, preotul Valentin Coposu s-a preocupat și de reparațiile pe care le necesita biserica din Bobota, care a fost afectată în timpul războiului. Printre altele, clopotele de la biserică au fost confiscate de către autoritățile austro-ungare și topite pentru a confecționa tunuri.

Preotul Valentin Coposu, împreună cu comunitatea de credincioși greco-catolici din Bobota reușesc, în anul 1923, să achiziționeze alte clopote.

În următorii ani s-au strâns fonduri, în special prin vânzarea de lemne din pădurea bisericii, pentru a efectua reparații capitale.

Pe data de 12 iunie 1927 are loc o ședință a Senatului bisericesc din Bobota, convocată de preotul Valentin Coposu. La întâlnire, pe lângă Valentin Coposu, care îndeplinea funcția de președinte al Senatului bisericesc, au mai luat parte învățătorul Augustin Buhaiu, notarul Senatului, următorii curatori și senatori bisericești: I. Filep, N. Pop, Șt. Bălaș, G. Iancău, G. Raț, V. Boloș, I. Muste, V. Gorgan, N. Hus și N. Mărcuș.

Conform celor stabilite în ședința precedentă, preotul Valentin Coposu i-a invitat pe antreprenorii zidari să-și prezinte ofertele închise, referitoare la lucrările de reparare a bisericii din Bobota ce se preconizau a se demara, în conformitate cu devizul inginerului de la Oficiul Edil din Zalău. Valentin Coposu arată că sosiseră 5 oferte și anume: de la antreprenorii din Careii Mari, Traiber Ferent și Silimon Josef; de la antreprenorii din Tășnad, Astaloș Ferent și Zombat Janos și Penzes Ferent din Șimleu.

După o dezbateră temeinică a ofertelor, Senatul bisericesc decide că primește oferta lui Astaloș Ferent din Tășnad, la preț de 43.000, luând garanție de 20%. În caz că nu se putea da avansul de 20% din lucrări, Senatul, fără altă dezbateră, urma să primească oferta lui Zombat Janos, care era tot din Tășnad.

În continuare, preotul Valentin Coposu prezintă 3 planuri pentru iconostas și tavan, împreună cu ofertele, de la Keresteși din Tășnad, Bogdan, din Șimleu, Ujhazi și Kabelik din Carei. Totodată, au fost prezentate ofertele pentru pictură de la Santai din Carei și Lorman din Zalău.

Senatul bisericesc decide că pentru Iconostas primește oferta lui Keresteși din Tășnad, care se ridică la suma de 200.000 lei, cu obiecția ca acesta să modifice forma tablourilor sărbătorilor de deasupra Iconostasului din forma de cerc în cea de semicerc. Totodată, tâmplarul artistic Samu Keresteși să execute și o lucrare în plus, și anume o masă de Proscomidie.

Referitor la pictura pereților și a tavanului urma să fie luată o decizie într-o altă ședință, în momentul în care se va constata de ce buget total dispune biserica.

Pe data de 26 iunie 1927, Francisc Astaloși efectuează măsurătorile și devizul pentru lucrarea la care s-a angajat și anume repararea zidurilor bisericii. Totodată, semnează un

Protopopul Valentin Coposu cu soția Aurelia și fiul Corneliu în exil la Coslariu (1941)

contract, în acest sens, cu Traian Grama prim curatorul bisericii din Bobota. Astaloși se angaja să efectueze următoarele lucrări: să desfacă tencuiala stricată de pe exteriorul bisericii; să execute tencuirea cu mortar de var de primă calitate; să repare soclul stricat cu mortar de ciment; să văruiască exteriorul bisericii de 3 ori cu culoare albă; să repare tencuiala stricată din interiorul bisericii; să demonteze peretele din fața altarului și de la magazia din biserica femeilor; să îndepărteze materialele demontate; să pună cărămizile în grămezi regulate; să repare zidurile laterale și pavajul unde s-au desfăcut pereții și să ridice placa altarului cu 15 cm.

Francisc Astaloși se obliga să termine lucrarea până la data de 31 august 1927, iar pentru lucrări garanta 2 ani.

Curatorul Traian Grama se obliga a furniza materialul necesar (nisip, var, ciment, apă) și a-i plăti pentru toate lucrările suma de 43.000 lei în următoarele tranșe: după aprobarea contractului – 2.000; după executarea lucrărilor exterioare ale navei până la turn – 15.000, iar restul de 26.000 după executarea lucrărilor pe turn și în interiorul bisericii, adică la terminarea lucrărilor. Referitor la recepția finală, se stipula că ea urma să fie făcută de inginerul tehnic de la Oficiul Edil din Zalău.

Tot pe data de 26 iunie 1927, curatorul Traian Grama semnează contractul de lucrări și cu tâmplarul artistic Samu Keresteși. Acesta din urmă se angaja să lucreze Iconostasul și

Imagine de la sfințirea bisericii din Bobota (1929)

Altarul din biserica de la Bobota, „obligându-se a da material de prima calitate atât ce privește lemnul cât și auritura”. De asemenea, antreprenorul se obliga să execute „artistic pictura tablourilor” de pe Iconostas. Se angaja ca scheletul de lemn al Iconostasului să-l monteze până la data de 31 decembrie 1927. Pictura și auritura se obliga să se definitiveze până la data de 30 aprilie 1928. Se învoia ca lucrările să fie preluate de un expert ales de biserică și oferea ca garanție imobilul tatălui său, care locuia în Tășnad. De asemenea, era de acord să execute, în plus, o masă de Proscomedie.

Curatorul Traian Grama se obliga să-i plătească pentru aceste lucrări suma de 200.000, în următoarele tranșe: 64.000 lei, la 8 zile de la aprobarea contractului; 90.000 lei, la data de 31 decembrie 1927, iar restul după terminarea și preluarea lucrărilor, cel târziu la 15 mai 1928.

Din devizul întocmit cu această ocazie aflăm că materialul folosit pentru Iconostas urma să fie brad, tei și plop, „după cum va pretinde construcția Iconostasului”, iar „pictura, bronzatul și auritul după caracterul motivelor”.

Pe data de 3 iulie 1927, protopopul tractului Șamșod, Augustin Ossian, paroh în Supurul de Sus, trimite contractele amintite mai sus pentru a fi aprobate de episcopul diecezei de Gherla, Iuliu Hossu. Totodată, el subliniază că „din cauza urgenței” toate actele vor fi trimise prin Mult Onoratul paroh din Bobota, Valentin Coposu. Actele sunt aprobate în ședința consistorială care a avut loc la Gherla, pe data de 5 iulie 1927, cu mențiunea de a fi arătate sursele de finanțare cu care urmau a fi acoperite cheltuielile.

Referitor la finanțarea lucrărilor ce urmau a fi executate la biserica din Bobota, protopopul Augustin Ossian revine cu o nouă scrisoare, datată 12 septembrie 1927. Subliniază faptul că pe data de 11 septembrie 1927 s-a deplasat la Bobota, unde a asistat la publicare rațiunilor (veniturilor bisericii –n.n.) pe anul 1926 și a constatat următoarele: la sfârșitul anului 1926, biserica din Bobota avea în casă suma de 360.000 lei; din vânzarea lemnului din pădurea bisericii se estima că în anul 1927 se vor obține aproximativ 100.000 lei; din alte venituri ale bisericii se estima obținerea a încă 15.000 de lei. Așadar, în total biserica din Bobota dispunea de un fond de 475.529 de

lei. Totalul lucrărilor pentru reparația capitală a bisericii erau estimate la suma de 419.000 lei.

În aceste condiții, protopopul Augustin Ossian subliniază în scrisoarea sa că toate „spesele renovării bisericii sunt asigurate - fără ca să se facă repartiție pe popor”.

Pe data de 22 august 1927 a avut loc o nouă ședință a Senatului bisericesc din Bobota, care a avut ca obiect de discuție celelalte lucrări necesare renovării bisericii și a casei parohiale.

Preotul Valentin Coposu supune atenției Senatului ofertele pe care antreprenorii interesați le-au trimis. Referitor la vopsitul și pictatul bisericii, zugravul Santai Mihai își menținea oferta de 51.280 lei. În vederea renovării casei parohiale sosiseră două oferte a antreprenorilor din Tășnad, Fenyak I., de 37.000 lei și Astaloși Francisc, de 35.000 lei. Acesta din urmă se oferea să lărgască corul din beton armat, cu materialul propriu, pentru suma de 24.000 lei. Pentru confecționarea ferestrelor de la biserică și casa parohială sosise o ofertă din partea tâmplarului Herbst Josef din Supurul de Jos, în valoare de 23.000 lei. În continuare, preotul Valentin Coposu, „provoacă pe cei adunați că cunoscând lucrările de lipsă din adunările trecute să decidă căruia dintre concurenți și cu ce preț se pot concredre lucrările de reparare necesare în Biserică și la casa parohială”.

Referitor la reparațiile de la casa parohială, Senatul primește oferta lui Astaloși Francisc, în valoare de 35.000 lei, încredințându-i, în același timp, repararea amvonului din biserică, montarea unei ferestre noi și unele mici reparații de la iconostas și altar, pentru o taxă de 2.500 lei, cu observația că toate lucrările vor fi stipulate amănunțit în contractul ce urma a fi încheiat dacă și antreprenorul accepta oferta Senatului. Și lucrările pentru lărgirea corului se încredințează tot lui Astaloși, dacă accepta suma de 22.000 lei din materialul propriu.

Pictura interioară a pereților bisericii și a tavanului era încredințată lui Santai Mihai, dacă accepta să efectueze lucrările pentru suma de 50.000 lei și dacă accepta să vopsească ferestrele, ușile și jaluzelele din biserică, în schimbul a încă 4.500 lei.

Senatul primește oferta tâmplarului Herbst Josef, referi-

toare la repararea jaluzelelor, construirea a două ferestre la biserică, din materialul bisericii, și construirea a 7 ferestre la casa parohială, din materialul tâmplarului, dacă execută toate lucrările pentru suma de 21.000 lei.

Cei trei antreprenori erau prezenți la ședința Senatului și au fost invitați să primească ofertele în condițiile impuse de Senat. După o scurtă dezbatere, cei trei antreprenori primesc condițiile și reducerile făcute de Senat și semnează procesul verbal, „în semn de acceptare a angajamentului, urmând a se specifica în contractele ce se vor încheia amănunțit toate condițiile”.

Pe data de 1 septembrie 1927, prim curatorul Traian Grama semnează contractul cu maestrul zugrav Santai Mihai din Carei. Acesta din urmă se angaja să efectueze următoarele lucrări: pictarea pereților în imitație de marmură, în culoare gri; a picta pe tavanul din mijloc Sfânta Treime și cei 4 Evangheliști, iar pe celelalte două tavanuri câte o icoană mare reprezentând Botezul Domnului și Înălțarea Preacuratei și câte patru icoane mai mici decorative, împreună cu decorațiile necesare; în altă icoană să reprezinte Spiritul Sfânt și decorații; să decoreze și tavanul din cor; să vopsească toate ferestrele, ușile din biserică și jaluzelele din turn, „cu material bun”. Toate lucrările trebuiau executate cu materialul propriu al antreprenorului, care garanta pentru durabilitatea lucrărilor și a materialelor. Traian Grama se angaja să-i plătească antreprenorului suma de 50.000 lei, în următoarele tranșe: 20.000 înainte de începerea lucrărilor, 10.000 la mijlocul lucrărilor și restul la final. Pentru vopsirea ușilor și ferestrelor urma să mai primească 4.500 lei.

Peste câteva zile, pe data de 5 septembrie 1927, Traian Grama încheie contractul cu maestrul zidar, Astaloși Francisc, din Tășnad și cu maestrul tâmplar, Herbst Iosif, din Supurul de Jos.

Antreprenorul Astaloși se obliga să efectueze următoarele lucrări: să radă toți pereții casei parohiale de tencuiala veche; să-i tencuiască cu mortar de var de primă calitate; să adauge 3 pereți la partea de Est a casei pentru bucătărie și cămară; să adauge în fața casei o verandă, să demonteze ferestrele vechi și să le monteze pe cele noi; să tencuiască tavanul în 3 camere și la verandă; să clădească un closet nou. În biserică, se obliga să execute lucrările de reparare la altar și treapta iconostasului. De asemenea, să monteze o fereastră nouă în dreptul fostului grănar. Pentru lucrările de la casa parohială urma să primească suma de 35.000 lei, iar pentru cele din biserică suma de 2.500 lei.

Tot antreprenorului Astaloși îi era încredințată lucrarea ce prevedea adăugirea și repararea corului din beton armat, în lungime de 2,1/2 m, până în dreptul primelor ferestre. Pentru această lucrare urma să primească 22.000 lei.

Tâmplarul Herbst Iosif se angajează la următoarele lucrări: să repare jaluzelele de la turnul bisericii; să construiască o fereastră după măsurile celorlalte existente în biserică; să construiască o fereastră rotundă la turnul bisericii, după măsurile luate, din materialul bisericii. Totodată, se obliga să confecționeze 7 ferestre noi, duble, pentru casa parohială: cinci după măsura celor vechi și două cu trei rânduri de geamuri, înserate și pregătite din materialul propriu, de primă calitate, precum și o ușă la verandă, din materialul bisericii. Pentru lucrări urma să primească suma de 21.000 lei.

Ambii antreprenori au promis garanții de durabilitate a lucrărilor și erau de acord ca recepția finală să fie făcută de inginerul județean.

Toate contractele încheiate au fost trimise episcopului Iuliu Hossu de către protopopul Augustin Ossian, pe data de 20 septembrie 1927 și aprobate în ședința consistorială din data de 1 octombrie.

Pe data de 5 octombrie 1928, preotul Valentin Coposu se

adresează episcopului Iuliu Hossu, aducându-i la cunoștință că în termen de 10-15 zile lucrările de renovare urmau să se definitiveze și-l ruga „a defige un termen acomodat pentru Sfințirea Bisericii” din Bobota.

Episcopul îi răspunde că în luna octombrie avea deja planificate alte sfințiri, iar pe data de 4 noiembrie 1928 urma să plece la Roma și astfel nu găsea „timp potrivit pentru sfințirea bisericii frumoase și mari”. Așadar, îl invita să ceară din nou un termen „mai potrivit” și „de cu bună vreme” pentru anul 1929, „iar până atunci lăsăm Onorat Frația Ta ca să facă binecuvântarea lăcașului Domnului”.

Pe data de 25 iulie 1929, în urma deciziei Senatului bisericesc din Bobota, prim curatorul Traian Grama a încheiat un contract cu maestrul tâmplar Ioan Cornea din Supurul de Jos. Acesta din urmă se angaja să construiască băncile necesare în biserică din Bobota, „obligându-se a presta lucru cinstit și solid, a executa lucrările după schițele prezintate senatului și a termina lucrările după ce vor fi văpsite băncile de trei (3), respectiv de (5) cinci ori, tot din materialul bisericii”, până la data de 20 august 1929. În schimb, curatorul Traian Grama se obliga să plătească câte 700 lei pentru fiecare bancă, „executând plătirile în proporția lucrărilor terminate”.

Ioan Cornea se angaja să construiască și un gard la biserică, în lungime de 126 m, din materialul său, „fiind dator a da stâlpi de gorun, lețuri tăiate din scândură, mai late ca de obicei, întărite către stâlpi cu trei rânduri de săgeți”. La final, se angaja să vopsească gardul cu catran. Pentru construirea gardului urma să primească suma de 50.000 lei.

Contractul semnat de Ioan Cornea este trimis de preotul Valentin Coposu spre aprobare episcopului Iuliu Hossu, pe data de 12 august 1929 și este aprobat în ședința consistorială care are loc la Gherla pe data de 17 august 1929.

Așadar, iată eforturile considerabile pe care preotul Valentin Coposu, împreună cu reprezentanții Senatului bisericesc din Bobota, le-au depus pentru reparațiile capitale de la biserică, care fusese afectată de trecerea timpului și de vremurile vitrege ale primei mari conflagrații mondiale. Considerată și până atunci o adevărată Catedrală a Sălajului, biserică din Bobota era acum, într-adevăr, un monument de arhitectură ecleziastică remarcabil.

6. Ultimii ani la Bobota (1930-1940)

6.1. Activitatea pe tărâm spiritual

La data de 1 septembrie 1929, în localitatea Bobota, județul Sălaj, a avut loc un eveniment important prin sfințirea bisericii greco-catolice de aici. Era un moment de recunoaștere a activității deosebite a preotului Valentin Coposu.

Datorită prodigioasei sale activități, ascensiunea pe scară ierarhică a preotului Valentin Coposu continuă. Chiar în ziua sfințirii de la Bobota, pe data de 1 septembrie 1929, este înaintat la gradul de protopop onorat, „cu facultatea de purta brău roșu” și „în nădejdea sigură, că aceasta recunoștință a noastră își va fi îndemn pentru continuarea și intenzificarea activității Onorat Frației Tale spre mărirea lui Dumnezeu”. Aprobarea noii numiri va veni peste câteva zile, în cadrul ședinței consistoriale, care a avut loc pe data de 10 septembrie 1929, la Gherla. Conform uzanțelor, este anunțat că avea de plătit 100 lei în fondul bisericii catedrale și 20 lei taxa cancelarială.

În cadrul aceleiași ședințe consistoriale, devenind vacant oficiul protopopesc al tractului Șamșud, prin decesul protopopului Augustin Ossian, episcopul Iuliu Hossu l-a desemnat pe Valentin Coposu în locul acestuia.

Episcopul Iuliu Hossu îi trimite o adresă și Vicarului foraneu al Silvaniei, Emil Bran, pe care îl înștiințează că în urma morții protopopului Augustin Ossian l-a numit în funcția de protopop al tractului Șamșud pe Valentin Coposu: „Prin ur-

Familia Coposu în exil la Coslariu -1941

mare vei binevoi a-l introduce pe numitul la acest oficiu predându-i pe lângă inventar întocmit în 3 exemplare arhivul protopopesesc și toate averile tractuali. În scopul introducerii îl vei invita să se pună în conțălegere cu Reverisim Frăția Ta”.

În anul 1930, în momentul rearondării diecezelor, se fac noi numiri în cadrul diecezei de Gherla. Proaspătul protopop onorar Valentin Coposu este înaintat la gradul de asesor consistorial, prin ordinul nr. 4.046 dat de conducerea Episcopiei de Gherla.

Nunțiată Apostolică din România publică Decretul cu privire la rearondarea diecezelor, printre care și cea de Oradea. Rearondarea s-a făcut pe data de 5 iunie și intra în vigoare pe data de 15 august 1930, de Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului. Se făcuse o nouă rearondare, deoarece se înființa o nouă dieceză, cea de Maramureș, în fruntea căreia a fost desemnat, ca episcop, Alexandru Rusu. Prin această rearondare, județul Sălaj este împărțit între Episcopia de Maramureș și de Oradea. Doar un număr foarte mic de parohii va mai rămâne la Episcopia de Gherla, care își mută sediul la Cluj și se va numi din acel an Episcopia de Cluj-Gherla.

Prin rearondare, Episcopia de Oradea pierde 31 de parohii, arondate noii dieceze de Maramureș și încă 12 parohii, arondate diecezei de Lugoj. Primea, în schimb, 82 de parohii din fosta dieceză a Gherlei, toate în județul Sălaj. Printre ele se găsea parohia Bobota și celelalte parohii din tractul Șamșudului, a cărui protopop fusese numit Valentin Coposu, în septembrie 1929.

La scurt timp după rearondarea diecezei de Oradea, episcopul Valeriu Traian Frențiu a pornit într-o „vizită canonică sumară” pe la sediile protopopești ale celor 82 de parohii, pentru „ca pe noii săi fii să-i primească la sânul său părintesc și în îngrijirea sa de păstor”. A fost însoțit de canonicul scolastic Grigore Pop, de prim notarul consistorial Vasile Barbul, precum și de profesorii de teologie Aloisie Tăutu și Mihai Selegianu.

Pe data de 1 septembrie 1930 ajunge la Tășnad, unde este întâmpinat de autorități și de venerabilul protopop, paroh în Hotoan, Vasile Păcașiu. Peste tot unde s-a deplasat s-a oficiat Serviciul Divin și s-a desfășurat o conferință cu preoții tractuali. A doua zi, episcopul și suita sa au ajuns la Unimăt, unde a fost în-

tâmpinat de altă mare personalitate sălăjeană, protopopul Antoniu Bălibanu. În cea de a treia zi a venit rândul satului Bobota de a fi vizitat, la ora respectivă fiind sediul tractului Șamșud. Din suita episcopului Frențiu făcea parte și un corespondent al oficiosului diecezei de Oradea, „Vestitorul”. Iată ce nota el în coloanele ziarului „Vestitorul”: „Din Unimăt mașina te duce prin Supur la frunța și puternica comună gr. cat. Bobota, păstoriță de tinerul, dar gravul Arhidiacon-protopop Valentin Copos. Public imens; face plăcută impresie exteriorul și îmbrăcămintea românească curată a țăranilor de aici, în vădit contrast cu portul nemțesc al celor din comunele din prejur (probabil cele dinspre Tășnad -n.n.). Fetița de 8 ani a preotului (Doina - n.n.) salută cu înduioșătoare cuvinte pe Înaltul Ierarh, care vine ca Isus în mijlocul poporului și pe care-l primesc și copiii oferindu-i în locul ramurilor de finic flori și inimile lor curate. E impozantă biserica largă, mare, frumos pictată, din Bobota subț a cărei cupolă vastă vor resuna, încurând frumoasele acorduri ale unui puternic cor, ce se poate forma din numeroșii țărani, fete și flăcăi, mai ales că biserica dispune și de-o frumușică avere”.

La fel ca la Tășnad și Unimăt s-a oficiat Serviciul Divin, după care a avut loc o conferință cu preoții din tractul Șamșudului. Peste noapte, episcopul Frențiu și suita sa au fost găzduiți de familia Coposu.

A doua zi, episcopul Frențiu a plecat spre Măierște, de unde, pe data de 6 septembrie a ajuns la Șimleu Silvaniei, sediul Vicariatului Silvaniei. Aici a fost primit cu mare fast, în cântările membrilor Reuniunii Femeilor Române Sălăjene și elevele Reuniunii Mariane. După Serviciul Divin, s-a desfășurat o conferință cu preoții, pentru ca a doua zi să fie dedicată doar marelui eveniment al dezvelirii monumentului dedicat marelui înaintaș sălăjean Simion Bărnuțiu, ridicat în fața liceului din Șimleu care-i poartă numele. Așadar, în ziua de Duminică, 7 septembrie 1930, peste 20.000 de persoane, în frunte cu primul ministru al României, Iuliu Maniu, strănepotul lui Simion Bărnuțiu, au participat la cel mai important eveniment cultural care a avut loc în Sălaj, după Marea Unire.

La Consistoriul Plenar al diecezei de Oradea din 11 septembrie 1930 s-a hotărât împărțirea diecezei în 9 protopopiate. Parohia Bobota trece la noul protopopiat al Supurului, cu

sediul în Supurul de Jos și aparținea de Vicariatul foraneu al Sălajului, cu sediul la Șimleu-Silvaniei. Protopop al Supurului a fost numit arhidiaconul onorar și paroh în Supurul de Jos, Petru Cupcea.

Din statutul personal al Diecezei române unite de Oradea, pe anul 1931, aflăm că din Consistoriul episcopesc a cărui președinte era episcopul Traian Frențiu, făcea parte și protopopul emerit Valentin Coposu, paroh în Bobota.

Din Protopopiatul Supurului făceau parte următoarele parohii: Acăș, Babța, Beltiug, Bicz, Bobota, Chieșd, Corni, Corund, Curitău (azi Sălăjeni), Derșida, Doh, Giorocuta, Giurtelecul Șimleului, Hurez, Mălădia, Racova, Sighetu-Silvaniei, Supurul de Jos, Supurul de Sus, Unimăt și Zalnoc.

Anul 1933-34 este declarat de biserica catolică și greco-catolică „Anul Sfânt”, deoarece se împlineau 1900 de ani de la suferințele, moartea și învierea lui Isus. În acest an, în toată lumea catolică s-au organizat o serie de evenimente religioase, printre care și Sfintele Misiuni. Astfel, și în dieceza de Oradea se organizau Sfintele Misiuni în parohii, care constau în rugăciuni, mărturisiri și cuminecări ale credincioșilor, pe parcursul mai multor zile. Ele se organizau după un anumit calendar, deoarece la ele participa și un preot misionar delegat de Episcopia din Oradea.

În perioada 30 iulie-17 septembrie 1933, au avut loc Sfintele Misiuni în 7 parohii ale diecezei, printre care și cea din Derșida. La Derșida, ele s-au desfășurat în perioada 12-17 septembrie, perioadă în care s-au cuminecat 620 de persoane. Subliniem că la buna desfășurare a Sfintelor Misiuni, un rol deosebit l-a avut și protopopul Valentin Coposu, parohul din Bobota, localitate vecină. Iată ce se publica, printre altele, în coloanele oficiosului diecezan, „Vestitorul” despre modul cum s-au desfășurat Sfintele Misiuni, la Derșida, pe data de 14 septembrie, de Ziua Sfintei Cruci când „întreg poporul în sunetul clopotelor (cari au un sunet aaparte de ale altor parohii, căci se trag în „trei persoane”) pornește în procesiune pentru a întâmpina pe Bobotani, cari, conduși de harnicul lor Părinte (Valentin Coposu – n.n.) vin ca să asiste la binecuvântarea euharistică și la predica ținută din partea P(reotu) lui Misionar la bisericuța de lemn (în liber) din Derșida”. În finalul articolului, autorul îi menționează pe cei care au contribuit la buna reușită a Sfintelor Misiuni: „La buna reușită a acestor Sf. Misiuni au conlucrat pe lângă zelul preotului local Iosif Cavași, M.On. D. protopop emerit Valentin Coposu din Bobota și p(reotu) Nicolae Gherman din Sighet (este vorba de Sighetul Silvaniei – n.n.)”. Încheierea s-a făcut după oficierea liturghiei solemne, celebrată de 4 preoți și 2 lectori.

Pe aceeași pagină a ziarului amintit aflăm că în parohia Bobota a avut loc un eveniment religios deosebit, care dovedește zelul și personalitatea protopopului Valentin Coposu. Pe data de 15 octombrie 1933 doi locuitori din Bobota (Carolina Szenasi și Valentin Kiss) care aparțineau cultului reformat s-au convertit la religia greco-catolică. Evenimentul „s-a făcut în cadre solemne în fața întregului popor credincios”. În decursul a aproximativ două ore, cei doi au primit 4 sacramente: Mirul, Pocăința, Euharistia și Căsătoria. Primirea a fost oficiată de vrednicul preot-protopop Valentin Coposu, asistat de clericul-lector Alexă Pop.

În anul 1934, începând cu ziua de 13 mai, au loc Sfintele Misiuni și în parohia Zalnoc, vecină, deasemenea, cu Bobota. Participă preotul misionar venit de la Oradea, care a fost ajutat de fostul paroh din Zalnoc, Ioan Buteanu, devenit canonic la Episcopie, protopopul emerit Valentin Coposu, paroh în Bobota, Ioan Muth, paroh în Chegea și Pop Gheorghe, paroh în Doh. Despre Valentin Copsu se spune că era prezent și în calitate de delegat al tractului Supur, „fiind împiedecat Dl Protopop”. În cadrul Sfintelor Misiuni s-au făcut 671 mărturisiri,

acest eveniment fiind pentru mulți credincioși greco-catolici din Zalnoc „o adevărată minune, ușurându-le sufletul împovărat de atâta vreme”.

Anul Sfânt este sărbătorit „cu solemnitatea cuvenită” și la Bobota, în zilele de 1 și 2 decembrie 1934, „după pregătirea prealabilă” a credincioșilor. Valentin Coposu, ajutat de preoții Iosif Cavași din Derșida și Liviu Pop din Zalnoc, au cuminecat 652 credincioși, care au răspuns „la chemarea păstorului lor sufletesc”. Pe data de 2 decembrie, fiind zi de Duminică au fost oficiate cele trei Sfinte liturghii și credincioșii „s-au împărțit de indulgențele plenare”. La liturghia solemnă de duminică a predicat preotul Iosif Cavași din Derșida.

Peste doar câteva zile, în perioada 8-9 decembrie 1934, au loc noi Misiuni Sfinte de an jubiliar în parohia Derșida, „organizate cu prețiosul concurs” al protopopului Valentin Coposu și al preoților Iosif Cavași și Liviu Pop. S-au mărturisit și cuminecat 386 de credincioși greco-catolici, „deși mulți localnici adulți sunt angajați ca lucrători prin vechiul Regat”. Biserica din Derșida s-a dovedit a fi neîncăpătoare. Misiunile s-au încheiat în seara de Duminică, „cu Rozarul recitat în comun și cu Binecuvântarea Euharistică, lăsând în suflete pace și multă mângâiere”.

Cu ocazia împlinirii a 25 de ani de păstorire a episcopului Valeriu Traian Frențiu în fruntea diecezei de Oradea, în anul 1937 au avut loc consacrarea mai multor biserici noi sau renovate. Este și cazul bisericii din Racova, tractul Supurului, unde protopop era Valentin Coposu. Era un eveniment deosebit pentru comunitatea religioasă greco-catolică din Racova, deoarece, după 93 de ani, satul era, din nou, vizitat de un episcop. Biserica de piatră din Racova a început să fie construită din anul 1819, „ca în cursul vremurilor să o poată împodobi cum se cuvine unei locuințe împărătești, iar în ultimul timp, sub conducerea hranicului lor păstor On Teodor Pilca, să o desăvârșească prin pregătirea ei”.

Pentru marele eveniment de pe 17 octombrie 1937, episcopul Valeriu Traian Frențiu a sosit cu o zi înainte. Înaltul ierarh a fost întâmpinat la intrarea în localitate de primpretorul plasei Supur și autoritățile locale, în apropierea bisericii, la școală, de corpul didactic, iar în fața bisericii de un sobor de preoți, în frunte cu protopopul Valentin Coposu, „înconjurat de toți credincioșii parohiei”.

Sfintirea bisericii a fost oficiată de către episcopul Frențiu, avându-i în asistență pe Vasile Barbul, secretarul episcopiei, Valentin Coposu, protopopul tractului Supur, Teodor Pilca, preotul local, alți preoți din tract, diaconi etc..

Conform decretului IV adoptat de Sinodul diecezan din 14-15 ianuarie 1938, prin care s-a hotărât ca pentru judecarea cauzelor matrimoniale și bisericesti civile să se introducă și în dieceza de Oradea forurile protopopești ca foruri delegate de instanță. În protopopiatul Supurului, administrat de protopopul Valentin Coposu a fost aleasă următoarea conducere: președinte – Valentin Coposu, administratorul oficiului protopopesc; asesori – Ioan Ternovan, paroh în Unimăt, Ioan Taloș, paroh în Giurtelecul Șimleului, Ioan Truș, paroh în Acăș și Augustin Moldovan, paroh în Mălădia; asesori supleanți – Teodor Pilca, administrator parohial în Supurul de Sus și Gheorghe Chișiu, administrator parohial în Bicz; defensor – Leontin Ciula, paroh în Beltiug; fisc – Ioan Filip, paroh în Corund; notar – Iuliu Pinte, administrator parohial în Derșida.

Pe data de 3 septembrie 1939, în localitatea sălăjeană Vârșolț are loc un eveniment religios deosebit și anume sfintirea bisericii greco-catolice din localitate. La eveniment participă și protopopul Valentin Coposu, administratorul tractului Supur, deoarece paroh la Vârșolț ajunsese protopopul Valentin Sima, fost paroh în localitatea Curitău (azi Sălăjeni) și prieten de familie. Sfintirea bisericii a fost oficiată de episcopul Frențiu, care sosise în localitate cu o seară înainte.

El a fost întâmpinat la marginea județului, în comuna Cizer, de către autoritățile locale sălăjene, în frunte cu prefectul județului, colonelul Oprița, iar la Vârșolț de autoritățile administrative și bisericești. Deși a plouat în ziua evenimentului, la sfințire au participat un numeros număr de credincioși. La ceremonialul liturgic, episcopul Frențiu a fost asistat de canonicul Ioan Georgescu, protopopul Zalăului, Aurel Ghilea, protopopul tractului Supur, Valentin Coposu, preotul local, Valentin Sima, și foștii preoți ai localității, Liviu Trufaș și Alexandru Cadar, ultimul ajuns protopop la Marghita.

În concluzie, se poate afirma că preotul Valentin Coposu urcat repede pe scara ierarhică, îndeplinind următoarele funcții: protopop al districtului Șamșod (1929); protopop emerit al districtului Supur (1931); asesor consistorial (1930); arhidiacon (1935) și inspector districtual al învățământului religios (1939).

De asemenea, pentru merite deosebite, a fost decorat cu următoarele distincții: Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler (1930); „Steaua României” (1932) și Ofițer al ordinului „Ferdinand” (1933).

6.2. Activitatea politică

În baza legii privind organizarea administrativă a țării, adoptată în vara anului 1929, care tindea spre o descentralizare reală a țării, pe data de 5 februarie 1930 au avut loc alegeri la nivelul județelor, iar în perioada 9 februarie-16 martie 1930 la cel al comunelor.

Pe data de 6 ianuarie 1930 și P.N.Ț. depune lista cu candidați pentru Consiliul Județean Sălaj. S-a încercat ca lista să cuprindă „persoane onorabile în cari putem avea încredere deplină, că județul va fi cârmuit bine”. De asemenea, ca în listă să fie cuprinse toate categoriile sociale și naționale. Astfel, învățătorii care erau membrii de drept în consiliile comunale erau reprezentați la județ prin revizorii școlari și prin Comitetul județean școlar. Erau reprezentați proprietarii, industriașii, comercianții, avocații și îndeosebi preoțimea și corpul profesoral. Și minoritarii erau bine reprezentați, în urma semnării unui cartel electoral încheiat cu P.N.Ț., care se afla la guvernare. Lista cuprindea 23 de români, 10 unguri, 2 șvabi și 1 evreu. La poziția a doua de pe lista PNTȚ îl găsim pe protopopul Valentin Coposu.

La alegerile pentru Consiliul Județean lista P.N.Ț. a obținut o victorie zdrobitoare cu 56.344 de voturi, față de numai 7.656 ale listei liberale. Astfel, noii consilieri județeni erau cei de pe lista P.N.Ț., amintită mai sus, deoarece, conform legii electorale, liberalii nu au obținut minimul de 20% din numărul total de voturi. Aceștia li se adăugau consilierii maghiari.

Noul Consiliu Județean Sălaj s-a constituit pe data de 3 iunie 1930. În funcția de președinte al Consiliului județean Sălaj a fost reales Gheorghe Pop de Oarța, una din personalitățile de seamă ale Sălajului interbelic, printre altele, primul prefect al Sălajului de după 1918 și președinte al biroului de avocați. Biroul de conducere avea următoarea componență: vicepreședinți – protopopul Petre Cupcea și Beldy Coloman; secretari – Alexandru Pop și Aurel Coza, directorul liceului din Carei; chestori – protopopul Valentin Coposu din Bobota, și protopopul Cornel Oțiel din Buciumi.

Protopopul Valentin Coposu îndeplinea funcția de președinte al P.N.Ț. din plasa Supur și era un membru marcant al organizației județene.

În toamna anului 1935 se preconiza organizarea unei mari adunări a P.N.Ț. la București, care se dorea a fi punctul culminant al campaniei de răsturnare a guvernului liberal. În vederea deplasării a cât mai multor membrii național-țărăniști la adunarea din Capitală, pe data de 17 octombrie 1935, președintele plasei P.N.Ț. Supur, Valentin Coposu, a organizat o întrunire a organizației din această plasă. S-au discutat

modalitățile de deplasare a delegaților organizației locale, desemnându-se membrii delegați cu reprezentarea plasei. A fost dezbătută situația politică din țară, asupra căreia președintele organizației de plasă, protopopul Valentin Coposu a făcut vast expozeu. Au luat parte la discuții dnii Strâmbu, Plosca și Trufașiu. În locul de șef al sectorului Hodod, a fost ales plugarul Alexa Gliguță, iar ca membrii în Comitetul județean al PNTȚ a fost cooptat protopopul Ioan Trufașiu.

La alegerile parlamentare din anul 1937, îl regăsim pe protopopul Valentin Coposu în postura de candidat la Senat, la Colegiile administrative, dar, lista PNTȚ Sălaj nu a ieșit câștigătoare și la Colegii.

În concluzie, se poate afirma că activitatea deosebită pe tărâm național, cultural și spiritual, pe care protopopul Valentin Coposu a desfășurat-o de-a lungul vieții, îl propulsează în galeria marilor personalități sălăjene.

Acum când se împlinesc 125 de ani de la nașterea sa și 70 de ani de la trecerea în eternitate am considerat că avem datoria morală să amintim câteva crâmpoie din viața și activitatea sa.

Marin POP

Note:

1. Arhivele Naționale – Direcția Județeană Cluj (în continuare se va cita A.N.-D.J.C.J.), *fond Episcopia Greco-catolică Cluj-Gherla*, dos. 4973/1927, f. 9

2. *Ibidem*, f. 5 și 7

3. *Ibidem*, f. 6 și 8

4. *Ibidem*, f. 10-11

5. *Idem*, dos. 4.720/1927, f. 1

6. *Idem*, dos. 4.973/1927, f. 1-3

7. *Ibidem*, f. 4

8. *Idem*, dos. 5.201/1928, f. 1-2

9. *Idem*, dos. 4.548/1929, f. 1-3

10. Vezi, pe larg, Marin Pop, „Iuliu Maniu – participant la sfințirea bisericii din Bobota (1929)”, în rev. *Silvania*, nr. 5-6, Zalău, 2003

11. A.N.-D.J.C.J., *fond Episcopia Greco-catolică Cluj-Gherla*, dos. 5.178/1929, f. 2-3.

12. *Ibidem*, f. 1

13. *Curierul Creștin* (Gherla), nr. 15, 1 august 1930, p. 119

14. *Vestitorul* (Oradea), nr. 14-15, 1 august 1930

15. *Idem*, nr. 17-18, 1-15 septembrie 1930

16. Referitor la evenimentul de la Șimleu vezi, printre altele, Marin Pop, *Viața politică în nord-vestul României (1869-1948). Partidul Național și Național Țărănesc din Sălaj*, Cluj-Napoca, Editurile Argonaut și Porolissum, 2007, p.

17. *Vestitorul*, nr. 1-2, 1-15 ianuarie 1931, p. 1

18. *Idem*, nr. 3, p. 1 și 4

19. *Idem*, nr. 19-20, 1-15 octombrie 1933, p. 12

20. *Idem*, nr. 13-14, 1934, p. 5

21. *Idem*, nr. 24, 15 decembrie 1934, p. 6

22. *Idem*, nr. 2, 15 ianuarie 1935, p. 20

23. *Idem*, nr. 22, 15 noiembrie 1937, p. 197

24. *Idem*, nr. 13-15 iulie-1 august 1938, p. 122

25. *Idem*, nr. 18, 15 septembrie 1939, p. 169

26. Valeria Ciocean - *Sinteză monografică despre dr. Valentin Coposu (1886-1941) și copiii săi*, manuscris ce se află în patrimoniul Fundației „Corneliu Coposu” și în arhiva Muzeului de Istorie și Artă din Zalău, p.2

27. *Gazeta de Duminecă*, nr. 2, 12 ianuarie 1930

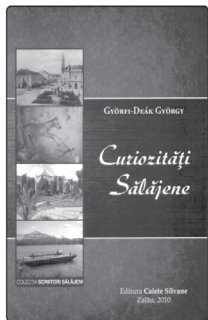
28. *Idem*, nr. 6, 9 februarie 1930

29. *Patria*, nr. 123, 8 iunie 1930, p. 4

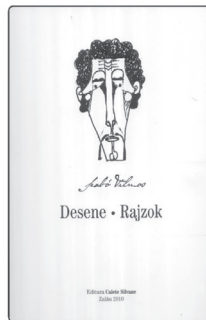
30. *România Nouă* (Cluj-Napoca), nr. 227, 17 octombrie 1935, p. 4. Articolul intitulat „Știri din Sălaj”, este semnat de către Corneliu Coposu, fiul lui Valentin Coposu, și reprezintă debutul său în cariera de jurnalist.

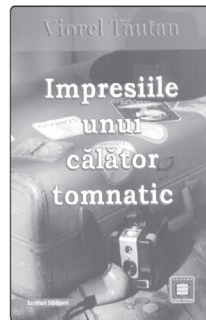
Cărți apărute la Editura "Caiete Silvane"

Györfi-Deák György
Curiozități Sălăjene
Colecția Scriitori Sălăjeni

Szabó Vilmos
Desene • Rajzok
Colecția Arte Vizuale

Viorel Tăutan
Impresiile unui călător toamnă
Colecția Scriitori Sălăjeni

Viorel Mureșan
Colecția de călămări
Colecția Scriitori Sălăjeni

Dina Horvath
Poeme în crinolină
Colecția Poesis

Ioan-Viorel Bădică
Brâncuși după Brâncuși
Colecția Scriitori Sălăjeni

Grigore M. Croitoru
La judecata sfinților
Colecția Scriitori Sălăjeni

Emil Trif
Aspecte din învățământul sălăjean
Colecția Didactica

Florin Horvath
Ultimul festin
Colecția Scriitori Sălăjeni

Romul Grecu
Amintiri sau suveniri
Colecția Ethmos

Comenzi la Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj
Zalău, str. Unirii nr. 7 - tel-fax: 0260-612870.

Abonează-te la

Caiete Silvane*

Revista lunară de cultură a județului Sălaj

Abonament revistă
3 lei/lună; 36 lei/an

Abonament revistă + carte
(apărută la Editura Caiete Silvane)
7 lei/lună; 84 lei/an

Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj

*Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție (0260-612870).

Despre sacrificiu*

Frithjof Schuon

1

Există un mod de purificare care privește chiar viața: sacrificiul; acesta trebuie să compenseze ceea ce s-ar putea numi, prin analogie cu ordinul moral, „transgresiunea existențială” sau „păcatul cosmic”, adică însăși manifestarea noastră în măsura în care ea pare să uzurpeze sau să contrazică, într-un mod oarecum „titanic” sau „luciferic”, Viața divină. Sacrificiul este ca o moarte voluntară și simbolică în cadrul vieții: tot ceea ce există „vibrează” între Principiu – care este „non-existență”, de vreme ce se situează dincolo de existența pe care El o determină – și manifestare, care, dimpotrivă, tinde spre „existența totală”, fără ca de altfel s-o poată realiza niciodată, pentru că doar Principiul este „Sine însuși”¹. Ceea ce există nu-și poate „susține” și „spori” existența decât prin intermediul unor reminiscențe – sau recapitulări – ale existenței sale inițiale, ori mai degrabă a inexistenței sale principiale; orice lucru poartă în mod organic urma neantului său; „densitatea absolută” este ceva de neconceput, fiind contradictorie. Sunetul, de exemplu, pentru a se putea menține în durată, trebuie să se afirme prin anumite genuri de „opriri” sau de „goluri” care îl prelugesc oarecum, conform legii compensării – sau „de vibrație” – care regizează orice existență; dacă nu ar exista aceste „goluri” în „materia” însăși a manifestatului, acesta s-ar reduce la un fel de explozie instantanee ce ar centraliza în ea toată puterea sau, dacă se preferă, toată „vitalitatea” creatului – putere care, în condiții normale, se afirmă tocmai prin diferitele moduri de dezvoltare ale acestuia din urmă; astfel că sunetul manifestat în durată poate fi considerat ca refracția „întreruptă” a sunetului instantaneu căruia îi presupunem deocamdată existența. Nu se poate afirma totuși că o asemenea manifestare „instantanee” sau „centrală” ar fi cu totul imposibilă, deoarece, singură Posibilitatea universală fiind absolută, orice imposibilitate are o limită marcată printr-o posibilitate ce pare să o dezmințită, de unde maxima: „Excepția confirmă regula”². E necesar deci ca „manifestarea totală” sau „masivă”, deși imposibilă în sine, să se realizeze cel puțin într-un mod simbolic în ordinul aparențelor, ea îmbrăcând atunci fie un aspect malefic, fie unul benefic; în cele două cazuri – cel al cataclismului ca și cel al miracolului – există „purificare”, adică reintegrare dintr-un dezechilibru parțial în echilibrul total³.

2

Omul este singura ființă din lumea terestră ce se poate purifica în mod conștient de cusururile existenței sale, de aceea s-a spus că „omul este singurul animal care sacrifică” (*Shatapatha-Brâhmana*, VII, 5); altfel spus, viața fiind un dar al Creatorului, pentru a realiza spiritual sensul acestui dar raportându-l la calitatea sa simbolică și, chiar prin asta, pentru a-l face mai bogat și mai durabil⁴, ființele conștiente și responsabile trebuie să sacrifice Creatorului o parte din ceea ce a dăruit El. Acest sacrificiu poate avea forme sângeroase sau nesângeroase: astfel, pentru a nu cita decât aceste exemple dintre multe altele, hindușii, ca multe popoare, nu mănâncă decât după ce au oferit o parte din hrană divinităților, așa încât ei nu se hrănesc în fond decât din resturi sacrificiale; la fel, musulmanii și evreii varsă tot sângele cărnii destinate consumului. Într-un sens asemănător, în momentul inițierii lor războinice, luptătorii anumitor triburi din America de Nord sacrificau un deget „Marelui Spirit”; e de reținut că degetele sunt sub un anumit raport ceea ce este cel mai prețios pentru luptător, om de ac-

țiune, și pe de altă parte, faptul că din zece degete se sacrifică unul, adică o zecime din ceea ce reprezintă activitatea noastră, este foarte semnificativ, mai întâi pentru că numărul zece este cel al ciclului desăvârșit sau realizat în întregime, și apoi datorită analogiei ce există între sacrificiul în discuție și dijma (*decima*, zeciuiala). Aceasta e de altfel echivalentul exact al *zakkât*-ului musulman, pomana poruncită de Legea coranică: pentru a păstra și spori bunurile, se împiedică închiderea ciclului prosperității sacrificând zecimea, adică partea care ar constitui tocmai desăvârșirea și sfârșitul ciclului. Cuvântul *zakkât* are dublul sens de „purificare” și „creștere”, termeni a căror strânsă legătură apare foarte clar în exemplul curățării ramurilor la plante; cuvântul *zakkât* derivă etimologic din verbul *zakâ* care înseamnă „a prospera” sau „a purifica”, ori într-o altă accepțiune „a ridica” sau „a plăti” contribuția sacră, sau încă „a crește”. Amintim de asemenea, în această ordine de idei, cuvântul arab *dîn*, care înseamnă nu doar „tradiție”, după accepțiunea cea mai curentă, ci și „judecată” și, cu o vocalizare puțin diferită prin care cuvântul se pronunță în acest caz *dayn*, „datorie”; și aici, sensurile respective ale cuvântului își corespund, tradiția fiind considerată ca datorie a omului față de Dumnezeu; și „Ziua Judecării” (*Yawm ed-Dîn*) – „Ziua” în care *Allâh* este numit „Regele” (*Mâlik*) – nu este alta decât ziua „plătirii datoriei” de către individ față de Cel căruia îi datorează totul și care este ultima sa rațiune suficientă.

Pentru a reveni la sacrificiul sângeros – care se raportează în mod mai particular la viață – nu este evident nimic arbitrar în faptul că sângele este vărsat Principiului creator sau donator, căci sângele este vehiculul cel mai imediat al vieții; de asemenea, elementele psihice intră în legătură cu modalitatea corporală în sânge, acesta fiind unul din motivele pentru care, în anumite tradiții, consumarea sa este interzisă. Există în sacrificiul însuși ceva asemănător unei donații de sânge: comunitatea umană este corpul care donează din sângele său, fie vărsându-l pe cel al unor membri aparținând acestei comunități, fie substituindu-l cu cel al animalelor. Acestui ultim caz i s-ar putea logic obiecta că doar ființele umane sunt susceptibile să servească, pentru o colectivitate umană, drept plată a „zecimii”; acest lucru este adevărat pentru o societate în care condițiile ciclice nu au necesitat încă o readaptare scutită de sacrificiul sângeros, adică un transfer, în ce privește victima, de la om la animal; în orice caz, acest transfer, acolo unde se impune, e perfect valabil din punctul de vedere tehnic al sacrificiului, dacă se poate spune așa, din moment ce animalele, fără să facă parte evident din specia umană, aparțin totuși cu același titlu ca și noi colectivității vii și terestre și, în mod mai particular, colectivității ființelor caracterizate prin același sânge cald. Pentru a elucida cu totul această chestiune, ar trebui să ne raportăm la teoria colectivității terestre considerată ca o stare unică a modalităților multiple și ierarhizate, stare a cărei modalitate centrală este umanitatea; însă am ajunge astfel prea departe, și trebuie să ne limităm la indicația pe care am dat-o, care este de altfel suficient de inteligibilă în sine. În legătură cu sacrificiul uman, s-ar putea pune următoarea întrebare: cu ce drept poate un sacrificator să ucidă un individ împotriva voinței acestuia? La aceasta trebuie să se răspundă că sacrificatorul nu acționează ca individ, ci ca instrument al colectivității care, fiind totalitatea, are evident anumite drepturi proprii sale părți, individul, cu condiția bineînțeles ca această totalitate să fie unificată printr-o legătură spirituală, ca ea să reprezinte așadar o unitate reală, un „corp mistic” dacă se preferă, și ca pe de altă parte sacrificiul să fie agreat,

deci cerut, de Dumnezeu.

Trecerea de la sacrificiul uman la sacrificiul animal este marcată, în cele trei religii numite „monoteiste”⁵, prin sacrificiul unui berbec substituit fiului lui Abraham; în creștinism, sacrificiului sângeros ca atare i se substituie sacrificiul Omului-Dumnezeu în Euharistie. Sacrificiul lui Hristos permite creștinilor să omoare animale fără a le sacrifica, Hristos cuprinzând, prin divinitatea sa, întreaga manifestare; creștinii sunt astfel „acoperiți” sau protejați prin sacrificiul lui Hristos, acesta sintetizând în el însuși, prin divinitatea sa, cum am spus, totalitatea ființelor. Fără o asemenea compensare – oricare i-ar fi forma – omul nu are niciun drept să ia viața, din moment ce este incapabil să o dea; actul de a doborî vânatul cere întotdeauna compensații rituale, și de aceea, pentru a nu cita decât acest exemplu, vânătorul amerindian, când omora un animal, fuma înaintea lui Calumetul, „pipa Păcii”, instrument ritual făcut din pământ argilos sacru, și sufla fumul spre botul animalului ucis, pentru a se împăca cu ceea ce se poate numi „geniul speciei”; rituri cu totul analoage au loc la populațiile de vânători cele mai diverse, și se întind uneori chiar la plante⁶.

Sacrificiul uman riscă să devieze (cum poate să se întâmple, în principiu, cu orice rit) de la „calitativ” la „cantitativ” sau de la simbol la superstiție, astfel încât se poate ajunge chiar la ceva opus sacrificiului originar; așa s-a întâmplat la „păgânii” de care vorbește Biblia, fără a-i uita pe azteci și un număr fără îndoială destul de mare de seminții mai mult sau mai puțin degenerate. Spiritualitatea fiind aici întunecată, sacrificiul nu se mai adresează Divinității, ci unei entități psihice create și întreținute prin adorarea colectivă care, la rândul ei, nu este decât psihică; e adevărat că o asemenea entitate există și într-o tradiție normală, însă ea se află la locul ei normal, care este secundar, iar această entitate fiind iluminată – deci „calificată” – printr-o spiritualitate, substanța sa nu ar putea fi cea a unui vampir psihic; ea este într-adevăr menită să servească drept suport influențelor divine, la fel cum, în individ, elementele psihice sau mentale trebuie să vehiculeze iradierile Intelectului. Însă, atunci când influențele divine s-au retras dintr-un cult tradițional, și rămâne doar această entitate psihică, abandonată sieși și slujitorilor ei ignoranți – și cu atât mai pătimiși – ea devine un adevărat „monstru” și slujește ca suport influențelor tenebroase; așa se explică faptul că s-au putut vedea apariții hidoase ieșind din idolii spartii. Decăderi de acest ordin se produc întotdeauna acolo unde formele culturale nu mai sunt adaptate la condiții ciclice noi; aceste forme nu mai sunt în acest caz decât vestigii care continuă să trăiască o doar o viață „spasmodică”, s-ar putea spune, la fel cum un corp decapitat mai poate avea contracții nervoase. Atunci intervine fie o readaptare tradițională conformă condițiilor ciclice, fie o schimbare venită din exterior și care, în anumite cazuri, poate determina pur și simplu distrugerea civilizației vizate.

Forma supremă de sacrificiu, față de care toate celelalte nu sunt decât reflexe sau anticipări, este cea situată pe planul interior; dar cum acest plan este, simbolic cel puțin, principal în raport cu lumea exterioară, analogia lor va fi inversă,

conform legii metafizice binecunoscute: în consecință, omul nu va sacrifica o zecime din viață pentru a și-o perpetua, ci el însuși, propria sa ființă va fi sacrificială. Cât privește „zecimea”, sacrificatorul spiritual (preot și holocaust deopotrivă, ca și Hristos) o va lăsa lumii, pentru ca lumea să i-o restituie participând la marea operă, după mijloacele sale. Omul se va sacrifica pe sine pentru a-și „pierde viața”, în sensul cuvântului evanghelic, ori mai degrabă pentru a și-o regăsi în Imuabilul care este dincolo de alternanțele cosmice.

Traducere de Daniel HOBLEA

⁵ Text din partea a doua a volumului Ochiul Inimii (trad. de Daniel Hoblea, Ed. Herald, București, 2008).

¹ Această „existență totală” se află realizată în mod simbolic în corpurile cele mai dure, mai dense și mai masive, dar e de la sine înțeles că densitatea lor n-ar putea fi decât relativă.

² Astfel, imposibilitatea ca un pătrat să fie rotund determină posibilitatea unui cadrilater cu laturi convexe; imposibilitatea ca negrul să fie alb determină posibilitatea griului; doar imposibilitatea Atot-Posibilității este absolut imposibilă; totuși, imposibilitățile cosmice pot avea, fapt evident, calitatea „relativ absolutului”. Această ultimă expresie – care, în mod logic, este o contradicție în termeni – atrage următoarea precizare: afirmația că $1 + 1 = 3$ n-ar putea fi de o falsitate „absolut absolută”, de vreme ce există afirmații încă și mai false, de pildă că $1 + 1 = 0$; falsitatea afirmației că $1 + 1 = 3$ este deci „relativ” absolută, ceea ce, în orice caz, înseamnă că ea nu este deloc relativă, ci absolută în ordinul său; rezerva noastră nu are decât un sens metafizic și nicicum matematic.

³ Acest lucru permite să se-nțealegă raportul între miracol – sau cataclism – și diamant; acesta aparține aceluiaș ordin de fapte cosmice și poate avea o emanație fie benefică, fie malefică.

⁴ Curățarea arborilor și a tufșurilor se întemeiază pe aceeași realitate, și oferă, prin eficacitatea sa incontestabilă, o ilustrare foarte instructivă a teoriei sacrificiului.

⁵ Riguros vorbind, acest termen constituie un pleonasm, dar este consacrat prin utilizare și poate deci servi la desemnarea celor trei religii occidentale.

⁶ Un mod de sacrificiu pe care nu vrem să-l oțimem este lupta feudală, nu în măsura în care ea reprezintă o manifestare cu totul generală a condițiilor defavorabile a epocii noastre ciclice, ci în măsura în care are, pentru luptător, o semnificație pozitivă, prin acest fapt ea reprezentând un fel de lege, un modus vivendi pentru o colectivitate umană dată. Ar mai fi multe de spus, în această ordine de idei, despre alte moduri de sacrificiu cu caracter războinic, de pildă sepuku, cunoscut în Occident îndeobște sub numele de harakiri, sinuciderea ritualică a șintoștilor; ceea ce am spus înainte conține implicit elementele necesare înțelegerii acestui caz foarte particular de sacrificiu uman, așa încât ne putem limita la o singură remarcă: harakiri, prin faptul că el constituie un rit ce ține de o perspectivă care, prin definiție, e un fel de sistem închis și omogen ale cărui elemente nu sunt nicicum asimilabile altor forme tradiționale, aceste elemente nefiind compatibile decât în propriul lor cadru, harakiri, spunem noi, nu cade în nici un fel sub legea suicidului vulgar și non-ritual, din moment ce este „acoperit” de dispozițiile sacre ale șintoismului.

Tabăra de Creație Literară a Revistei SINGUR

1. Ideea și Faptul

Timp de 3 zile (14-16 octombrie 2011), la Târgoviște, Dâmbovița, a avut loc un eveniment cultural inedit: **Tabăra de Creație Literară a Revistei SINGUR**. Evenimentul a fost creat de Ștefan Doru Dăncuș, directorul Editurii și al Grupului Media SINGUR, instituție privată care administrează site-ul www.revistasingur.ro, dar și Revista SINGUR, cu subredacții nu doar în România ci și în multe alte puncte de pe mapamond și de Biblioteca Municipală „I. H. Rădulescu” din Târgoviște.

Tabăra - după opinia noastră nu tocmai nimerit astfel intitulată, pentru că acolo nu a fost vorba despre ceea ce s-ar putea înțelege, respectiv o locație destinată exclusiv recreerii, destinderii, divertismentului ci mult mai mult, ba chiar foarte departe de un astfel de concept - a adunat mai multe nume din orizontul literar contemporan românesc. Concret, dintr-un număr mai mare de invitați pentru a participa - absențele au fost justificate obiectiv! - au fost prezenți: Adriana Lisandru (Brașov), Dana Banu, Ștefan Ciobanu, Victor Potra (București), Simona Toma (Galați), Dan Șalapa (Drobeta Turnu Severin). Gazdele au fost reprezentate de Ștefan Doru Dăncuș, Aurel Udeanu, Mircea Drăgănescu, George Ioniță, Alex Vâlcu, Vali Nițu, Grigore Grigore, Ioan Burhan, Constantin Popescu (Târgoviște) și, nu în ultimul rând, de George Coandă, personalitate distinctă a învățământului românesc (Universitatea "Valahia" Târgoviște), scriitor, jurnalist și critic literar, membru, printre altele, al Academiei Oamenilor de Știință din România, autor care a moderat întâlnirile importante ale manifestării și pe care l-am reintâlnit,

în aceeași calitate distinsă, și la Pietroșița.

Parteneri media: revista IMPACT LITERAR (Târgoviște), site-urile interactive [Bocancul literar.ro](http://Bocancul.literar.ro) și FDL.ro (București), Librăria OKIAN Brașov, Asociația Scriitorilor de Limbă Română din Quebec - ASLRQ (Canada).

2. Momentul Târgoviște

La Târgoviște, Tabăra Revistei SINGUR a debutat la Biblioteca județeană „I. H. Rădulescu”, (director **Carmen Vădan**), unde s-au lansat șapte cărți, în prezența autorilor, cu excepția volumelor “Țigani, aurul și diamantele” de Samson Iancu și “Flori în clepsidră” de Corina Lucia Costea, volume prezetate de George Coandă. Celelalte volume, respectiv “Femeia din creierul fiecăruia” și “Edenul din doamna” de Aurel Udeanu, “Despre ea, niciodată” de Adriana Lisandru, “Marmură neagră” de Constantin Popescu și “Glissando, live” de Dan Șalapa au avut autorii în sală, și s-au putut exprima asupra lucrărilor lor, au oferit exemplare ale cărților, au răspuns întrebărilor presei.

De remarcat prezența la manifestare a domnului **Vali Nițu**, consilier local târgoviștean, autor de poezie, care a adus salutul Primăriei Târgoviște, alături de certitudinea unui parteneriat, la ediția de anul viitor, consistent, în avantajul nu doar al mișcării literare locale ci și naționale, dar și a stimulării și motivării autorilor invitați.

Prima zi a Taberei s-a încheiat cu o serată literară, unde s-a citit și s-a comentat nu doar poezia citită ci și mișcarea literară contemporană la intersecția cu mișcarea asemănătoare a diasporei românești și marea literatură universală.

3. Momentul Pietroșița

A doua zi, s-a mers la Pietroșița, o comună cu o viață cultural-literară, îndeosebi - plină de miez și verticalitate artistică. Comuna este locul de naștere al scriitorului Mircea Horia Simionescu, care a marcat viața literară a zonei în mod atât de evident încât numele și autoritatea marelui dispărut este impregnată peste tot, în gesturile cultural-literare ale creatorilor locali, în demersurile lor în plan artistic, educațional, moral.

De altfel, la Pietroșița, au avut loc manifestările legate de proiectul "Toamna literară pietroșițeană *Mircea Horia Simionescu*", eveniment aflat la cea de a VIII-a ediție, sub egida Fundației "Renașterea Pietroșiței - Ruralia", președinte **Radu Negoescu**, medic de profesie, dar și om de litere, semnată al mai multor volume, manager cultural excepțional. La Pietroșița, delegația Taberei s-a integrat evenimentului, prin prezentarea cărților lansate la Târgoviște, prin lecturi din creația proprie - **Dana Banu, Simona Toma, Ștefan Ciobanu, Victor Potra**. Aici, **Dan Șalapa** a fost primit cu o vibrație în plus din partea gazdelor dat fiind locul său de proveniență, Drobeta Turnu Severin, "poartă a latinității", dar și de apropierea acestei localități de Cazanele Dunării, unul dintre centrii energetici de pe teritoriul României, un altul aflându-se pe Vârful Omu (Kogaionul din mitologia cunoașterii divine, cu implicare cosmogonică celebră) din Bucegi, munți aflați în imediata apropiere a Pietroșiței, tot prin apropiere fiind și așa-numitul Râu al Nemuririi, notificat încă din perioada dacilor, și a sacerdotului lor, zeificat, Zamolxis. La Pietroșița, cultul dacilor, al înaintașilor proveniți din această ramură a locuitorilor vechii Dacii, este la mare cinste, revendicarea din această sorginte fiind nu doar apărută ci și trăită la modul exemplar în plan spiritual și cultural, implicat.

La Pietroșița, au participat scriitorii: **George Coandă, George Canache, Ion Enescu-Pietroșița, Grigore Grigore, Elena Negulescu, Delia Stăniloiu, Florea Turiac, Gabriela Nițulescu, Maria Panțuroiu, Neli Bucur**. Desigur, lista ar putea fi incompletă, dar asta nu înseamnă că a existat o intenție în a reduce din importanța prezenței fiecăruia dintre cei aflați acolo, într-una din sălile Muzeului Etnografic din comuna-gazdă. Mai mult, trebuie să notăm prezența primarului comunei, dar nu la așa-numita masă a prezidiului, ci undeva, în sală, stând cuminte și ascultând la cele împărtășite de invitați, de cetățenii comunei pe care o conduce administrativ. O cumițenie exemplară, nu doar ca și stare ci ca atitudine!

La finalul lucrărilor s-au acordat diplome de merit, dar câteva premii au fost însoțite de Diplome de Excelență pentru vocație, creație și expresie literară. Premiul cel mare a fost conferit poetei **Adriana Lisandru**, reprezentanta Revistei SINGUR în Brașov.

De notat că volumul severineanului **Dan Șalapa** a fost însoțit și de DVD-ul cu documentarul "Ștefan Odobleja. Gân-

direa gândirii", prilej pentru autor de a împărtăși asistenței, atât la Târgoviște cât și la Pietroșița, repere esențiale ale personalității acestui geniu mehedintean, trăitor o bună vreme la Turnu Severin, personalitate cu o creație de mare anvergură intelectuală în planul filosofiei și logicii, al cunoașterii întemeiate pe premise psihologice, de unde s-a desprins știința de astăzi a inteligenței artificiale, cibernetica.

4. Momentul Viitor

Tabăra de Creație Literară a Revistei SINGUR a pus fundamentul unei mișcări culturale viitoare importante în orizontul mișcării literare românești contemporane. Prima sa ediție a convins finanțatorii, nu a dezamăgit sub nicio formă publicul și a motivat participanții spre a se dori prezenți și la ediția următoare. **Ștefan Doru Dăncuș** a reconfirmat flerul său de manager, de "geambaș de autori și evenimente". Dincolo de acest lucru, este de remarcat efortul său și al editurii pe care o conduce spre a susține financiar acest demers, astăzi, în plină criză, în această demență quasi-generalizată de sărăcie nu atât financiară cât morală. Încheiem cu această remarcă amară cronică Taberei nu din meschinărie ci din rațiuni pragmatice, spre a se înțelege mai clar pretențiile unora de a fi spijiniți în demersuri motivate labil în plan creativ, dar drapate de rațiuni politice. Iar de aici, deturnări de sensuri, pupincurisme și libidoșenii cu pretenții de act artistic. **Tabăra SINGUR, s-a declarat acolo, la Târgoviște, de către partenerii și finanțatorii ei, nu mai este singură.** Ea și-a câștigat prieteni, respect și certitudine. Ea are datoria să devină - convine sau nu - un model, un reper!

Grigore TIMOCEANU

Ștefan Goanță: „Rămân cantonat în domeniul prozei scurte, genul care mi se pare cel mai secretos.”

Ne punem deseori întrebarea: **ce este o proză scurtă?** Didactic, am putea și răspunde că este un text mai scurt, cu o acțiune limitată în timp și spațiu, cu personaje și scene mai puține. Dar nu o putem nicidecum eticheta ca un text facil, mai puțin valoros decât romanul. **Jorge Luis Borges** este cunoscut în istoria literaturii, mai ales, cu proza scurtă, cu poeziile și eseurile pe care le-a scris. **Gabriel Garcia Marquez** spunea că a scris roman pentru că n-a reușit să scrie povestire, care este cel mai greu de scris. Cineva spunea că *nu romanul dă măsura unui scriitor, ci proza scurtă face asta, pentru că aici trebuie să fii genial și creator în câteva pagini.*

Scriitorii anilor '80 au încercat să reabiliteze proza scurtă, dar se pare că nu au reușit, deoarece publicul e, în continuare, atras mult mai mult de roman. Criticii literari caută tot în roman măsura talentului unui scriitor, iar autorii valoroși de proză scurtă sunt cam puțini, Răzvan Petrescu, Tudor Octavian, Radu Paraschivescu, fiind mai cunoscuți. Mulți autori consacrați, cunoscuți de marele public – Liviu Rebreanu, Sadoveanu, Marin Preda, DR Popescu – au scris proză scurtă, dar nu s-au limitat la ea, au evadat în roman.

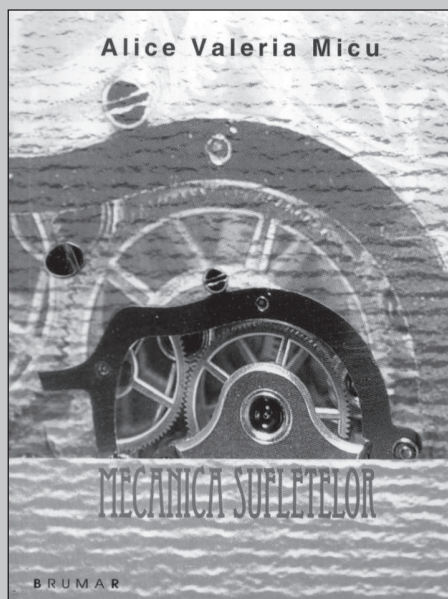
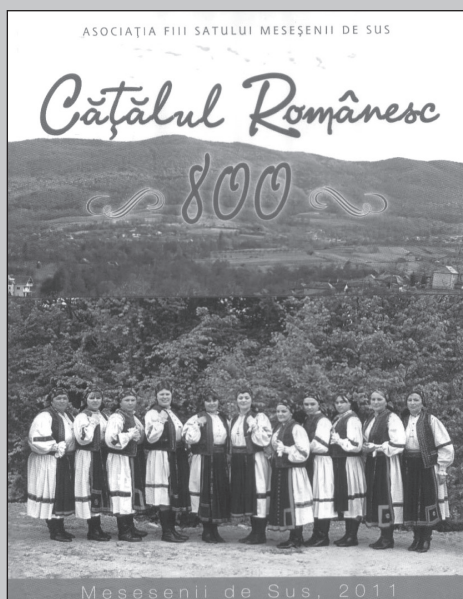
Ștefan Goanță este un scriitor care a început cu proză scurtă, dar plănuia ca aceasta să fie doar un exercițiu pentru romanele de mai târziu. (Chiar trebuie subliniat că prima carte scrisă de el a fost un roman considerat de proporții pentru vârsta de 14-17 ani cât avea atunci.) Debutul absolut l-a făcut cu proză scurtă, schiță, în revista Universității bucureștene. Au urmat apoi colaborări la revista „Lucefărul”, tot cu schiță (*Concediu, Lăutarul* etc.), în vremea studenției bucureștene și, mai târziu, la alte reviste literare din țară. Ștefan Goanță și-a vizualizat personajele, scenele, înainte să le aștearnă pe hârtie, și-a văzut acțiunea plasată într-un spațiu real. Privitor la genurile literare, afirma într-o discuție: „rămân cantonat în domeniul prozei scurte, genul care mi se pare cel mai secretos.”

Volumul „*Am fost publicat*” cuprinde schițe, povestiri și nuvele semnate, de-a lungul timpului, de **Ștefan Goanță**, majoritatea publicate integral în premieră, care se adresează cititorilor de toate vârstele. Urmărit de la o etapă la alta, se poate ușor descoperi stilul inconfundabil al unui *prozator remarcabil* (Irina Petraș). Se observă, așadar, originalitatea și prospețimea scrisului în redarea unor aspecte de-a dreptul tragice din viața satului românesc al anilor '50 (*Din lacrimile minții, Lăutarul*).

Trebuie evidențiate nuvelele în care *umorul este unul rafinat, subcutanat* (Ion Vădan), iar acțiunea este dinamică. Cititorul este captivat de taica Ilie din nuvela „*Portativul*” care ni-l prezintă pe Ștefan Goanță ca pe un *narator de sevă balcanică, pentru care contează plăcerea de a spune colorat, cu asociații picante* (Ion Lungu), dar și de acțiunea din ampla nuvelă care dă titlul cărții, *Am fost publicat*. Aici, elementele romantice se îmbină cu aspectele realiste din viața ciobanilor de la munte în vremuri de restriște pentru țară. Este începutul epocii comuniste când se încearcă o deposedare a oamenilor de avuția agonisită cu trudă de veacuri. (S-a spus despre aceste proze că

Cărți primite
la redacție

trădează mai mult un dramaturg decât un prozator propriu-zis. Într-adevăr, Ștefan Goanță a scris și teatru, Vlad Sorianu din Bacău spunea undeva că a debutat cu teatru.) Personajele principale din această nuvelă, cu nume simbolice, Zarea și Munte, trăiesc o frumoasă poveste de dragoste. Ele însele parcă sunt coborâte din basmul nostru românesc înobilat de Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene.

Și ultimele trei proze aduc în prim plan viața satului românesc, cu tradițiile statornicite de milenii, dar, mai ales, în povestirile *Crăciun fericit!* și *Sărbătoarea*, atmosfera e senină, totul debordând de bucurie, de veselie și prea-plinul sufletesc într-o societate normală, cu oameni normali, preocupați de muncă și de viața de toate zilele, societate la care aspira însuși autorul după evenimentele din 1989.

Aș spune că sunt surprinse în carte aspecte de viață din epoci diferite: Dej, Ceaușescu, perioada de după 1989. Atmosfera vie, fluxul narativ, descrierile, galeria largă a personajelor, stilul prozatorului, limba cu apeluri frecvente la cuvinte vechi, la regionalisme, se vor regăsi în scrierile de mai târziu și sunt argumente clare pentru o lectură cel puțin agreabilă și interesantă.

Volumul „**Ștefan Goanță văzut de...**” este *produsul aplicării unui marketing al posterității scriitorului activ și plin de învățăminte pentru noi toți!* (Ion Vădan)

Așa cum se precizează și în *Argument*, Ștefan Goanță s-a afirmat pregnant în literatură în special după 1989. Deși, așa cum am mai spus, este definit de Irina Petraș ca un „prozator remarcabil”, cărțile sale au rămas într-un nemeritat con de umbră, chiar dacă, de la debutul editorial din 1993 cu romanul „Altarul de nisip”, a dat carte după carte, cum spune C. Cubleşan, fiind relativ prezent în literatura română pe parcursul celor două decenii care s-au scurs de la eveni-

mente din 1989.

Cartea a izvorât din dorința de a face cunoscută viața și opera scriitorului, personalitatea acestuia în originalitatea, patriotismul, trăsăturile etice și civice care l-au definit, modul în care a fost receptat de contemporanii săi, critici literari și scriitori, intelectuali cu care a colaborat de-a lungul celor peste patru decenii de activitate neostoită pe altarul culturii românești.

Poate e bine să subliniez că tocmai datorită diversității de formație, de vârstă și de experiență a celor care au scris, volumul înregistrează unele inegalități, dar toate contribuțiile la un loc vin să contureze surprinzător profilul unui om care „a respirat” artă și care și-a închinat viața culturii românești.

Zalău, 3 noiembrie 2011

Irina GOANȚĂ

Lansarea celor două volume a avut loc la Biblioteca Județeană I.S.Bădescu Sălaj, activitate coordonată și moderată de Florica Pop, managerul instituției.

Despre viața și opera lui ȘTEFAN GOANȚĂ s-au mai exprimat: Marcel Lucaciu, Iuliu Suci, Ion Pițoiu-Dragomir, Ileana Petrean Păușan, precum și foști elevi sau prieteni ai scriitorului.

ȘTEFAN GOANȚĂ (1933-2010), profesor, scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Volume: *Altarul de nisip*, Craiova, 1993; *Patul de zăpadă*, Craiova, 1995; *Vinul de piatră*, Cluj-Napoca, 1997; *Zodia Târului*, București, 1998; *Popescu E Napoleon*, vol. I-III, Cluj-Napoca, 1999-2001; *Teatru*, Cluj-Napoca, 2002; *Moartea e facultativă*, Pitești, 2003; *Vinul de piatră*, 3 romane, Cluj-Napoca, 2008;

În colaborare: *Miorița. Domnul de Rouă*, Cluj-Napoca, 2010;

A coordonat: *De dor și de omenie*, 1971; *Du-te, dor, și vino, dor, folclor vechi din Sălaj*, 1972;

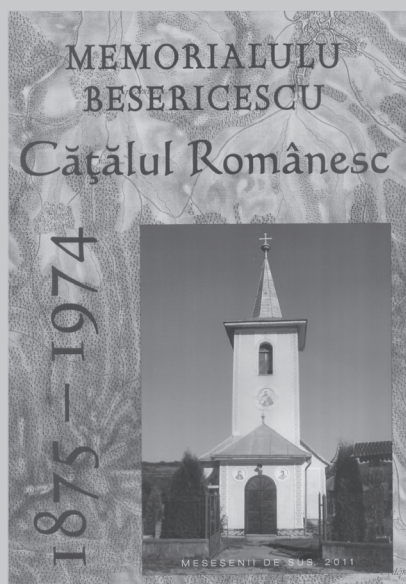
Arpegii, poezii, Zalău, 1970; *Pământ străbun românesc, poezii*, Zalău, 1977 și 1981;

În volume colective: *Silvania*, antologie de versuri și proză, Zalău, 1979; *Odă patriei, poezie*, Râmnicu-Vâlcea, 1983; *Cartea mea fermecată*, Cluj-Napoca, 2009; *Cuvinte*, almanah, Cluj-Napoca, 2003; *Varză a la Cluj*, antologie, Cluj-Napoca, 2010;

A publicat teatru în presa vremii: *Ioana*, 1984, *Ca bradul în vioară*, 1988, *Ultimul schimb al ștafetei*, 1989;

A colaborat la revistele vremii.

Cărți primite la redacție

Cercuri pe apă

Comunicare, informare, dar și... teroare?!

Despre binefacerile internetului am mai vorbit, le știți și dvs. Și mulți dintre cei care le cunoașteți regretați, la fel ca și mine, că nu aveți suficient timp fizic să vă bucurați de ele, să le exploatați la maximum. Nici în ce privește informarea, nici în ce privește comunicarea. De multe ori oamenii ocupați nu au timp nici să-și verifice mail-urile și să răspundă urgent unor mesaje, atunci când e cazul. În clipele de răgaz, ne bucurăm să vedem niște imagini superbe, însoțite de o muzică asemenea, cu peisaje, flori, clădiri, monumente, picturi etc., pe care prietenii ni le trimit, ei înșiși primindu-le de la alții sau descoperindu-le în vreun fel. Călătorim, pe apucate, prin locuri în care nici nu visăm să punem vreodată piciorul și ne bucurăm de fascinația dată de virtual.

Există, însă, în „cutia noastră poștală”, și nu de puține ori, mesaje care – recunoașteți și dvs. – ne irită, ca să nu folosesc un cuvânt mai dur. Este tipul de mesaj „dacă în cinci minute trimiți la 12 persoane vei avea o mare bucurie, dacă nu...”. Mărturisesc că mie îmi displac asemenea mesaje și când bănuiesc ce fel sunt, le șterg instantaneu chiar dacă zic, în gând, „Doamne, iartă-mă!”. Pentru că, da!, cele mai multe sunt cu un conținut religios. Și mi se pare o blasfemie să ne folosim de cele sfinte pentru a realiza ce?, pentru a amenința, pentru a induce o stare negativă, nicidecum pentru a ne apropia de divinitate. Mă întreb de unde au atâta timp cei care compun și trimit, cei care citesc și retrimitește mesaje așa-zis creștine? N-ar fi mai câștigați dacă ar folosi timpul respectiv

pentru informare, pentru comunicare și pentru o rugăciune sinceră, dacă tot se dau credincioși?! Sau se tem de pedepse... virtuale?!

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Apărarea

Scurt manual de însingurare

La început se aruncă pe tine insomniile. Gânduri de tot felul te țin treaz, te fac să te zvârcolești în așternut. Cel mai sigur tratament este ordonarea memoriei: decantarea gândurilor importante, analizarea lor, soluționarea lor.

Vine apoi dezolarea. Te simți părăsit, abandonat ca un obiect scos din uz. Plimbările în tăcere pe cele mai aglomerate bulevarde sunt prima etapă a războiului cu ea. Încetul cu încetul, preferința pentru străzile periferice va deveni o necesitate. Vor urma plimbările nocturne prin parcuri pustii, apoi, ca o convalescență, nevoia de-a scrie, de-a picta, de-a crea ceva.

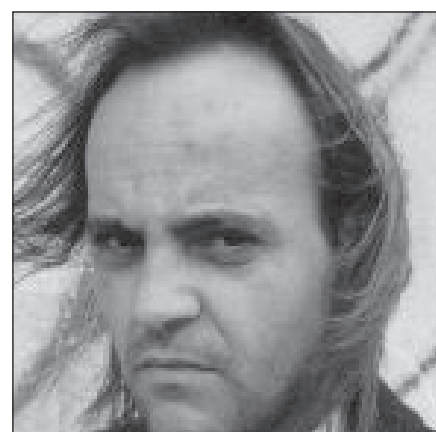
Voluptatea singurătății apare în momentul în care te-ai vindecat întru singurătate, când totul îți se pare fad, nesubstanțial.

Vai de cel ce mimează singurătatea, ce o practică pentru a epata! A te preface că ești singur e ca și cum ai aplica un strat gros de albastru de Prusia peste desenele unor copii care se joacă pe asfalt. Poleiala cade curând, iar legile singurătății sunt aspre. Adevărații singuratici au o distincție aparte, o noblețe maiestuoasă: privin-

du-i, îți îngheață pe buze replica dură, hohotul de râs aruncat bețivului, ideea genială pe care o explici prietenului. Privindu-i, ai senzația că ascuți, într-o sală imensă, cântecul unui milion de ceasornice. Lucrul acesta e ca un răsărit de soare pe care-l aștepti înfrigorat și zorii apar înghesuiți între nori grei, negri, înnebuniți de o lumină plată, alterată, silnică. A nu putea asculta integral acel concert al orelor e cel mai tragic supliciu la care sunt supuși zilnic oamenii de rând.

Singurătatea nu poate fi cenzurată. Niciun dictator nu i se poate opune, nicio catastrofă n-o poate împiedica. Neliniștea instinctivă în fața zilei de mâine rămâne o amintire îndepărtată și neînsemnată. Experiențele de viață sfărâmate pietruiesc un drum trasat clar, inteligibil numai exponenților singurătății. E cu neputință de imaginat un efect al cotidianului care ar putea delimita drumul imposibil psihologilor, savanților, miliardarilor. Poate doar poezii, aflați la o distanță infimă de el îl pot vedea și, dezinteresat, îl pot scrie. De ce? Pentru că ei nu și-l doresc.

Te întrebi ce cauți printre lucruri-

le străine deodată. Cercuri se sparg în tăcere. Prea s-au organizat toate după principii aritmetice. Prea a rămas pe dinafară cuvântul, prea s-au anulat, căutându-se originalitatea – sentimentele.

Dacă nu puteți înțelege singurătatea în cel mai înalt grad, n-are rost s-o discutați. Feriți-vă de ea, nici măcar n-o intuiți. Nu se vorbește despre cifra unu decât prin prisma zero-ului. Nu se poate pronunța litera „a” fără a accepta tot alfabetul.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Satul Jac în perioada celui de-al doilea război mondial

Cel de-al Doilea Război Mondial și-a făcut pe deplin simțită prezența în viața locuitorilor satului Jac, marcând peste veacuri conștiința lor prin tragediile pe care le-a produs.

Situat la poalele de sud-est a munților Meseș, între culmea Pomătului pe care străjuiesc de milenii urmele viețuirii romanilor la Porolissum și Valea Agrijului, satul Jac la fel ca și alte localități sălăjene s-a găsit din plin în aria evenimentelor create de izbucnirea războiului. Spaimele războiului au fost simțite de către populația satului imediat după trecerea părții de nord-vest a Transilvaniei sub ocupație hortystă în urma odiosului Dictat de la Viena din 30 august 1940, când satul a fost la un pas de a fi distrus de către trupele maghiare. A rămas în amintirea bătrânilor care au trăit acele momente faptul că în una din zilele de toamnă ale anului 1940, pe culmea dinspre nord a localității, numită *Coaste*, au fost urcate câteva tunuri de către trupele hortyste, pregătiți să tragă asupra satului, dar care au fost convingși să renunțe la planul terorist de câțiva localnici din sat de etnie maghiară, printre care Deneș Francisc, care au dat asigurări despre faptul că în acest sat cetățenii maghiari, puțini la număr, conviețuiesc pașnic cu românii.

Perioada care a urmat a adus schimbări negative în viața locuitorilor satului Jac, prin introducerea limbii maghiare în administrație și în școli și lipsirea cetățenilor români de unele drepturi cetățenești. Ca și cum nu ar fi fost de ajuns asupra populației maghiare, în această perioadă au apărut și trădători din rândul sătenilor care s-au aliat cu autoritățile maghiare împotriva propriilor consăteni. Un astfel de om a fost Pastor Neiza, care a fost numit ulterior de către administrația maghiară în funcția de primar al satului. Acesta s-a comportat rău cu locuitorii Jacului, denunțându-i în repetate rânduri maghiarilor pentru încercările de nesupunere față de regimul hortyst. Astfel, mulți cetățeni au fost amendați și batuți sub diferite pretexte. Această situație i-a determinat pe unii dintre jecani să se refugieze peste graniță în România.

Un alt moment tragic în viața locuitorilor satului Jac l-a constituit ordinul de înrolare a unor bărbăți tineri și trimiterea lor pe frontul de est, de partea Germaniei naziste, de unde unii dintre ei nu s-au mai întors niciodată. Unii din bărbății Jacului au reușit să scape de înrolare prin faptul că munceau în minele de cărbune din localitățile vecine, Brusturi și Lupoia, contribuind astfel la susținerea Wehrmachtului. De asemenea câțiva dintre flăcăii Jacului, printre care s-au numarat: Marian Ștefan, Bălănean Flore, Sabou Simion etc., au evitat înrolarea în armata hortystă, ascunzându-se în pădurile din împrejurimi.

Aceștia erau urmăriți în permanență de către primarul satului și Compania de jandarmi rurali, care căutau să obțină informații despre locurile unde se ascund, de la familiile lor.

Necazurile au continuat în rândul populației satului în vara anului 1944, când cele câteva familii de evrei care erau stabilite în Jac au fost ridicate în întregime și alăturate mulțimii de evrei care au fost deportați și exterminați în lagărele de la Auschwitz. Dintre evreii deportați din Jac, nu se știe să fi scăpat vreunul cu viață.

Întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și începerea operațiunilor de eliberare a Transilvaniei de sub ocupația hortystă a reinviat în inimile sătenilor din Jac, la fel ca și ale tuturor românilor din Ardeal, speranța eliberării de sub nedreptul jug maghiar. Poziția geostrategică a satului l-a situat pe direcția de retragere a trupelor fasciste iar mai apoi

pe direcția frontului de eliberare a țării. Spre sfârșitul lunii septembrie 1944 în sat au apărut trupe mecanizate germane care s-au cazat forțat în mai multe gospodării, obligându-i pe locuitorii satului să le ofere provizii de hrană pentru soldați și cai. În perioada de câteva zile, cât au stat cantonați pe teritoriul Jacului, germanii nu au creat probleme majore locuitorilor în afară de câteva amenințări cu arma asupra populației civile.

La mijlocul lunii octombrie 1944, linia frontului antifascist a atins linia munților Meseș. Bariera munților Meseș, cu valea Agrijului în față, în lungul căreia se înșirau o serie de localități, formau scheletul apărării trupelor fascisto-hortyste. Așezate pe culmile înalte ale dealurilor dintre valea Almașului și valea Agrijului, Unitățile Corpului 6 armată română au făcut în zilele de 14 și 15 octombrie incursiuni de cercetare în dispozitivul forțelor inamice, pentru a le verifica prezența și a obține date despre ele. Într-o astfel de misiune, unul din cercetașii români și-a pierdut viața la intrare în vatra satului Jac, în locul numit *Găbu*, ucis de o mină inamică. Acesta a fost înmormântat cu cinste în cimitirul satului, numele lui rămânând necunoscut.

În dimineața de 16 octombrie, trupele române au reluat înaintarea, întâmpinând rezistențe puternice din partea inamicului stabilit pe culmea dealului Pomăt și la poalele Munților Meseș. Ploile torențiale căzute în zilele anterioare au îngreuiat mult deplasarea tunurilor, căruțelor și camioanelor pe terenul accidentat. Ostașii români au fost stimulați de succesele obținute și de primirea entuziastă făcută de populația eliberată. Diviziile Corpului 6 armată au fost axate pe direcții astfel încât să se poată ajuta reciproc, fiecare fiind asigurate de câte un divizion de artilerie grea. Până la sfârșitul zilei de 16 octombrie, Divizia 9 infanterie, sprijinită eficient de artilerie a eliberat teritoriul satului Jac.

În aceste zile fierbinți ale războiului, populația civilă a satului s-a retras spre locurile considerate ferite de trecerea frontului, albiile unor pârâuri sau prin păduri. Pe pârâul *Iertășii* alături de alți consăteni se găsea și familia Faur. Doi dintre feciorii acestei familii purtau pe cap șepci asemănătoare celor purtate de soldații maghiari. Acest fapt a fost observat de către artileriștii români aflați pe culmea dealului situat la sud de valea Agrijului și crezând că pe pârâul *Iertășii* sunt ascunse trupe inamice au tras mai multe focuri de artilerie spre acel loc, unul din proiectile căzând în locul unde această familie era adăpostită, producând o adevărată tragedie. Unul dintre feciorii lui Faur a fost ucis pe loc, spulberat de suflul exploziei, iar alți membrii ai familiei au fost răniți grav. Confuzia a fost înlăturată de către alți săteni adăpostiți mai încolo de locul tragediei, care au improvisat un steag alb din cămăși de pânză și l-au fluturat spre a fi văzut de soldații români.

Un alt moment vrednic de consemnat, o dată cu sosirea trupelor eliberatoare române a fost arestarea primarului filo-hortyst, Neiza, de către săteni și predarea lui armatei române care l-au trimis autorităților române spre a fi judecat pentru comportamentul antiromânesc avut pe timpul mandatului său.

Evenimentele trăite de locuitorii satului Jac în perioada celui de-al Război Mondial s-au înscris în șirul tragediilor pe care această conflagrație mondială le-a provocat tuturor românilor în general și populației din nord-vestul țării în special.

Daniel TALOȘ

Ana Emilia Matei - flori și îngerii la Toronto

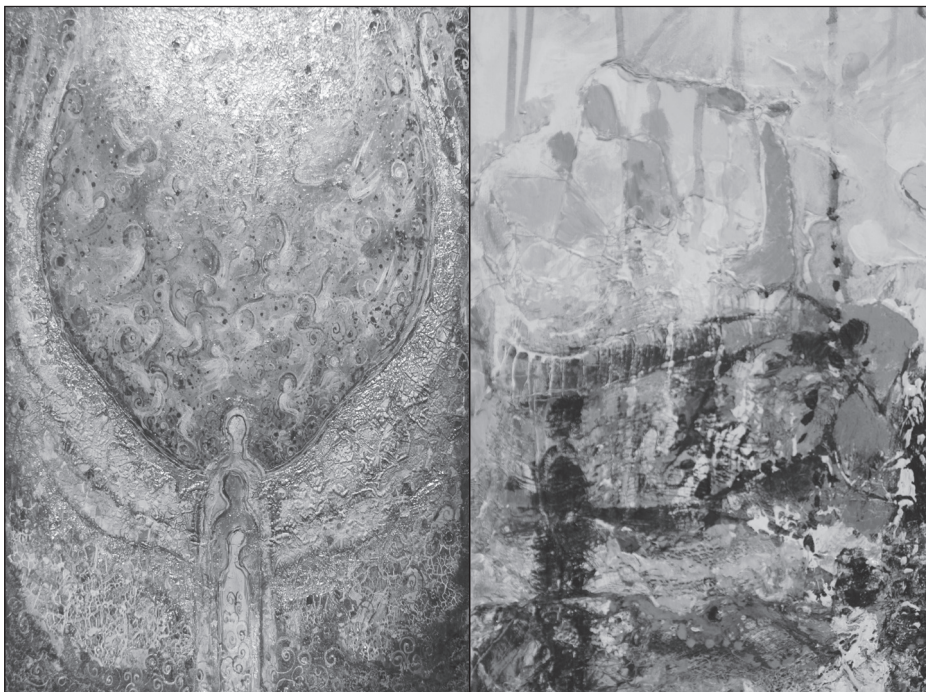
Necunoscute sunt căile rețelilor de socializare la care avem acces grație internetului! Ne lăsăm mai mult sau mai puțin conștient în grija lui Big Brother, însă cu o conexiune reușim să rămânem în contact cu lumea, cu noutățile, iar prietenii prietenilor devin cu timpul și prietenii noștri. Așa am cunoscut-o pe pictorița Ana Emilia Matei. A fost o întâlnire plină de culoare, cu flori și îngeri, cu tehnici și texturi diferite. Mi-am exprimat trăirile și ecoul stârnit de picturile ei și plină de modestie mi-a mărturisit că e fericită când sălăjenii ei îi apreciază lucrările.

Da, Ana Emilia Matei e de-a noastră, născută la Gostila. A urmat cursurile Academiei de Artă Plastică și Design Ioan Andreescu la Cluj Napoca, avându-i profesori pe Nicolae Man, Csata Victor sau Florin Maxa. Tot la Cluj devine membră a Uniunii Artiștilor Plastici.

Ana Emilia Matei locuiește la Toronto, în Canada și este membru asociat al Societății Artiștilor Canadieni. Este un artist plastic sensibil, a cărei operă cuprinde icoane, pictură abstractă, lucrări figurative și pictură murală, stăpânind diverse tehnici de lucru.

Prima expoziție personală a fost găzduită de Casa de Cultură din Zalău, acum douăzeci și cinci de ani. De atunci a expus atât în țară, cât și peste hotare.

Pictura religioasă a Anei Emilia Matei s-a născut din dorința de a fi mai aproape de divinitate, prin pace și medita-

ție, prin căutarea de sine și rugăciune. A lucrat peste 200 de icoane în stil bizantin, în tehnica veche. Lucrările ei înfrumusețează câteva catapetesme cum sunt cele din bisericile din Bichigiu, din jud. Bistrița Năsăud, Rugăsești, Cluj sau Silvaș, din jud. Satu Mare, pe care am avut plăcerea să le admir. A donat câteva lucrări bisericii din satul natal Gostila și bisericii Sf. Ilie Tesviteanul din Toronto. A executat, de asemenea, mai multe lucrări murale în instituții de învățământ din Cluj și Târgu Lăpuș.

Pictorița filtrează prin sufletul ei sensibil culori din natură și tonuri din muzică, pe care le transpune pe pânză în lucrări abstracte ce exprimă armonia din natură și din ea însăși, utilizând, ca manieră de lucru un amestec de figurativ și abstract, care combină realitatea cu spiritualitatea, iluzia depărtărilor cu concretețea apropierei. Deși utilizează o cromatică dominată de tonuri de albastru, roșu, ocru, punctate de oranj stălucitor, regăsim cu multă plăcere unele influențe ale lui Gustav Klimt, atât în modul de abordare al unor fundaluri, ca un mozaic neregulat, cât și al personajelor aproape eterice.

Tablourile Anei Emilia Matei sunt produsul specific al unei efervescențe creatoare, expresia păcii, iubirii și armoniei.

„Lucrurile care-mi fac viața frumoasă cu adevărat sunt lucrurile simple și gândul la fericire. Culorile aduc multă bucurie și pace în viața mea!”, mărturisește artista pe blogul personal. Si așa este, Ana Emilia ne invită cu delicatețe într-o lume a culorilor care fascinează și lasă urme în sufletul celor care au curajul de a pătrunde în universul miraculos și plin de lumină al artistei.

Iată ce scria cunoscutul profesor dr. Daniel Deleanu, (autor a numeroase cărți despre lumea orientului cum sunt traducerea de poeme în chineza veche, sanscrita vernaculară, hieroglifele egiptene, a celebrei lucrări filosofice indiene „Bhagavad Gita” sau lucrările de cercetare legate de prezența lui Isus în literatura islamică ori „Sub semnul sacralului. O introducere în arta și cultura islamică”), despre lucrările expuse de Ana Emilia Matei în cadrul unei expoziții colective în Canada, vernisată în Vinerea Mare a acestui an:

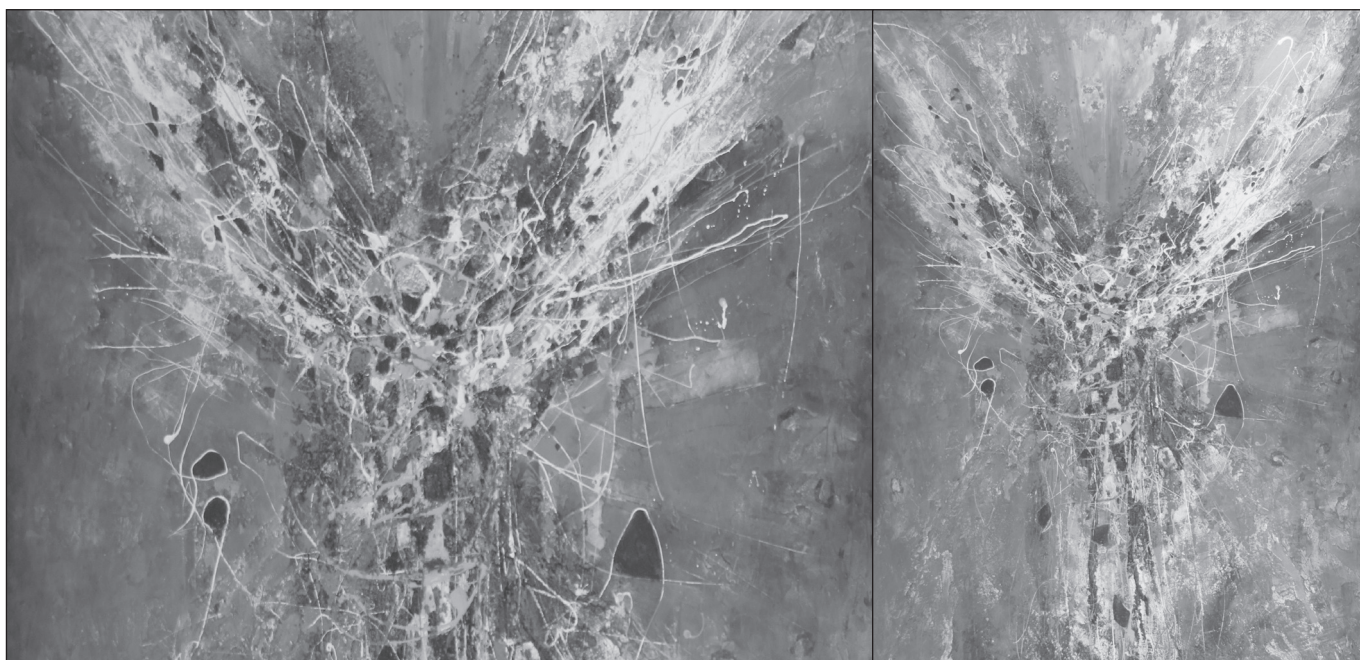
„Ana Emilia Matei a expus câteva lucrări religioase, icoane în tradiția bizantină care completează alte trei lucrări de mai mari dimensiuni, expuse de ea la „Conexiuni”, de aceeași factură, unde sacralul, fie camuflat, fie nu, străpunge fiecare centimetru al pânzelor. De exemplu, în una din cele mai impresionante lucrări expuse, un acrilic pe canavas intitulat „Între vis și realitate”, două figuri strălucesc într-un mod supranatural, la granița dintre abia real și imaginar, pe un fundal generos în culori, ca niște paiete multicolore în nuanțe de ocru, roșu, cu pasaje luxuriante de alb, gri și albastru, note cromatice care răsună ca niște tonuri majore. Trăsăturile fizice ale personajelor pictate de Ana Emilia Matei nu au nici un interes pentru pictor, prin urmare siluetele care populează pânzele ei, figuri angelice sau spectrale ale căror esență metafizică își trag seva din icoanele pictate de Ana Emilia Matei în stil bizantin. Lu-

crările ei sunt în totalitate rezultatul unei superbe măiestrii, cu o textură densă și cu toate acestea eterice, dovedind o ușurință extraordinară în a mânui fără greșală registrele de tonuri”.

Dacă a cunoaște un asemenea artist presupune să te lași manipulat de tehnică, atunci sunt fericită că am cedat, în cele din urmă tentației de a mă alătura milioanelor de oameni care-și dau întâlnire cu ajutorul rețelelor de socializare și cu aceeași bucurie v-am adus lucrările ei pline de sensibilitate și exuberanță. Mulțumim, Ana Emilia Matei!

Alice BOLDUȚ

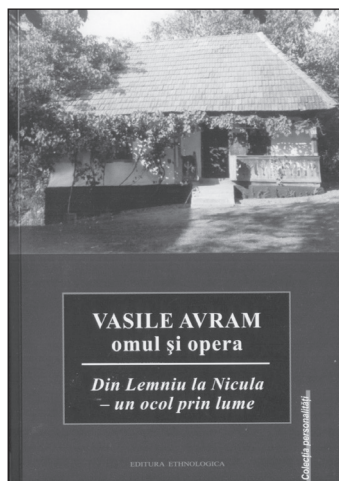
Malaxorul cu opere și monografii. Și multă poezie

■ Oradea. Satu Mare. Baia Mare. „Familia”. „Poesis”. „Poesis Internațional”. „Nord Literar”. Ioan Moldovan. George Vulturescu. Claudiu Komartin. Dumitru Păcuraru. Gheorghe Glodeanu. Săluc Horvat. Am participat cu drag și respect la toate manifestările organizate de revistele menționate în această toamnă. Nord – vestul literar și cultural rezistă! Punem și noi umărul!

(D.S.)

■ **Vasile Avram – omul și opera. Din Lemniu la Nicula – un ocol prin lume**, Ed. Ethnologica, Baia Mare, 2011,

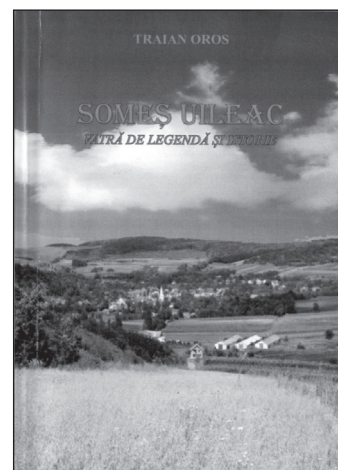
volum editat de Centrul Județean Pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș și lansat, în cursul lunii octombrie, la Baia Mare și la Zalău. Vasile Avram s-a născut la 17 iunie 1940 în Lemniu, comuna Letca, județul Sălaj și a plecat dintre noi, în plină activitate creatoare, la 12 decembrie 2002, la Sfânta Mănăstire Nicula, unde este și înmormântat, alături de poetul Ioan Alexandru. Meandrele lui biografice trec prin Cluj, ca licean, apoi, ca student, prin Timișoara și,

din nou, Cluj (îi amintim doar pe trei dintre profesorii săi: eminentul etnolog Ovidiu Bârlea, filosoful D.D. Roșca și esteticianul Liviu Rusu). Se stabilește mai apoi în Sibiu, unde desfășoară o intensă activitate instituțională și publicistică, conduce instituții de cultură, întemeiază publicații și devine cadru universitar. Ar mai fi Năsăudul, unde a fost decan al Facultății de Creștinism și Știință, apoi Baia Mare și Zalău, unde, la filialele Universității „Vasile Goldiș”, a predat cursuri de antropologie. În amurg, în ultimul an de viață, este primit membru corespondent în Academia Româno-Americană de Arte și Științe. Biblioteca Județeană „Astra” din Sibiu îi dedică, în 2006, nr. 5 din Seria *Personalita*. Și iată acum, despre el și opera lui, acest volum de aproape 250 p., care cuprinde zeci de nume, din varii domenii, de la poeți și înalte fețe bisericești, până la cercetători și gazetari. Este un grandios *memento* ce ne îmbogățește cu multe din noimele unui destin de excepție. L-au evocat sau au scris despre cărțile sale și cei din Sălaj, spațiu atât de drag inimii lui. Personalitate complexă – profesor, muzeograf, publicist, scriitor, etnolog, filosof, traducător – Vasile Avram se înscrie, fără îndoială, printre reprezentanții de seamă ai spiritualității românești. În timpul vieții i-au apărut cărțile: *Spirala* (1987, roman); *Constelația magicului – o viziune românească asupra misterului existențial* (1994); *Cărțile Eptimahice* (1996, poezie); *Anima dr. Telea – Timp și destin la Noul Român*, un reportaj etno-literar (1996); *Creștinismul cosmic – o paradigmă pierdută? Mit și ortodoxie în tradiția românească* (1999). Volume tipărite postum: *Călătoria de sâmbătă. Poezii* (2004); *Elegiile Orhideei. Poem transcendental* (2004); *Interviu transfiniit. Mircea Ivănescu*

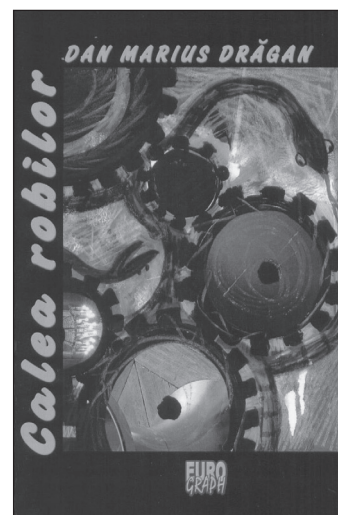
răspunde la 286 de întrebări ale lui Vasile Avram (2004), *Fiul apocrif* (2005, roman); *Chipurile divinității. O hermeneutică a modelelor teofanice în spațiul sud-est european (ortodox)* (2006); Rainer Maria Rilke. *Elegiile din Duino* (2007, traducere); *Terra Mirabilis. Publicistică* (2010); *Roata stelelor. Teatru* (2010).

■ **Traian Oros, Someș Uileac. Vatră de legendă și istorie (monografie)**, Ed. Sylvania, Zalău, 2011. Lucrarea cuprinde: Cadrul fizico-geografic al localității Someș Uileac; Istoricul așezării Someș Uileac; Viața culturală și religioasă; Etnografie și folclor (Obiceiuri de peste an, Obiceiuri ale vieții de familie); Anexe (texte, tabele, hărți, poze). Scrie autorul în *Prefață*: „Prezenta lucrare se adresează locuitorilor satului și celor care au plecat prin alte locuri, rămânându-le aici rădăcinile și casa părintească după care au tânjit mereu, dar și oricărui alt

doritor de a afla ceva despre satul Someș Uileac. Istoria unei așezări, chiar mai modeste, cum este cazul acestei monografii, poate constitui o filă, o contribuție la istoria națională”. Aflăm despre satul Someș Uileac că „a făcut parte din Sălajul istoric”, actualmente fiind cuprins în județul Maramureș: „Din punct de vedere administrativ, localitatea aparține orașului Ulmeni împreună cu satele: Arduzel, Chelinta, Mânău, Tohat, Țicău și Vicea”. Din punct de vedere etnofolcloric, Someș Uileac aparține zonei „(...) Codrului, care (...) în prezent se găsește pe teritoriul administrativ a trei județe: Maramureș, Sălaj, Satu Mare (...). Mai concret, în cadrul acestui areal, Someș Uileacul este situat în zona De sub Codru, județul Maramureș”. Pentru alcătuirea lucrării, autorul a folosit documente și informații puse la dispoziție de: Arhivele Naționale ale Transilvaniei din Cluj Napoca, Arhivele Naționale ale filialelor din Maramureș și Sălaj, Muzeul Județean Maramureș, Muzeul de Istorie și Artă Zalău, părintele paroh Gheorghe Marcel Marcus din Someș Uileac, doamna prof. Carmen Leta – director al Școlii gimnaziale din Ulmeni, Maramureș. Îl felicităm pe dl Traian Oros pentru realizarea acestei monografii, o adevărată „carte de identitate” a localității sale natale.

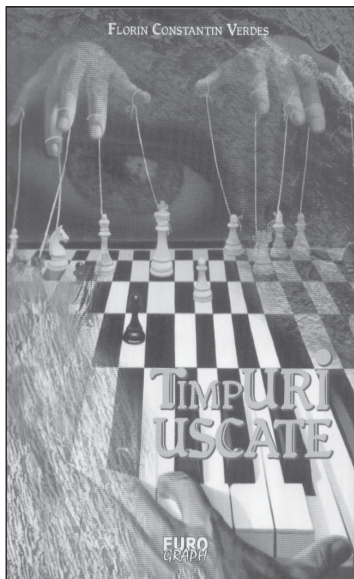
■ **Dan Marius Drăgan, Calea robilor – poeme**, Ed. Eurograph, Cluj-Napoca, 2011, volum ilustrat de artista plastică Arina Gheorghită și prefațat

de Sanda Misirianțu. Poet și prozator clujean, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, Dan Marius Drăgan a mai fost prezent în Zalău cu ocazia unei lecture publice, susținute la începutul acestui an în Sala "Porolissum" a Consiliului Județean Sălaj. De asemenea, alături de scriitorul Constantin Zărnescu a participat la lansarea volumului postum *Brâncuși după Brâncuși* al regretatului filosof Ioan-Viorel Bădică, eveniment ce a avut loc în Sala festivă a Colegiului Național "Silvania" din Zalău. Cu ocazia lansării romanului *Ultimul festin* al scriitorului Florin Horvath, Dan Marius Drăgan a revenit luna trecută în Zalău cu prezentarea celui mai recent volum de versuri al său, *Calea robilor*, alături de poetul și editorul Florin Constantin Verdeș. "Prin profunzime și rafinament, volumul *Calea robilor* rămâne, fără îndoială, unul de referință între cele semnate de Dan Marius Drăgan. Este o carte-univers compensatoriu, urmând să redefinim noi, cititorii ei, de fiecare dată, motivul pentru care am dublat întâia lectură cu o alta" – scrie în *Prefață* Sanda Misirianțu. Dan Ioan Drăgan a mai scris: *Regina Elisabeta*, roman, 1996; *Aur*, roman, 1998; 2004; *Heraldice*, versuri, 1999; *Măreția nisipului*, versuri, 2002; *Cărările gloriei*, versuri, 2003; *Aur*, roman (ediția a doua revăzută și adăugită), 2004; *Dracul*, roman (volumul I – *Vremuri tulburi*), 2004. Inclus în antologiile: *Poezia părinților noștri*, 2002; *Pulbere stelară*, 2002; *Miresme de orgă*, 2004; *Confesiunile fazanului Rudolf*, 2005.

■ **Florin Constantin Verdeș, *TimpURI uscate***, Ed. Eurograph, 2009. Acest volum de versuri a fost prezentat la Zalău, în luna octombrie, de Dan Marius Drăgan, care este și semnatarul prefeței, din care cităm: "Florin Constantin Verdeș este un poet care parcă scrie de la încrețirea munților și de la limpezirea stelelor pe sub aripile cufundacilor ce migrează spre alte ape și spre alte pământuri. (...) Este un poet modern, pentru că nimic din ființa lui nu este postmodern. Prin urmare nu poate fi poet postmodern! E un poet modern pierdut într-un ocean de postmodernism postdecadent. Răscopt! De aceea poetul se înconjură cu verde și cu vegetal într-o speranță a unei întoarceri disperate, imposibile azi, către o memorie mistică (...); pe de altă parte: "Poezia acestui volum este și o poezie agresivă, una care lovește sufletul cu disperarea unui puncheur ce-și adună în pumn ultima concentrare de energie pe care o mai are (...)". De același autor : *Jocuri de societate* (Ed. Grinta, Cluj Napoca, 2006), *Ecouri surde* (Ed. Eurograph, Cluj Napoca, 2008).

■ **Constantin Pavel întemeietorul**, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2001, volum coordonat de Mircea Gelu Buta și apărut cu sprijinul Primăriei comunei Bistrița Bârgăului și al Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud. În *Introducere*, coordonatorul volumului scrie despre Constantin Pavel : "Dacă prin anii 1920 bângăuanul Constantin Pavel era un cântăreț de operă de referință, un personaj carismatic cu a cărui companie te puteai mândri, iată că odată cu trecerea timpului îți vine greu să-ți imaginezi că amintirea lui a dispărut cu totul din prima lojă a marilor actori. Sunt puțini cei care mai știu că maestrul Constantin Pavel, pe lângă faptul că a

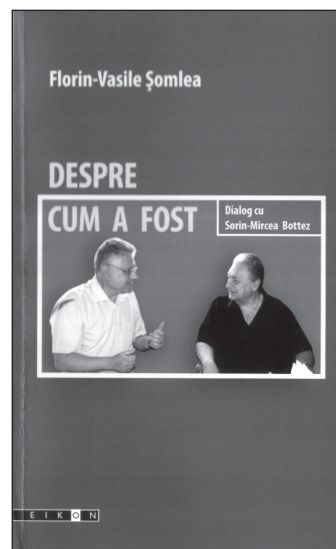

fost întemeietorul Operei Naționale Române din Cluj și poate cel mai valoros director de scenă, atât al Operei din Cluj, cât și al celei din București, are în palmares o carieră de peste două decenii de tenor liric și dramatic, fiind apreciat îndeosebi pentru ceea ce nemții numesc «Ungewöhnliche Gestaltungskraft», adică neobișnuita putere de întrupare". Muzicologul Octavian Lazăr Cosma, într-o evocare ce dă titlul cărții, scria: "Personalitate uriașă, proteică și iradiantă s-a înscris cu litere de aur

în galeria artiștilor care au configurat cu tenacitate și forța geniului Pantheonul artei lirice din România, cu precădere din Cluj, devenind (...) «întemeietorul» Operei române". Personalitatea lui Constantin Pavel a mai fost evocată de: Tatiana Oltean, Bujor Dâncșorean, Florin-Vasile Șomlea, Dorel Cosma, Andra-Maria Armea, Cornel Sigmirean, Vasile Timiș, Nicolae Vrăsmaș.

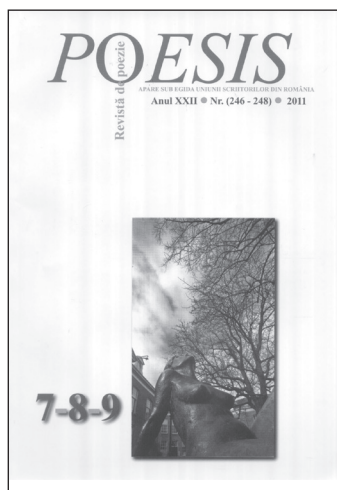
■ **Florin-Vasile Șomlea, *Despre cum a fost. Dialog cu Sorin-Mircea Botez***, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009. Din *Cuvântul înainte* al editorului: "(...) este o carte cu valoare memorialistică, rezultat al unei discuții purtate în anul 2005 avându-i ca interlocutori pe Sorin-Mircea Botez, intelectual de marcă, om politic liberal (deputat, ambasador și ministru după 1989) și fost deținut politic, persoană de o moralitate fără reproș, și Florin-Vasile Șomlea, politolog și om politic liberal. (...) Deși aflate sub tipar la o anumită distanță în timp față de momentul desfășurării ei și, din nefericire, după plecarea, neașteptată, la cele veșnice a lui Sorin-Mircea Botez, dialogul cu acesta se constituie, credem, într-o lectură interesantă și de anvergură intelectuală care scoate în evidență caracteristicile unei perioade extrem de frământate din istoria României secolului al XX-le, marcată de nefastul experiment totalitar comunist".

■ **Poesis, Nr. 7-8-9 (246-248)/ 2011**. Din acest număr semnalăm: *Mircea Ivănescu – In Memoriam*; Daniela Gifu, *O perspectivă integratoare asupra Luceafărului*; Viorel Mureșan, *Wolf von Aichelburg: Criza sufletului modern în poezie*; George Vulturescu, *Ion Zubașcu – poveste despre viață*; Antonia Bodea, *Umilință și curaj în căutarea Universului*; Marin Codreanu, *Ion Miloș – Nunta iubirii*; Arthur Porumboiu, *Despre poezia vie*; Lucian Gruia, *Horia Bădescu – Fărădechipul lumii*; Gheorghe Mocuța, *Romulus Bucur: de la anatomia cuplului la mecanica existenței*; Radu Cange, *Magda Grigore sau vocația discursului poetic*; Elvira Iliescu, *Etern și peren în Aur și Iederă*; Interviu realizat de Adalbert Gyuris cu poetul Ion Cristofor; Gheorghe

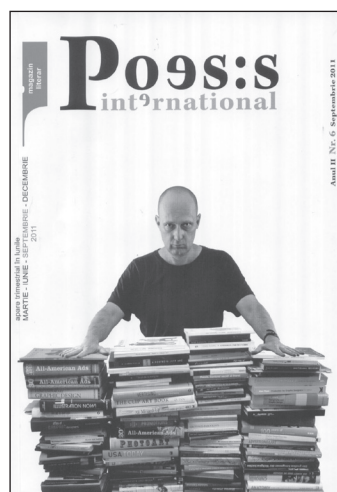
Glodeanu, *Însemnări din "deceniul satanic" (II)*; Răzvan Voncu, *Nichita îmbrăcat în ștofă. O evocare în fărâme*; Theodor Codreanu, *Victor Teleucă și destinul limbii române în Basarabia*; Grațian Juncan, *Colaborarea M. Eminescu - E. Baican*; Nicholas Catanoy, *Un profet uitat: Marshall McLuhan...* Și multă, multă poezie semnată de: Daniel Corbu, Andrei Zanca, Liviu Capșa, Ion Bala, Andrei Codreanu, Tomi Marian Nicolae, Sanda Panait, Violeta Craiu, Andrei Velea, Grigore Gherman, Ciprian Manolache, Tucu Moroșanu, Dumitru Păcuraru ș.a.

lunar" (Gheorghe Glodeanu, directorul revistei). La eveniment au fost prezenți reprezentanți ai revistelor *Familia*, *Poesis* și *Caiete Silvane*, alături de zeci de oameni de cultură transilvăneni. Colectivul redacțional și colaboratorii fideli au primit o diplomă de excelență din partea filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. S-au acordat din partea revistei următoarele premii: Premiul pentru Opera Omnia - Ion Vlad; Premiul pentru poezie - Ioan Mureșan și Echim Vancea; Premiul pentru istorie și critică literară - Irina Petras; Premiul pentru proză - Horia Ursu. Din sumarul acestui număr: Gheorghe Glodeanu, *Narcis și mirajul oglinzii*; Augustin Cozmuța, *Extemporal liric promovât*; Izabela Krizsanovski, *În căutarea paradisului pierdut*; Florian Roatiș, *Odiseea filosofică a conștiinței de la Socrate la Heidegger*; Dumitru Micu, *Virtuțile prozei poetice*; la rubrica Aniversare - *Nord Literar la numărul 100*; Mirona Ioanovicu, *Mihail Sebastian și Primo Levi, martori ai Holocaustului*; Constantin Cubleșan, *Tragedia destinului maculate istoric*; Mircea Popa, *Imaginea baronului Manfred Von Killingen în literatura română*; Marian Barbu, *Critică și istorie literară dincolo de fruntariile timpului*; poezii de: Ioan Es. Pop, Gheorghe Pârja, Ioan Moldovan, Echim Vancea, George Vulturescu; proză de Tatiana Dragomir; Leon Daudet, *Tragica existență a lui Victor Hugo* (trad. de Betty Kirchmajer-Donca). Felicitări colegilor noștri băimăreni și La mulți ani "Nord Literar"!

■ **Poesis internațional, Nr. 6 septembrie 2011.** Din sumar: Claudiu Komartin, *Adio, Mircea Ivănescu*; Daniel Bănulescu, *Orice scriitor e un centaur*; Florin Caragiu, *Mircea Ivănescu, un destin singular*; Rodica Grigore, *Poezia lui Julio Cortázar*; Radu Vancu scrie despre poezia lui Daniel Bănulescu; Șerban Foartă, Octavian Soviany, Chris Tanasescu, Gabriel H. Decuble, Florin Dumitrescu și alții răspund unei anchete a revistei cu tema *Libertatea formelor fixe*; Grațiana Benga, *Convertiri* (despre poezia lui Marin Mălaicu-Hondrari), Teodora Coman, *Fals tratat despre echilibrul* (despre volumul de poezie *Pavor nocturn* al lui

Dan Sociu); Dan-Liviu Boerescu, *Dragosteura* (despre romanul Martei Petreu, *Acasă, pe Câmpia Armaghedonului*); Veronica-Alina Constanțeanu, *Viața și scrisul, mărturisirea* (despre volumul lui Ion Zubașcu, *Omul, pomul și fântâna. O tragedie românească*); Gabriel Daliș, *Cosmin Pețta. Fără titlu. Fără liniște*; Florin Hălălău, *Generația '80 la cuțit* (despre volumul lui Mihail Vakulovski, *Portret de grup cu generația '80. Poezia*); poeți străini traduși în românește: Tomaž Šalamun (trad. de Claudiu Komartin), Julio Cortázar (trad. de Rodica Grigore), Krusovszky Dénes (trad. de Andrei Dósa), Daniel Fano (trad. de Konstantin Abăluță), Vera Pavlova (trad. de Leo Butnaru), Aleš Mustar, Barbara Pogačnik, Esad Babačić (trad. de Dan Coman), Gary Snyder (trad. de Raluca și Chris Tanasescu), Elisa Biagini (trad. de Raluca Toma), Czesław Miłosz (trad. de Constantin Geambașu), Marie-Claire Bancquart (trad. de Magda Cârneli), Nina Burton (trad. de Gabriela Melinescu); poeți și prozatori români traduși în alte limbi etc. Ambele reviste au fost prezentate în cadrul Festivalului Internațional Poesis, Satu Mare, 20-22 octombrie 2011.

■ **Nord Literar, Nr. 9 (100), septembrie 2011.** Acest număr a fost lansat în cadrul Zilelor revistei "Nord Literar", ediția a VI-a, Baia Mare, 14-15 octombrie 2011. "Numărul 100 înseamnă mult, înseamnă un efort creator extraordinar, din 2003 de când s-a înființat revista și până acum, în primul rând datorită faptului că pentru prima dată există o revistă în Maramureș care are o asemenea continuitate și care apare

■ **A apărut numărul 10 (105)/ Octombrie** al cunoscutei reviste *Cafeneaua literară* menținându-și meritoriu formula editorială agreabilă, precum și conținutul aristocratic prin semnăturile prezente aproape număr de număr, precum seniorul Gheorghe Grigurcu, Adrian Dinu Răchieru, Emil Nicolae, Denisa Popescu, Ion Beldeanu, Radu Voinescu și, cum altfel, poetul și eseistul Virgil Diaconu, directorul acestei fascinante reviste ale cărei pagini 1 și 32 sunt, de fapt, copertele. Remarcabile eseuri: *G. Bacovia și „literatura minoră”* (Emil Nicolae), *Cazul Labiș* (A. D. Răchieru) și restituirea unui *Nichita inedit*. Virgil Diaconu dezvăluie citorilor un episod autobiografic țintind originala sa dizidență culturală în perioada cenzurii comuniste (*Literatura samizdat*); re-editează (pagină de istorie literară) numărul 2/ ianuarie 1982 al revistei clandestine *RA*, în paginile căreia se întâlnesc materialele (pamflet, poezie, semnate de proză) semnate de Marian Barbu, Virgil Diaconu, Costin Lupu, Aurel Sibiceanu, Ion Vintilă Finteș și grafică de Gheorghe Pantelie.

■ **Nord Literar, Nr. 9 (100), septembrie 2011.** Acest număr a fost lansat în cadrul Zilelor revistei "Nord Literar", ediția a VI-a, Baia Mare, 14-15 octombrie 2011. "Numărul 100 înseamnă mult, înseamnă un efort creator extraordinar, din 2003 de când s-a înființat revista și până acum, în primul rând datorită faptului că pentru prima dată există o revistă în Maramureș care are o asemenea continuitate și care apare

(V.T.)

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Strada Unirii, nr. 7, Sălaj,
România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul VII, Nr. 11 (82), noiembrie 2011.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori

Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan,

Marcel Lucaciu, Imelda Chința, Simone Györfi, Carmen Ardelean

- redactori asociați;

Marius Soare - tehnoredactor

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană "Toniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane" este membră a Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER) și a Asociației Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție (achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Literaturii Române din București.

Sumar

Gabriel Chifu, Poem pentru „Caiete Silvane” p. 1

Carmen Ardelean, Fragmente din năstrușnica... „mirabilis mundus” a lui **Gabriel Chifu** pp. 2-3

Daniel Săuca, Gabriel Chifu și Irina Petraș la „Transilvania culturală” pp. 4-5

Viorel Mureșan, Colecția de călimări. Și haijinii pot primi Premiul Nobel pp. 6-7

Imelda Chința, Deschidere polifonică p. 8

Poeme de **Gheorghe Mocuța** p. 9

Echim Vancea, Ochii umbrelor p. 10

Gheorghe Moga, Îndrăzneală bine temperată p. 11

Ștefan Doru Dăncuș, Cărțile României p. 12

Viorel Hodiș, Alte „Amintiri din totalitarism” (I) pp. 13 – 14

Lucian Perța, Parodie. Dumitru Chioaru p. 14

Ioan F. Pop, Peripatetisme p. 15

Ileana Petrean – Păușan, *Sine Deo Nihil*. Cu Dumnezeu pentru oameni p. 15

Poeme de **Carmena Ciumărnean** p. 16

Poeme de **Adalbert Gyuris** p. 17

Viorel Tăutan, Patru zile în Roma (III) pp. 18 – 19

Györfi – Deák György, Cum am găsit Piatra Pintii (Techergheli sălăjene 2) pp. 20 – 22

Andrei Rus, Generalități despre **Chantal Akerman** pp. 23 – 25

Cristian Borz, Cornelia Maniu. „Sora Maria Cecilia” pp. 26 – 27

Marin Pop, Protopopul **Valentin Coposu** – 125 de ani de la naștere și 70 de la moartea sa (II) pp. 28 – 33

Frithjof Schuon, Despre sacrificiu. Traducere de **Daniel Hoblea** pp. 35 – 36

Grigore Timoceanu, Tabăra de creație literară a revistei *Singur* pp. 37 – 38

Irina Goanță, Ștefan Goanță: „Rămân cantonat în domeniul prozei scurte, genul care mi se pare cel mai secretos” pp. 39 – 40

Ileana Petrean – Păușan, Comunicare, informare, dar și... teroare?! p.41

Ștefan Doru Dăncuș, Scurt manual de însingurare p. 41

Daniel Taloș, Satul Jac în perioada celui de-al doilea război mondial p.42

Alice Bolduț, Ana Emilia Matei – flori și îngeri la Toronto pp. 43 – 44

Daniel Săuca, Daniel Hoblea, Viorel Tăutan, Malaxorul cu opere și monografii. Și multă poezie pp. 45 - 47

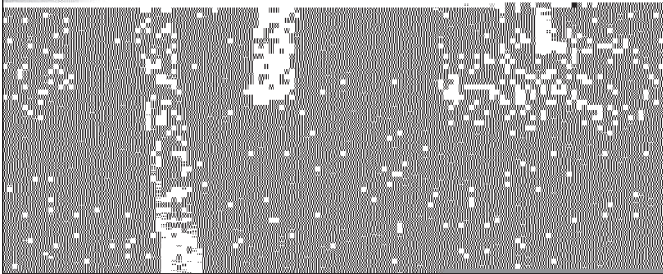

Nord Literar - 100

foto: **Ionică Moldovan**

*Muza Fest 2011, instalații,
Dorel Găină și Mariana Gheorghiu*